

Univerzita Palackého v Olomouci
Pedagogická fakulta
Katedra primární pedagogiky

HANA ŠLANCAROVÁ

IV. ročník – prezenční studium

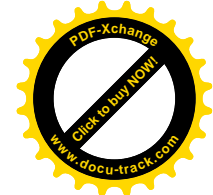
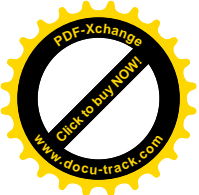
Obor: Učitelství pro 1. stupeň základních škol

DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA V UČIVU ZŠ

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Jitka Petrová, PhD.

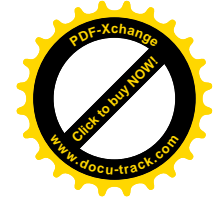
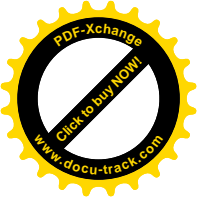
OLOMOUC 2009

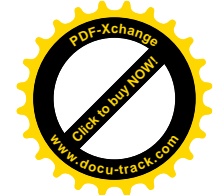
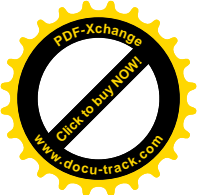
Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury

Uničov, ...

.....

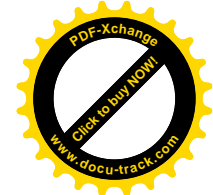
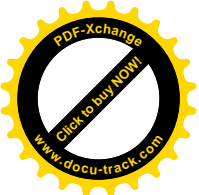

Za vedení diplomové práce děkuji Mgr. Jitce Petrové, PhD., která mně svým vstřícným přístupem, cennými radami a připomínkami při zpracovávání tématu velice pomohla.

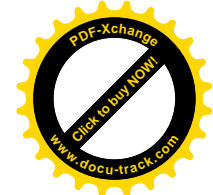

OBSAH

Úvod	6
1 Předválečná situace v Evropě	8
1.1 Vývoj německých dějin před druhou světovou válkou	8
1.2 Vznik a šíření fašismu	9
1.2.1 Itálie	9
1.2.2 Německo	10
1.2.3 Španělsko	14
1.2.4 Ohlas fašismu v dalších zemích	15
1.3 Předválečná situace v Československu	15
2 Zrod válečného konfliktu a jeho průběh	22
2.1 Příčiny války	22
2.2 Průběh války ve světovém měřítku	26
2.3 Důsledky války	35
2.4 Léta 1939 – 1942 v českých zemích	38
2.4.1 Rozdělení moci v Protektorátu Čechy a Morava	38
2.4.2 Pracovní nasazení v Německu	40
2.4.3 Domácí odboj	41
2.4.4 Počáteční vzdor českého obyvatelstva v protektorátu	43
2.4.5 Vláda Reinharda Hendricha	44
2.4.6 Zahraniční odboj	47
2.4.7 Operace Anthropoid a heydrichiáda	49
2.5 Léta 1943 – 1945 v českých zemích	52
2.5.1 Holocaust na českém území	53
2.5.2 Pracovně nasazení	54
2.5.3 Sjednocení odboje a počátky povstání v českých zemích	56
2.5.4 Pražské povstání a osvobození ČSR	60
2.6 Uničovský region za druhé světové války	64
3 Téma druhé světové války ve školských dokumentech	69

4 Projektová metoda	72
5 Povědomí české mládeže o daném období národních a světových dějin	78
5.1 Didaktický test	79
5.2 Vyhodnocení testů	80
5.2.1 Vyhodnocení jednotlivých položek	81
5.2.2 Shrnutí výsledků testu	93
6 Zpracování tematiky druhé světové války projektovou metodou	95
6.1 Projekt v pátém ročníku ZŠ	95
6.2 Didaktický test a anketa	97
6.3 Shrnutí, hodnocení projektu	98
Závěr	100
Seznam použitých pramenů a literatury	102
Seznam příloh	107

Úvod

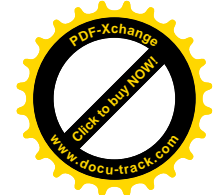
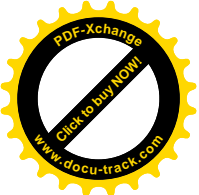
Tato práce se zabývá tématem druhé světové války z několika důvodů. Zaprvé letos, tj. v roce 2009, uplynulo sedmdesát let od vzniku Protektorátu Čechy a Morava a tedy i od začátku nacistické okupace území bývalé „druhé republiky“. Zadruhé je výběr tématu reakcí na rostoucí vliv radikálních pravicových skupin a agresivního chování na společnost. V neposlední řadě členství České republiky v Evropské unii předpokládá znalost dějinných souvislostí, k čemuž toto téma, jakožto součást novodobých dějin, přispívá.

Druhá světová válka jako učivo základních škol je jedním z nejrozsáhlejších a nejsložitějších témat našich dějin. Navíc, i přes časový odstup 64 let od konce války, je stále aktuálním tématem politickým, sociálním i kulturním. Proto bych chtěla zjistit, jakým způsobem a do jaké hloubky se druhá světová válka na základní škole probírá a jaký efekt má tento způsob výuky.

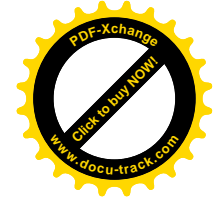
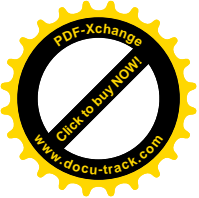
V teoretické části diplomové práce se budu věnovat příčinám vzniku druhého celosvětového konfliktu, při popisu průběhu válečných let se ovšem blíže zaměřím na národní a regionální dějiny, jelikož praktická část práce proběhne v pátém ročníku základní školy, kde je výuce světových dějin vymezen pouze malý prostor. Zmíněny budou také důsledky války. Dále zjistím, jaký význam přikládají školské dokumenty tématu druhé světové války, a popíšu specifika projektové metody, kterou jsem si zvolila jako způsob předložení látky žákům.

V empirické části své práce vypracuji didaktický test, který prověří znalosti z dané oblasti dějin lidstva u žáků šestých a devátých ročníků základních škol. Následně porovnáím míru jejich znalostí. Vyhodnocené položky testu se stanou podkladem pro metodický materiál, jenž bude prakticky ověřen.

Ve třetí, praktické, části diplomové práce bude látka, zpracovaná projektovou metodou, vyučována po dobu tří týdnů v pátém ročníku základní školy. Do tématu je zahrnuta i historie regionu z tohoto období.

Svým projektem bych chtěla docílit hlavně pochopení atmosféry doby druhé světové války a také vzbudit zájem dětí o toto téma, aby pochopily souvislosti a uvědomily si, že válka nebyla něčím vzdáleným, ale týkala se přímo jejich rodin (předků).

1 Předválečná situace v Evropě

1.1 Vývoj německých dějin před druhou světovou válkou

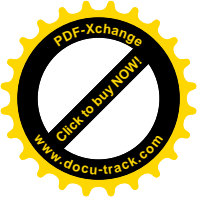
Pokládám za důležité zmínit některé události z historie Německa, které svým způsobem ovlivnily průběh druhé světové války. Na mysli mám především vztah Německa k Francii. Vzájemná nevraživost vyplývala ze snahy Francie udržet si své výsadní postavení na evropském kontinentu, jež bylo ohrožováno silícím vlivem Pruska.

Po neúspěšné německé revoluci z roku 1848 byl Německý spolek stále ovlivňován Rakouskem. Vše se změnilo se jmenováním Otto von Bismarcka do čela pruské vlády. „Bismarck, který zpočátku považoval prusko-rakouské partnerství, vyplývající z monarchisticko-absolutistické solidarity, za samozřejmé, se během diplomatického souboje za prosazení rovnoprávnosti Pruska ve vedení Německého spolku změnil v rozhodného zastávce prusko-maloněmecké myšlenky národního státu, tedy sjednocení Německa bez mnohonárodnostního Rakouska.“ (Müller, Krieger, Vollrath, s. 162)

Sjednocení dosáhl třemi válkami. Jako první, ještě s Rakouskem coby spojencem, zvítězil nad Dánskem (1864), které muselo odevzdat oblasti Šlesvicko a Holštýnsko. Pak následovala válka prusko-rakouská (1866) s cílem vyřadit habsburskou monarchii z vlivu na Německý spolek. Porážkou Rakouska vzniká nový, Severoněmecký spolek s dvanácti státy, na který má vliv Prusko.

Třetí a poslední byla prusko-francouzská válka, jež se odehrávala v letech 1870 až 1871. Vyhlásila ji vyprovokovaná Francie, která se obávala silného jednotného státu uprostřed Evropy, navíc s pruskou vojenskou kulturou. Prusko však zvítězilo u Met a Sedanu, a tak bylo 18. ledna 1871 ve Versailles vyhlášeno Německé císařství. Francie byla nucena odstoupit své nejprůmyslovější oblasti Alsasko a Lotrinsko a navíc začala Německu

platit válečné reparace. V tomto konfliktu i v jeho vyústění je možné vidět počátek pozdějších konfliktů nejen mezi jeho zúčastněnými stranami.

Německo díky „finančním injekcím“ začalo rychle industrializovat svá území, zbrojit a podnikat koloniální výboje. „Během sotva dvaceti pěti let od svého založení dosáhla Německá říše s ničím jiným nesrovnatelného vzestupu.“ (Müller, Krieger, Vollrath, s. 198)

„Explozivní ekonomický růst mezi lety 1890 a 1914 se odrazil v posilování a vyzbrojování armády, ... která byla tradičně nejctěnější složkou prusko-císařské armády.“ (Kostlán, Moravcová, Vaníček, s. 48) Na přelomu devatenáctého a dvacátého století se stalo Německo hned po USA nejvlivnějším ve světovém obchodu. V Němcích rostl pocit nadřazenosti, který stál u zrodu obou celosvětových konfliktů dvacátého století.

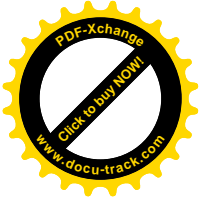
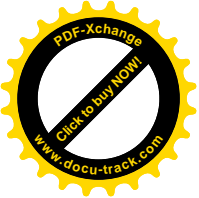
Po první světové válce zažívalo Německo hlubokou hospodářskou krizi. Tu zintenzivnila mírová konference, symbolicky konaná ve Versailles, jenž mu ze všech poražených států vyměřila nejrazantnější trest. Přesto nebyla mírová smlouva pro Němce dostatečně tvrdá, aby jim zabránila v další agresi, ale ani natolik tolerantní, aby se Německo mohlo smířit se svým postavením. Válečné reparace vyvolaly v Němcích místo pokory touhu po pomstě.

1.2 Vznik a šíření fašismu

1.2.1 Itálie

Po první světové válce se začíná v Itálii rodit **fašismus**. Jde o totalitní politický režim, který je založen na diktatuře jediné strany, potlačuje občanské svobody a má rasistický, šovinistický a násilný charakter.

Itálie byla válkou oslabena a zklamána. Upadající hospodářství a špatná sociální situace přispěly k tomu, že se v zemi začal rozvíjet radikální nacionalismus. Od roku 1919 se nespokojení Italové formovali v bojových svazech tzv. černokošiláčů (italsky *fasci di combattimento*), od čehož byl

odvozen název fašismus. Díky jejich podpoře vznikla italská fašistická strana, do jejíhož čela byl zvolen Benito Mussolini.

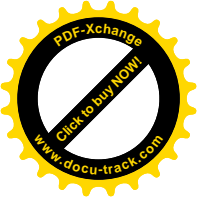
Roku 1922 podnikl Mussolini s bojovými svazy pochod na Řím a donutil ke kapitulaci krále Viktora Emanuela III. Dosáhl tak státního převratu bez boje a stal se ministerským předsedou. „Okamžitě tvrdě zasáhl proti dělnickému hnutí, komunistickou stranu zahnal do ilegality a postupně likvidoval celé parlamentní zřízení.“ (Čapek, Pátek, Zwettler, s. 142) Zavedl tajnou policii a cenzuru. V roce 1926 bylo na Mussoliniho spácháno několik atentátů, nebyly však úspěšné. Dokázal si tak vybudovat diktaturu, v níž vládl on – duce.

1.2.2 Německo

Ve dvacátých letech 20. století sílila v Německu nacionální hnutí. Adolf Hitler, tehdy ještě ve službách německé armády, byl svým velitelem vybrán, aby zjistil pár informací o malé, hospodské straně DAP (Deutsche Arbeitspartei) a podal pak hlášení. Hitler však při schůzi strany vycítil příležitost, ujal se slova a svým projevem vzbudil pozornost jejích členů. Seznámil se se stranickým předsedou Antonínem Drechslerem a bylo mu nabídnuto členství.

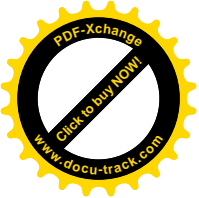
V červenci 1921 získal Hitler předsednictví a naprostou kontrolu nad NSDAP (Nacionálně sociální dělnická strana Německa) pod pohrůzkou vystoupení ze strany. Dalšími vlivnými osobami se stali Ernest Röhm, Hermann Göring, Rudolf Hess a filozof Rosenberg.

Roku 1923 byl Hitler jedním ze strůjců neúspěšné snahy o převzetí moci nacisty, tzv. Mnichovského pivního puče. Za tehdejší pokus o převrat skončil ve vězení. Nebylo to však na dlouho. Při soudním procesu Hitler využil svého řečnického umění. Vzbudil sympatie soudců a za velezradu si vyslechl nejnižší možný rozsudek, pět let odnětí svobody. Ve vězení však strávil díky vlivným známostem jen necelých devět měsíců.

Během svého věznění napsal Hitler své ideologické dílo „Mein Kampf“. V ní uvedl velice konkrétní cíle nacionálního socialismu a postupy k jejich dosažení:

- 1) V jeho knize se objevuje zřetelná preference vlády jedné osoby, tj. diktatury.
- 2) Požaduje cenzuru a dostatečné využití propagandy, v čemž je samozřejmě skryta potřeba snadné manipulace s lidmi. „Vždyť přece národ není shromážděním učenců, nýbrž masou lidí přemýšlejících co nejméně, a proto tvárných.“ (Bauer, s. 60)
- 3) Jeho rasová teorie vycházela ze sociálního darwinismu. Árijce Hitler považuje za jediné stvořitele lidské kultury i civilizace. Jejich duchovní výši a idealismus dává do kontrastu s židovským egoismem. Židy prezentuje jako škůdce a nepřátele, kteří se zastavili ve svém kulturním vývoji, protože sami nedokáží nic stvořit, jen se přizpůsobili životu ve vyspělé německé kultuře a hromadí majetek a moc.
- 4) To, co zachrání Německo před důsledky populační exploze, je kolonizace nového území, „životního prostoru“ (Lebensraum) pro rasově nadřazené Němce. Hitler myslel konkrétně na území na východ od německých hranic – Sovětský svaz. Odsuzoval marxistické učení. Tvrdil, že bolševičtí Židé jsou záhubou Ruska a snaží se zničit i Německo svými zvrácenými politickými názory. Na životní prostor má nárok nejsilnější rasa, ostatní rasy se jí musí podřídít. A jediné árijská rasa, z níž vzešel německý národ, je nejdokonalejší. Proto Němcům náleží tolik území, kolik budou potřebovat. „Vzhledem k jeho bezvýhradné víře v platnost sociálního darwinismu nevyvolávalo v něm strašlivé množství utrpení a smrti ve válce odpor a zhnusení tak, jako v každém normálně cítícím člověku, nýbrž spíše pocit hlubokého osvobození.“ (Neumayr, s. 135)
- 5) Za své spojence považuje Anglii a Itálii, za hlavního nepřítele Francii. Anglie udržuje své zájmy v Evropě tím, že hlídá, aby žádný evropský stát neměl na kontinentu dominantní postavení. Německo chce oslabit,

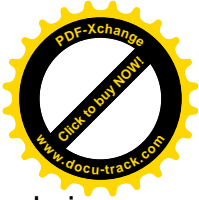
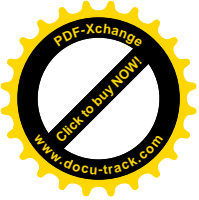
ale netouží po jeho rozkladu. Naproti tomu Francie je podle Hitlera odvěkým nepřitelem Německa. Její nepolevující snahou je rozdrobit německý stát a přivlastnit si jeho území až k břehům Rýna. Díky Versailleské smlouvě získala Francie značný vliv v Evropě, což se jistě nezamlouvá Velké Británii. Proto se Hitler domnívá, že Anglie bude ochotna být spojencem Německa. Itálie je prý rovněž vhodným spojencem, jelikož má s Německem stejného nepřítele – Francii, jenž Italům brání v expanzi do Středozeší. Válku s Francií chápe jen jako předeheru velkého tažení za dobytím nových území.

- 6) Germanizovat méněcenné rasy nemá smysl. Německý národ by splynutím s nimi znečistil svou krev.
- 7) Ostře vystupuje proti postiženým a nemocným lidem.
- 8) Výchova mládeže bude pod přísným dohledem státu. Hitler chce vytvořit vládnoucí elitu národa, která bude sestávat z nadprůměrně schopných a nadaných jedinců.

Oběma svazky se svět začal zabývat až po nástupu Hitlera do úřadu kancléře. Ale už v roce 1935 měl Hitler a jeho ministr propagandy velký zájem na tom, aby příliš agresivní pasáže z Mein Kampfu nebyly v zahraničí příliš prezentovány.

Z nezdařeného puče se Hitler dokázal poučit. Po svém návratu nasměroval stranu tak, aby získala moc regulérní cestou parlamentního demokratického systému. Teprve po pevném uchopení moci v zemi hodlal začít s plněním svých hrozeb.

V červenci 1932 získala NSDAP ve volbách 230 křesel (81,9%) a se 13,7 milionu hlasů se stala nejsilnější politickou stranou Německa. Hitler toho využil a začal si nárokovat post říšského kancléře. V nově vypsanych listopadových volbách ovšem jeho strana získala o dva miliony hlasů méně na úkor sílících komunistů. SA (Sturmabteilung) oddíly Ernsta Röhma vyprovokovaly v ulicích měst s komunisty spoustu potyček. Kancléře von Papena vystřídal generál Kurt von Schleicher, ale ani jemu se nepodařilo

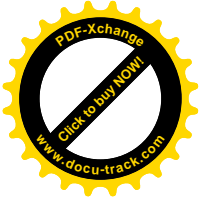
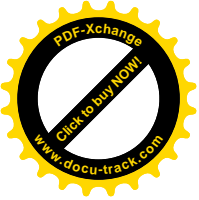

dohodnout se s Hitlerem, který své požadavky už jen zvyšoval, a svou funkci složil.

Hitler byl jmenován říšským kancléřem 30. ledna 1933. Vzápětí odstartovaly oddíly SA tvrdé teroristické praktiky proti svým politickým odpůrcům. Dne 1. února Hitler rozpustil říšský sněm. V noci z 26. na 27. února pak v budově vypukl požár, ze kterého nacisté obvinili komunisty, ač padlo později podezření, že sněm zapálili sami. „Staříčké hlavě státu namluvili, že požár Říšského sněmu je signál ke komunistické občanské válce. Hindenburg chtěl svůj lid podobného krveprolití uchránit. Padl do pasti a podepsal nařízení o stavu nouze, jímž se pozastavovala platnost nejdůležitějších článků ústavy: svobody osob, svobody projevu, svobody tisku, práva spolčovacího a shromažďovacího, poštovní tajemství, ochrana před domovními prohlídkami a zatčením bez příkazu soudu. Říšský prezident podepsal rozsudek smrti nad německou demokracií...“ (Heydecker, Leeb, s. 160)

Perzekuce odpůrců nacismu se ještě zostřila. Vznikaly první koncentrační tábory, všechny politické strany až na NSDAP byly zakázány. To však Hitler nepovažoval za dostatečné. Nedokázal unést, že se mu Röhm začíná stavět na odpor. Během „noci dlouhých nožů“ z 29. na 30. června 1934 proto oddíly SS zmasakrovaly přes tisíc členů SA včetně jejich velitele. „Röhm byl mrtvý a s ním SA – už nikdy nebudou hrát žádnou úlohu. Všichni, kdo viděli za kulisy, byli mrtví; všichni, kdo ještě mohli Hitlera zadržet.“ (Heydecker, Leeb, s. 188)

Nacistická infrastruktura se začala rychle rozrůstat: vzniká ministerstvo propagandy v čele s Josephem Goebbelsem; maršál Hermann Göring je dosazen do funkce ministra letectva; oddíly SS, gestapo a bezpečnostní služba (SD) spadají pod dohled Reinharda Heydricha a rozbíhá se velice účinný justiční aparát.

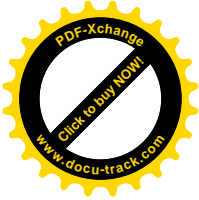
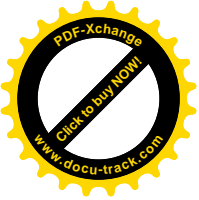

1.2.3 Španělsko

Hospodářská krize znamenala konec monarchie ve Španělsku. V roce 1931 byla vyhlášena demokratická republika, ale vliv fašistů v zemi sílil. Koncentrovali se jak v armádě, tak ve falangách – úderných fašistických oddílech – a připravovali spiknutí. V červenci 1936 zahájili povstání. „Pučisté počítali s rychlým úspěchem, ale narazili na tvrdý odpor republikánů. Podařilo se jim pouze zachytit se v některých oblastech na jihu a na severu.“ (Čapek, Pátek, Zwettler, s. 161)

Dorazily však posily z Německa a Itálie. Němci se zde už od roku 1936 připravovali na své budoucí celosvětové výboje. Občanskou válkou zmítané Španělsko se jim stalo vhodným cvičištem a modelem. Göringova Luftwaffe zde získávala cenné poznatky a zkušenosti. Němečtí velitelé se chybně domnívali, že úspěchy na španělské půdě předurčují vítězství ve „velké válce“. Ve Španělsku bojovalo elitní německé letectvo proti mnohem slabšímu nepříteli. Válčilo se na relativně malém prostoru, takže i jednotky byly menší a zásobování snazší, z čehož plyne, že německé velení se nepotýkalo s většími problémy při řízení vojsk. „Za tento omyl svého velení pak miliony německých vojáků zaplatily v dálavách Ruska, v Africe a na dalších rozlehlých bojištích životem.“ (Heydecker, Leeb, s. 284) Symbolem barbarství se stalo vybombardování městečka Guernica německými letadly.

Na opačnou stranu se přiklonil Sovětský svaz, který stejně jako fašisté poslal do Španělska zbraně a vojáky. Krvavé boje trvaly až do roku 1939. V březnu padl Madrid a byla nastolena fašistická diktatura, v jejímž čele stanul generál Franco. Tento režim v zemi vydržel až do roku 1975. Tím, že Velká Británie a Francie nebyly ochotny Španělsku poskytnout pomoc, staly se paradoxně podporovatelkami fašismu.

1.2.4 Ohlas fašismu v dalších zemích

Podobný osud jako Španělsko mělo Portugalsko. V roce 1926 v něm došlo k vojenskému převratu a od 1932 byla nastolena fašistická diktatura Antonia Salazara.

V Maďarsku se dostala k moci fašistická strana admirála Milóse Horthyho. Také Bulharsko mělo od roku 1923 fašistickou diktaturu. Postupná fašizace zasáhla Rakousko, Řecko, Albánii a Rumunsko.

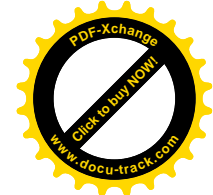
Diktatura Józefa Pilsudského v Polsku trvala od roku 1926 do 1935. Nově vzniklá a nestabilní Jugoslávie, tvořená srbskými státy, Černou Horou, Chorvatskem a Slovinskem, se roku 1929 dostala do moci diktatury krále Alexandra.

Diktátoři vládli také v Turecku, Íránu i ve státech Latinské Ameriky: Ekvádoru, Bolívii, Brazílii, Dominikánské republice a Argentině. Fašistická hnutí existovala i ve Francii a Velké Británii. Německo a Itálie se tak setkávali se stále větším porozuměním ze strany britské zahraniční politiky.

1.3 Předválečná situace v Československu

Ještě předtím, než Versailleská smlouva definitivně uznala hranice Československé republiky, musela se země potýkat s častými protesty svého mnohonárodnostního obyvatelstva.

Němci usilovali o pohraniční oblasti v takzvaných Německých Čechách, Sudetech a jižních Čechách. Vláda ale poslala do pohraničí vojsko a ani v zahraničí se německé nároky neseťkaly s příznivým ohlasem, a tak odpor rychle slábl. Spor o slezské Těšínsko mezi Polskem a ČSR ukončila až vídeňská arbitráž v roce 1920 a území bylo rozděleno mezi oba státy. Kritičtější byla situace na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Maďaři se rozhodli anektovat téměř polovinu jejich území. Oslabené československé armádě se ho podařilo dobýt zpět až po téměř dvou letech.

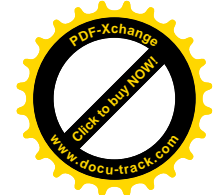
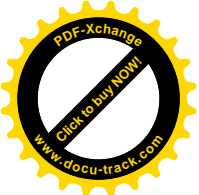
Nároky jednotlivých států byly jen na čas umlčeny a před válkou se začaly opět ozývat. Nejhlasitěji svá přání prezentovali sudetští Němci. Do pohraničních oblastí je ve dvanáctém a třináctém století povolali čeští panovníci jako kolonisty. Na počátku devatenáctého století vznikla pod vedením Georga Schönerera na území Sudet Německá nacionálně sociální strana dělnická (DNSAP). Poté, co byly v roce 1933 na příkaz československých politiků rozpuštěny DNSAP a DNP (Německá nacionální strana), vznikla Sudetoněmecká vlastenecká fronta v čele s Konradem Henleinem, později přejmenovaná na SdP (Sudetoněmecká strana).

Po hospodářské krizi nacházeli „henleinovci“ stále více příznivců a díky finanční podpoře z Berlína se strana začala přeměňovat v silnou organizaci dle hitlerovského vzoru. „V SdP se setkávaly dva odlišné proudy sudetoněmeckého nacionalismu, jeden reprezentován jeho předsedou Konrádem Henleinem a druhý jeho zástupcem Karlem Hermannem Frankem. ... Povoláním učitel předčil Henlein většinu svých souvěrců jak intelektem, tak svým vystupováním. Byl to ideální člověk k tomu, aby pro údajné utrpení svého lidu získal v letech 1937-1938 ta britská srdce, která mu byla nakloněna.

Oproti Henleinovi Frank, který byl předurčen k velké úloze během nacistické okupace Čech a Moravy, představoval sudetoněmecký nacionalismus v jeho nejhorší podobě. Narodil se v karlovarské rodině fanatických Schönererových stoupenců. ... Byl znám ani ne tak pro politický ostrovtip, jako spíše pro své halasné vystupování.“ (Mastný, s. 19)

V parlamentních volbách 1935 získala SdP nejvíce, tj. 15% hlasů, a stala se tak nejsilnější politickou stranou v Československu. V rámci celé republiky se ale podařilo sestavit demokratickou většinu. Vládě „široké koalice“ předsedal agrárník Milan Hodža. Národní sněm byl přesto ovládnut dvěma hlavními proudy. Konzervativci a fašisté na jedné straně proti demokratům a antifašistům. Problémy nastaly ještě téhož roku při volbě hlavy

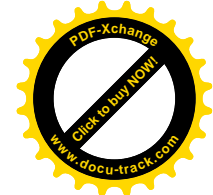
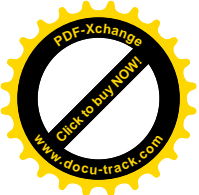
státu, ale nakonec byl zvolen Edvard Beneš, kterého navrhl abdikující T. G. Masaryk.

Nástup Hitlera k moci a přijetí Norimberských zákonů vhněli do Československa stále více antifašistických Němců. Naše republika se tak paradoxně stala centrem svobodného německého kulturního života. Nefašističtí autoři zde vydávali své knihy. Také čeští umělci varovali před nebezpečným fašistickým sousedem. „Oblíbené dialogy Voskovce a Wericha nad mapou „dámy Evropy“ se stávaly s rostoucím ohrožením republiky stále více břitkými a varujícími. (Augusta, Honzák, a), s. 60) Karel Čapek se stal se svými dramaty trnem v oku nacistů. A u slov zůstaly i západní velmoci. Jejich chabé protesty a snaha o kompromis Hitlerovu agresi jen zvyšovaly.

V dubnu 1938, po anexi Rakouska, byl schválen Plán Zelený, neboli útok na Československo. Němci žijící v ČSR byli vyzváni, aby se sjednotili do Sudetoněmecké strany. Henlein pak na karlovarském sjezdu SdP zveřejnil požadavek vzniku autonomního pohraničí s právem hlásat nacistickou ideologii. Británie i Francie jeho požadavky podpořily. Československo tedy vypracovalo návrh na národnostní vyrovnání, který by posílil práva menšin ve státě. „ Anglie a Francie sdělily československé vládě, že musí Henleinovi nabídnout větší ústupky, protože by jinak nemohly převzít záruky za bezpečnost Československa. Postoj západních mocností povzbudil Hitlera k přímé vojenské akci.“ (Čapek, Pátek, Zwettler, s. 163-4)

V květnu 1938 se kolem německo-československých hranic začala srocovat nacistická vojska. Beneš na tuto provokaci reagoval vyhlášením částečné vojenské mobilizace v noci z 20. na 21. května. Naznačil rázné odhodlání použít v ohrožení republiky i vojenských sil.

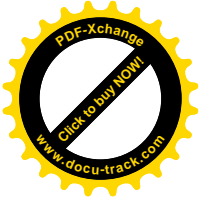
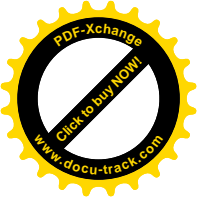
Ještě v listopadu 1937 se sešel Hitler s britským diplomatem Halifaxem. Fašistická hlava státu byla ujištěna, že Velká Británie podpoří všechny její požadavky, pokud tím neohrozí světový mír.

Koncem léta 1938 přijel do Československa lord Runciman, jež se jako prostředník mezi Hitlerem a zdejší vládou snažil dotlačit Čechoslováky ke splnění všech německých požadavků. „Bylo to pro suverénní stát ponižující, Beneš však souhlasil, aby za žádných okolností nemohla být ČSR označena za původce válečného konfliktu.“ (Augusta, Honzák, 1999 a), s. 61) Na pozorovatelovo doporučení byli do vládního kabinetu přijati někteří členové SdP. V pořadí již třetí plán národnostního vyrovnání opět nebyl přijat, stejně jako čtvrtý pokus o dohodu, jenž se už téměř rovnal karlovarskému programu „henleinovců“. Nacisté pouze hledali záminku k záboru československého pohraničí. Hitler začal organizovat státní převrat a nabádal zdejší stoupence k teroristickým akcím.

Signálem pro zahájení puče byl Führerův norimberský plamenný projev proti Čechoslovákům. O den později, 13. září 1938, se nacisté neúspěšně snažili převzít moc do svých rukou. „Desítky československých vojáků, celníků, četníků, ale i civilistů zaplatilo pokus o puč svým životem.“ (Augusta, Honzák, 1999 a), s. 61) V celém pohraničí bylo vyhlášeno stanné právo. Henlein a další sudetoněmečtí předáci uprchli do Německa.

Vyjednávání se nyní ujal sám britský premiér, Neville Chamberlain, což znamenalo konec nadějí ČSR. Nejprve 15. září 1938 dojednal s Hitlerem odstoupení pohraničního území, kde žije nadpoloviční většina Němců. O tři dny později se tajně sešel s členy francouzské vlády. Svým souhlasem Francie porušila smlouvu s Československou republikou z roku 1935. „Francouzi..., měli v živé paměti své vlastní obrovské ztráty během první světové války a požadovali proto britskou podporu dříve, než by se politicky angažovali způsobem, který by je mohl zatáhnout do války.“ Britská ochota bojovat však byla ještě mizivější. „Oproti Francouzům, kteří již tradičně sympatizovali s českým národním hnutím, byl postoj Britů v nejlepším případě ambivalentní. V horším případě se britští konzervativci přikláněli na stranu Němců. Názor, že v Versailles jednali vítězové s Německem nespravedlivě, nalezl v Británii více zastánců než kdekoli jinde na Západě.“ (Mastný, s. 22) Českoslovenští vládní představitelé pak obdrželi 19. září britsko-francouzské

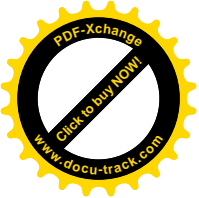

nóty. Pokud ČSR nepřistoupí na Hitlerovy požadavky, nemůže čekat pomoc ani od jedné ze západoevropských velmocí v případě svého napadení a ještě navíc bude označena za agresora. Československá vláda kapitulovala. Na její místo nastoupil úřednický kabinet s předsedou generálem Janem Syrovým. Ten vyhlásil 23. září mobilizaci.

Také Britové, Francouzi a Sovětský svaz nařídili částečnou mobilizaci, protože Hitlerovy požadavky se i nadále zvyšovaly. Nápad ministerského předsedy spojeného království uspořádat konferenci v Mnichově opět, teď už definitivně, zabil jakoukoli naději pro Československo. K jednání se sešli v noci z 29. na 30. září Hitler, Mussolini, Chamberlain a francouzský prezident Edouard Daladier. Ač se rozhodovalo o Československu, nebylo na konferenci pozváno a potupně čekalo na její výsledek. Ten byl československým zástupcům oznámen jako rozhodnutí. „Pro Československo to znamenalo nové hranice, jež učinily zbytek státního území nehájitelným.“ (Mastný, s. 23)

Zklamaní vojáci opouštěli bunkry v pohraničí. Území státu začala okusovat německá, polská a maďarská vojska. „Obranný systém státu byl rozvrácen, dopravní síť rozrušena, byly obsazeny důležité průmyslové regiony a oblasti bohaté na suroviny.“ (Čapek, Pátek, Zwettler, s. 165) Československá republika ztratila asi 40% průmyslové výroby, třetinu svého území a přibližně 5 milionů obyvatel.

Do takzvané „druhé republiky“ začali prchat Češi, které sudetští Němci vyháněli z jejich domovů. Takto vzpomíná Václav Pechan, jenž v té době žil s rodinou v Břežankách, na dny bezprostředně po obsazení: „Po Mnichovu jsme museli domov opustit. Němci totiž začali nepohodlné Čechy zatýkat... Proto jsem se svými kamarády opustil rodný dům a utekl do Buštěhradu, kde byl sběrný tábor pro české uprchlíky. Utekla i má rodina... V Břežankách zůstal všechn náš majetek – dům o sedmi pokojích, dvůr a velká zahrada. Dům Němci při odchodu zničili a tak nám nebylo co vrátit.“ (Helmichová, s. 68) Ti, co zůstali, zažívali neustálé terorizování nacisty.

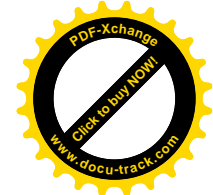
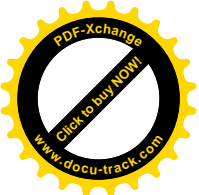

Společnost byla hluboce demoralizovaná. Napomohla tomu i abdikace Edvarda Beneše 5. října 1938, po níž odešel do emigrace. O den později vyhlásila Hlinkova slovenská ľudová strana (HSL'S) v Žilině Manifest slovenského národa. Požadovala autonomii Slovenska a setkala se s kladnou odezvou, takže 7. října samostatnost Slovenska vešla v platnost. Dne 26. října byla jmenována i podkarpatská autonomní vláda.

Prvního prosince se stal novým česko-slovenským prezidentem Emil Hácha, jenž v zápětí jmenoval vládu Rudolfa Berana. Pod tlakem fašistických sil začala republika brzy ztrácet svou demokratickou tvář. „Transformace politické struktury, kterou prováděli sami Češi, nebyla výsledkem německého zasahování. Naopak, čeští politici doufali, že takové zasahování odvrátí, provedou-li rozsáhlé, ač ne úplné přizpůsobení svého režimu německému.“ (Mastný, s. 27) Vláda zavedla cenzuru, zakázala komunistickou stranu a němečtí emigranti byli vydáváni gestapu. Politické strany se spojily ve dvě jediné. „Agrárníci, lidovci, národní socialisté, národní sjednocení a další menší pravicové skupiny se spojily ve straně Národní jednoty v čele s R. Beranem, sociální demokraté a levé křídlo národních socialistů vytvořili národní stranu práce v čele s A. Hamplem.“ (Čapek, Pátek, Zwettler, s. 165)

Především umělci odcházeli do zahraničí. Většinou k tomu byli donuceni, jako například Voskovec s Werichem.

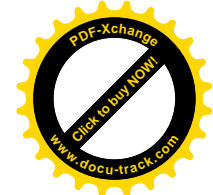
Ani podřízené chování česko-slovenských politiků nezbrzdilo Hitlerovy plány. Jeho armáda se tajně připravovala na zábor zbytku ČSR. Dne 21. ledna 1939 měl Hitler další cílený výbuch hněvu před Františkem Chvalkovským, česko-slovenským ministrem zahraničí. Snažil se zvýšit tlak na československou vládu nepravdivým tvrzením, že v zemi protiněmecké nálady. „V této těžké situaci dobře vycítili svou příležitost slovenští nacionalisté. Odtržení se stalo bodem číslo jedna politického programu slovenské reprezentace.“ (Augusta, Honzák, 1999 b), s. 5) Tu představovali Jozef Tiso a Ferdinand Ďurčanský. Hitler je pozval do Berlína na 13. března a nabídl samostatnost Slovenska pod patronací Německa, jinak bude obsazeno maďarskými vojsky. Tiso, který

celou výpravu vedl, s návrhem nacistického vůdce souhlasil a den nato, 14. března 1939, byl vyhlášen samostatný Slovenský štát.

Ještě tentýž den večer odjel Hácha společně s Chvalkovským za Hitlerem do Berlína. „Hitler se rychle chopil příležitosti, dané mu evidentní slabostí jeho hosta, a oznámil, že během šesti hodin vstoupí německé síly ze tří stran do Československa a varoval, že případný odpor bude nemilosrdně zlomen. Pod dojmem tohoto sdělení propadl Hácha panice. Na rozdíl od svých nacistických partnerů očekával hrozné krveprolití.“ (Mastný, s. 46) „Byly tři hodiny v noci. Hácha dostal srdeční záchvat a zhroutil se. Hitlerův osobní lékař Morell mu dal injekci. „Vidím, že odpor je marný,“ šeptal Hácha, když se zase vzpamatoval. 15. března 1939 ve 3:55 podepsali on, Chvalkovský, Hitler a Ribbentrop předložený dokument. Když druhého dne přijel Hitler do Prahy, svět hrůzou nedýchal. Československo přestalo existovat...“ (Heydecker, Leeb, s. 265)

Praha byla nacistickými vojsky obsazena v devět hodin a během odpoledne byl zabrán i zbytek území bývalé „druhé republiky“. „Pár protinacistických pozorovatelů ze Západu, kteří zde byli přítomni, později popisovalo, že okupanti se setkali s pískáním, křikem, slzami a sevřenými pěstmi... Na druhé straně však německé vojáky často překvapila spolupráce místního obyvatelstva.“ (Mastný, s. 50) Dne 16. března pak bylo vyhlášeno nově obsazené území za Protektorát Čechy a Morava.

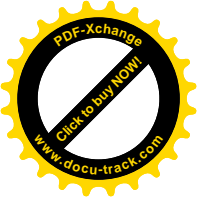

2 Zrod válečného konfliktu a jeho průběh

2.1 Příčiny války

Příčiny vzniku druhého celosvětového konfliktu můžeme nalézt již bezprostředně po skončení první světové války, v roce 1919, kdy se ve Versailleském paláci v Paříži konala mírová konference mezi vítěznými a poraženými státy.

Válkou poničené a rozvrácené Německo bylo dotlačeno k přijetí mírových smluv, které měly zabránit dalším konfliktům. Územní oblasti Alsasko a Lotrinsko získala zpět Francie. Průmyslová oblast Sársko byla svěřena dočasně Společnosti Národů. V Porýní, které hraničí s Francií, vzniklo demilitarizované pásmo. Početní stav německé armády se měl zredukovat na 100 000 mužů. Dále byly Německu odňaty všechny kolonie a zakázáno jeho spojení s Rakouskem. Nejvíce **hrdost Německa** ovšem zasáhly neúnosně vysoké válečné reparace (tj. náhrady válečných škod), které muselo platit vítězným mocnostem. „Protože každý rád hledá příčinu neúspěchu jinde než u sebe, bylo přirozené, že vojáci po návratu z války domů s úlevou přijali a rozšiřovali legendu o zradě. Výsledkem bylo, ač dohoda z Versailles nebyla pro Němce zase až tak krutá, jak si původně představovali, že se touto dohodou žádný Němec necítil vázán. Zejména nebyli Němci připraveni akceptovat postoupení velké části západního Pruska Polsku, ztrátu Gdaňsku a donucení přibližně dvoumilionové německé menšiny, aby už navždy žila pod polskou správou. Německý důstojnický sbor byl přesvědčen, že k přinucení Německa ke kapitulaci bylo použito triků, a nebylo vůči nim možno argumentovat, že kdyby se válka přenesla i do roku 1919, museli by nakonec přijmout jakékoliv podmínky, které by se jim spojenecké mocnosti rozhodly vnutit.“ (Young, s. 33-34)

V podvědomí německého národa byl pevně zakořeněn pocit křivdy a touha po znovunabytí ztracené suverenity. Dá se říct, že Němci dlouho na satisfakci nečekali.

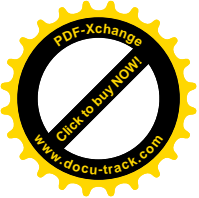
Dne 29. února 1920 se uskutečnila první velká schůze Německé dělnické strany (Deutsche Arbeitspartei, DAP), na níž zaznamenal dosud neznámý řečník Hitler úspěch. Posluchače si získal kladením důrazu na nespravedlnost versailleského míru. „... Jeho objev, který udělali také mnozí z jeho současníků v době po první válce, aniž pochopili, jak by se ho dalo využít, je podivuhodně jednoduchý: záleží v zavedení pojmu osobní autentičnosti do veřejné sféry a v proklamaci tohoto pojmu jako základní hodnoty a nejpodstatnějšího ospravedlnění politiky. Hitler předkládá pojmy upřímnosti, poctivosti a oné živoucí zkušenosti, která se v Německu popisuje emotivním slovem *Erlebnis* (zážitek, prožitek)... on sám, mimořádný jedinec, je prý právě díky této pravé zkušenosti... „utrpení a strastí malého člověka“ opravdovým reprezentantem národa. ...“ (Stern, s. 23)

Ve stejném roce zvítězil Hitlerův návrh nové stranické vlajky: uprostřed rudého praporu bílý kotouč a v něm hákový kříž. Měl symbolizovat sociální program strany, nacionalismus a skobový kříž vyjadřoval boj árijců proti Židům.

Zatím se blížilo nevyhnutelné. Už roku 1923 nebylo Německo schopno platit válečné reparace. Zemi ochromila hospodářská krize posílena politickou nestabilitou demokratického parlamentního systému.

Díky Dawesovu a Youngovu plánu, které navrhly USA, bylo Německo schopno válečné reparace i nadále platit. (Zrušený dohled nad německou ekonomikou a významně rostoucí německá průmyslová výroba, však až z dnešního pohledu naznačují nebezpečí nové agrese.)

Další příznivý vývoj byl ovšem zastaven pádem světové ekonomiky v roce 1929. „Byla to, co do rozsahu a hloubky, největší krize, která kdy postihla svět.“ (Čapek, s. 151) **Hospodářská krize** totiž nejvíce postihla právě Německo. Velká část jeho obyvatel byla bez zaměstnání, klesala výroba.

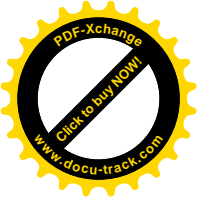
Chudoby a beznaděje lidí využila NSDAP. Od roku 1925, kdy byla obnovena její činnost, se snažila zvítězit ve volbách do říšského sněmu. Hospodářský úpadek do jejích řad vháněl stovky a tisíce nových přívrženců. Slibovala nejen práci a vyvedení z bídy, ale také odplatu za nespravedlivou Versailleskou smlouvu, znovunabytí zašlé slávy a svébytnosti Německa.

19. října 1933 Německo vystupuje ze Společnosti národů. Od roku 1935 se pak nacisté začínají připravovat na přeměnu hospodářství ve válečné. Zvyšovala se zbrojní výroba, což kupodivu nijak nerozrušovalo ani Velkou Británii ani Francii. „Od roku 1933, kdy se Hitler dostal k moci, ustupovala britská i francouzská vláda tomuto nebezpečnému samovládcovi nesrovnatelně více, než byla ochotna dovolit předchozím demokratickým vládám Německa. Obě země se raději vyhýbaly potížím a problémy odsouvaly stranou. Chtěly zachovat pohodlnou přítomnost na úkor budoucnosti.“ (Liddel Hart, s. 17)

Agresivita Německa se dále zvyšovala. Nezdařený puč v Rakousku, při němž zemřel profašistický kancléř Engelbert Dollfuss, Němce neodradil. Ve stejný rok (1934) umírá prezident Hindenburg a Hitler slučuje jeho úřad se svým.

Na norimberském nacistickém sjezdu byly v září 1935 představeny a schváleny rasistické, takzvané norimberské zákony. Odstartovaly systematické vyhlazování židovského obyvatelstva. Antisemitismus se stal otevřenou diskriminací. Židé nesměli vykonávat některá povolání, vstupovat na některá veřejná místa a do MHD, zákaz uzavřít sňatek s árijci a židovské děti byly vyloučeny ze škol. Nenávist proti židovské menšině vyvrcholila za „křišťálové noci“ ze dne 9. na 10. listopadu 1938. Jejich obchody a synagogy nacisté vypalovali a Židy násilím odváděli do koncentračních táborů. Vše bylo předem připraveno. Už dva týdny před tímto pogromem se v Buchenwaldu stavěly nouzové baráky pro takzvané „listopadové Židy“.

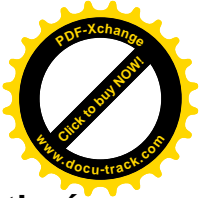
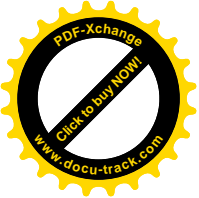
Řada světově uznávaných židovských umělců, například Erich Maria Remarque, Lion Feuchtwanger nebo Thomas Mann, odchází do exilu.

Rok 1935 už znamenal úspěch v záboru nových území, když se Sársko stalo součástí Německa. Pak vůdce vyhlásil všeobecnou brannou povinnost a zanedlouho nacistická vojska napochodovala do demilitarizovaného Porýní, čímž porušila versailleskou smlouvu. „Bylo často řečeno, že by se svět mohl vyhnout svému těžkému osudu v následujících letech, kdyby Francie 7. března 1936 proti prvnímu Hitlerovu vojenskému kroku energicky vystoupila.“ (Heydecker, Leeb, s. 207)

Během roku stačil ještě Hitler uzavřít spojenectví s Itálií a Japonskem. Vznikla **Osa Berlín-Řím-Tokio**. A Německo se nadechlo k dalšímu úderu. Druhý pokus anektovat Rakousko už byl v březnu 1938 úspěšný. Následovala Mnichovská konference, která pro Československo znamenala ztrátu obranyschopnosti a nakonec jeho úplný zánik v březnu roku 1939.

Už o měsíc později byl připraven Plán Bílý – strategie útoku na Polsko. To tušilo, že se má stát další obětí, ale Francie ani Británie jej nedokázaly ochránit. „Jediná mocnost, která mohla Polsko bránit proti Hitlerovi, byl Sovětský svaz hraničící s Polskem na východě. Ve Varšavě tuto pomoc důrazně odmítali. Polská vláda pochopila, že by tak jen vyměnila jedno zlo za druhé: místo Hitlera by nakonec Polsko spolkl Stalin.“ (Heydecker, Leeb, s. 296) Sovětský svaz opravdu toužil po rozšíření na západ, v čemž mu měl Hitler svou agresí pomoci. Dne 23. srpna 1939 uzavřeli Ribbentrop s Molotovem pakt o neútočení mezi Německem a SSSR. Stalin vyčkával. Doufal, že válka bude dostatečně dlouhá, aby se Sovětský svaz dokázal připravit a pak na její vysílené účastníky zaútočit.

Příčinou války byla bezesporu i ústupková politika západoevropských demokratických států, takzvaná **politika appeasementu**. Británie s Francií tak umožnily vítězství fašismu ve Španělsku, podílely se na destrukci Československa a výrazně neprotestovaly ani s italským vpádem do Etiopie a Albánie.

Mnichovskou dohodou také padla francouzská **politika kolektivní bezpečnosti**, která měla zajistit vzájemnou pomoc spojeneckým zemím v případě jejich napadení. Nutno říct, že její úlohu významně oslabil negativní postoj Velké Británie a USA.

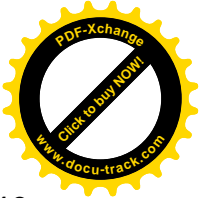
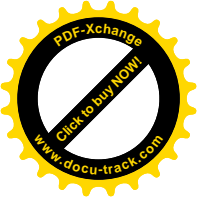
Spojené státy volily **politiku nevměšování se**, takže do začátku války vůbec nezasáhly.

2. 2 Průběh války ve světovém měřítku

Tato kapitola je psána stručněji, protože jsem projekt realizovala v pátém ročníku základní školy, kde se světové dějiny probírají pouze okrajově. Daleko větší pozornost je proto věnována českým dějinám v rámci Protektorátu Čechy a Morava a zahraniční činnosti Čechoslováků.

Druhá světová válka začala 1. září 1939 přepadením Polska Německem. Agresor tak učinil bez předchozího vyhlášení války, pouze na základě fingovaného napadení jeho vysílačky polskými občany, které zinscenovali sami Němci. „Hitler se rozhodl proti Polsku uplatnit koncepci tzv. bleskové války (Blitzkrieg) s cílem rychle porazit polskou armádu a přesunout vojenské síly na západní frontu dříve, než se západním mocnostem podaří provést mobilizaci.“ (Čapek, Pátek, Zwettler, s. 174) Tento tah se zcela vydařil. Napadená armáda neměla šanci a do poloviny září 1939 byla poražena. Konec existence Polska urychlil vpád Rudé armády. Sovětský svaz si tak podle společné smlouvy s Německem zabral dohodnutou východní část bývalého státu. Ze středního Polska se stal tzv. Generální Gouvernement, který spadal pod „ochranu“ říše.

Od 3. září, kdy britská i francouzská vláda prohlásily Německo za nepřítele, „vznikla z přepadení Polska evropská válka, při které na západě nepadl ani výstřel. Velká Británie a Francie stály sice ozbrojené, leč bez hnutí a čekaly, dokud Polsko nevykrvácí.“ (Heydecker, Leeb, s. 328) Proto tuto fázi

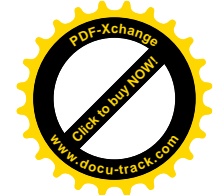
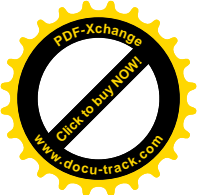
války Němci posměšně nazývali Sitzkrieg (válka vsedě). Až do dubna 1940 se způsob boje nezměnil.

O to rušněji bylo ve východní Evropě. „Na začátku října 1939 přiměl SSSR vlády Estonska, Lotyšska a Litvy k uzavření smluv o vzájemné pomoci, kterými získal právo užívat námořní a letecké základny těchto zemí.“ (Čapek, Pátek, Zwettler, s. 176) V listopadu 1939 se rozpoutala bitva o Finsko, jehož území měla pro Stalina výhodnou strategickou polohu. Chtěl zde vybudovat vojenské základny. Zpočátku se lépe vedlo technicky vybaveným a obratným Finům, ale masivní nápor „oddílů lidských vln“, které na ně sovětský generál Timošenko poslal, je donutily v březnu 1940 ke kapitulaci. „Ačkoli bylo Finsko okleštěno a poníženo, podařilo se mu zachovat svou národní nezávislost.“ (Salmaggi, Pallavisini, s. 35) Také Rumunsko nakonec muselo sovětům postoupit část svého území – Besarábii a Severní Bukovinu.

V dubnu 1940 se počala německá vojska přesouvat na sever a do západní Evropy. Během jediného dne obsadila Dánsko a krátce nato i Norsko, kde Hitler ustavil loutkovou vládu v čele s kolaborantem Vidkunem Quislingem.

Bezproblémový postup Němců vyvolal ve Velké Británii otřesy na politické scéně. Místo poddajného Nevilla Chamberlaina byla 10. května 1940 ustavena nová vláda v čele s charismatickým a rozhodným Winstonem Churchillem, velkým oponentem postupů bývalé vlády. Ten hned ve svém prvním projevu oznámil, že nemůže nabídnout svému národu „nic než krev, slzy a pot.“

Tento válečný konflikt se podle mezinárodních pravidel neměl týkat neutrálních států, jakými byli Švýcarsko, Švédsko a Belgie. Poslední jmenovaná země však brzy pocítila nacistickou aroganci. Hitlerovo tažení přes Nizozemí, Belgii a Lucembursko do Francie v květnu 1940 se vyhnulo Maginotově linii a svým rychlým postupem do vnitrozemí francouzskou armádu zcela zaskočilo. Dne 14. června byla dobytá Paříž a o osm dní později Francie kapitulovala. Poté byla rozdělena na dvě části, přičemž neokupovanou střední a jihovýchodní část země „spravovala vláda maršála

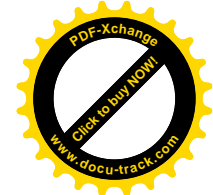
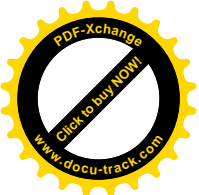
Pétaina se sídlem ve Vichy, v okupovaných oblastech byla ponechána pouze místní samospráva.“ (Čapek, Pátek, Zwettler, s. 176)

Hitler se zatím opájel snadným a markantním rozšiřováním svého území a plánoval další útočné akce. „Itálie, která se dosud prohlašovala za „neválčící“, ale za spojence Německa, vstoupila 10. června 1940 přece jen do války, aby si urvala kousek kořisti z hroučící se Francie. V říjnu téhož roku podnikl Mussolini útok na Řecko, ale brzy mu německý wehrmacht musel přispěchat na pomoc, protože Řekové získali převahu.“ (Heydecker, Leeb, s. 356) Stejně tak se Hitler musel odhodlat záchranné akci na pomoc Itálii v Africe. Přesto zůstal jeho hlavní cíl nezměněn: zničení Sovětského svazu. Tomu předcházela snaha získat anglickou pevninu.

Od srpna 1940 čelila Velká Británie kobercovým náletům na své strategické cíle. Německé velení ovšem anglickou obranyschopnost hluboce podcenilo. Obyvatele Britských ostrovů nezlomily ani noční nálety ani jejich zaměření na civilní cíle. „Koncem září 1940 již bylo zřejmé, že Německo leteckou bitvu o Anglii prohrálo.“ (Čapek, Pátek, Zwettler, s. 177) Zasloužili se o to i českoslovenští piloti. „Göring se musel smířit se ztrátami, které už nedokázal vyrovnat: během prvních tří měsíců ztratil nad Anglií 2500 letadel a s nimi i elitu posádek.“ (Heydecker, Leeb, s. 355) Byla to první velká porážka nacistů ve druhé světové válce.

Operace Barbarossa, pod níž se skrýval záměr Němců zaútočit na Sovětský svaz, byla zahájena 22. června 1941 bez vyhlášení války. Hitler usiloval o likvidaci ideového rivala a využití všeho, čím tato země oplývala, pro své válečné a ideologické potřeby.

V listopadu 1940 přijel do Berlína japonský ministr zahraničí Macuoka. Když konečně odhalil, že se Němci chystají zaútočit na Sovětský svaz, odjel do Moskvy a uzavřel zde pakt o neutralitě mezi SSSR a Japonskem. „Pochopil, jakým šíleným iluzím se v Berlíně oddávají ohledně ruské síly, a chtěl před tímto dobrodružstvím uchránit alespoň vlastní zemi.“ (Heydecker, Leeb, s. 359)

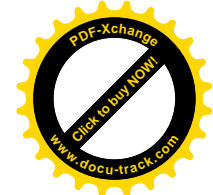

Plán útoku měl tři hlavní cíle, které měly splnit tři armádní skupiny. Současně měly postupovat směr Leningrad, Moskva a Kyjev. Německá armáda měla frontovým útokem sevřít rudoarmějce do kleští a zničit je, aby neměli čas stáhnout se do vnitrozemí k dalšímu útoku. Armádní skupina Střed se měla po dobytí Běloruska přidat k armádní skupině Sever a společně pak pokořit Leningrad. To byl hlavní cíl operace. Německá invaze zasadila zaskočené Rudé armádě řadu drtivých porážek. Wehrmacht se rychle blížil k Leningradu, zatímco se civilní obyvatelstvo i vojáci zoufale snažili vybudovat si obranu. Ta byla navíc oslabena nedávnou čistkou v důstojnických řadách, takže trpěla nedostatkem schopných velitelů, její technické vybavení bylo zastaralé a řadoví vojáci bez výcviku.

Stalin paličatě odmítal varování před touto chystanou akcí, což mělo pro Rudou armádu katastrofální následky. Němci snadno a rychle pronikali čím dál hlouběji do vnitrozemí. Armáda Sever v létě 1941 obklíčila Leningrad, důležité kulturní, hospodářské a politické centrum Sovětského svazu, a zahájila 900 dní blokády. Do města se totiž nedokázala dostat. „Obyvatelstvo Leningradu za německé blokády nevýslovně trpělo, zejména během první zimy, kdy město zdecimovaly nedostatek zásob, hladomor a choroby.“ (Glantz, s. 72) Díky zásobám, které mohly být v zimě přepravovány po zamrzlém Ladožském jezeře, vytrvali leningradští obyvatelé ve svém odporu až do ledna 1943 – pak Rudá armáda prolomila barikádu města.

Mezitím byl v září 1941 zahájen útok na Moskvu. Ale ani ten se nevydařil. I zde Němce zastihla tuhá ruská zima. Na sovětský protiútok museli odpovědět ústupem. To byl konec taktiky bleskové války a také mýtu o neporazitelnosti německé armády.

„Na přelomu roku 1941 – 1942 bylo postavení SSSR velmi kritické. Ukazovalo se však, že síly na frontách se vyrovnávají.“ (Čapek, Pátek, Zwettler, s. 178) Napomohla tomu vojenská pomoc, kterou SSSR od října 1941 poskytovaly USA a Velká Británie. Tyto tři země nyní tvořily protihitlerovskou koalici, když společně podepsaly na konci léta 1941

Atlantickou chartu, upravující způsob vedení války i poválečné uspořádání světa.

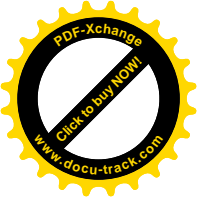
Záhy USA oficiálně vstoupily do války po napadení svého vojenského přístavu Pearl Harbor na Havaji. „Za necelé dvě hodiny Japonci potopili nebo vážně poškodili 18 lodí, zničili 188 letadel a poškodili 159 dalších. Zahynulo asi 2400 Američanů včetně 68 civilistů.“ (Briggs, Hall, Hawkes, s. 355) Ještě týž den, 7. prosince 1941, vyhlásily USA válku Japonsku a o pět dní později i Německu a Itálii.

Převaha USA byla v Tichomoří brzy patrná. V květnu Japonsko porazily v bitvě v Korálovém moři a o měsíc později je čekalo rozhodující vítězství v bitvě „letadlových lodí“ u souostroví Midway.

Válčilo se i na severu Afriky. Německo-italská vojska se snažila dobýt Egypt. Hlavní boje se vedly o libyjský přístav Tobruk a egyptské město Al-Alamejn. Proti sobě stáli dva špičkoví generálové - B. L. Montgomery a E. Rommel. Hitler dlouho svému africkému veliteli sliboval vojenskou pomoc, až ten v něj ztratil důvěru a stal se dokonce jedním ze strůjců atentátu na německého „Führera“, za což byl donucen spáchat sebevraždu.

V květnu 1943 byla německo-italská armáda poražena, když se před spojeneckými vojsky nejprve musela stáhnout až do Tuniska a pak kapitulovat před přesilou.

V tomtéž roce došlo k zásadnímu zlomu ve vývoji války, jenž se odehrál na východní frontě ve městě Stalingradu. Němečtí vojáci se svým příliš rychlým postupem odřízli od zásobování, takže se s přicházející zimou stávali ve svých letních uniformách stále méně bojeschopnými. Německý generál Paulus byl s téměř 350 000 muži obklíčen. Proto požádal o „svobodu jednání“, aby směl nařídít odchod z kotle. Věděl, že pokud se německá armáda nestáhne z města a nepokusí se o průlom na jihu, bude zničena. Jeho žádost však byla zamítnuta. Hitlera, který začal ztrácet soudnost, v jeho postoji podpořil morfinista Göring. Slíbil Vůdci, že jeho Luftwaffe zvládne zásobovat obklíčené vojáky ze vzduchu.

„Hlad hnal některé tak daleko, že se nakonec ve stalingradském kotli vyskytly i případy kanibalismu. ... Lékařská pomoc, to už nebylo uzdravování, jen mírnění.“ (Knopp, s.272,279) Zásobovací situace byla neúnosná. Vrchní velení proto nařídilo nechat napospas raněné a nemocné, aby víc potravin zůstalo pro bojeschopné. Tím si ale proti sobě poštváli i ty vojáky, kteří doposud plnili všechny rozkazy.

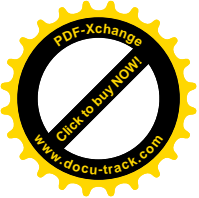
Operace „Zimní bouře“, která vznikla na záchranu obléhaných vojáků, nakonec ztroskotala. Němci byli zatlačeni zpět, když se nacházeli už jen 60 km od města.

Němečtí vojáci odmítli složit zbraně a vzdát se Rudé armádě. A tak 10. ledna začal masivní útok sovětských vojsk, nazvaný Operace prstenec, která měla za cíl úplné rozdrčení kotle. 21. ledna poslal Paulus Hitlerovi zprávu, v níž jasně uvedl nesmyslnost bránění hroutícího se kotle a požádal o povolení ke kapitulaci. Vůdce žádost zamítl. Podle něj mělo hrdinné obětování se zajistit dostatek času na vybudování nové fronty, jenž byla reálná snad už jen v jeho snech.

Koncem ledna byl stalingradský kotel rozetnut na dvě části Rudou armádou a ta zanedlouho převzala nad městem opět kontrolu. „Po dvaasedmdesáti dnech rozhořčených a krvavých bojů, po dvou a půl měsících hladu a chladu zůstávalo v troskách zničeného města ještě dobrých 100 000 (německých) vojáků.“ (Knopp., s. 336) Téměř polovina z nich zemřela během prvních pár týdnů zajetí. Z celkového počtu 350 000 německých vojáků se jich ze Sovětského svazu vrátilo pouhých 6 000.

Stalingradská porážka představovala německou armádu katastrofu, z níž se už nevzpamatovala. Pro sovětskou armádu se stala signálem k zahájení mohutné ofenzívy po celé šíři východní fronty.

V červenci a srpnu 1943 se odehrála poslední velká ofenzíva Němců, kteří své zbývající síly soustředili na asi 200 km široký úsek východní fronty západně od Kurska. První snahy o zničení dvou sovětských frontů byly ihned zmařeny. Jedinými postupujícími zůstaly německé pancéřové divize, jenž se ovšem brzy střetly se sovětskými tankovými jednotkami. Střet u Kurska je

považován za největší tankovou bitvu druhé světové války, z níž vyšli vítězně rudoarmějci, jenž zatlačili Němce až za Dněpr.

V létě 1943 se Spojencům podařilo vylodit se na Sicílii a v září v jižní Itálii svrhnout fašistickou diktaturu Benita Mussoliniho, jehož zajali. Zanedlouho byl však bývalý fašistický Duce osvobozen a na severu země, obsazeném ještě stále německými jednotkami, založil loutkový stát Republica de Salo. Jižní část Itálie se však přidala k protihitlerovské koalici a v říjnu 1943 vypověděla Německu válku.

Přelomový rok 1943 podnítil řadu diplomatických jednání mezi Spojenci, kteří začali sjednocovat svůj postup vedení boje a domlouvat se na poválečném rozdělení světa.

V Casablance a Quebecu se ještě schází jen představitelé Velké Británie a USA, jenž mají výhrady k totalitnímu systému v SSSR.

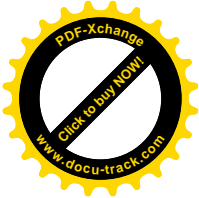
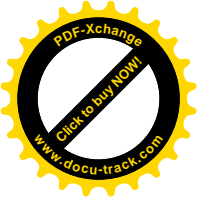
V říjnu 1943 se už ale v Moskvě setkávají zástupci všech tří mocností. Jednají o vymýcení fašismu, o vedení války až do bezpodmínečné kapitulace Německa a o jeho poválečných okupačních zónách.

Měsíc nato proběhla první velká konference v íránském Teheránu s představiteli tzv. Velké trojky (F. D. Roosevelt, W. Churchill, J. V. Stalin). Definitivně rozhodli o otevření druhé fronty a naplánovali konečný útok na Německo.

Dne 6. července 1944 se spojenecká vojska vylodila v Normandii. Do operace Overlord (Nejvyšší vládce), která měla uspořádat konec války, byla pod vedením gen. Eisenhavera nasazeny kanadské, francouzské, polské, československé, britské a americké jednotky. Tuto invazi podporovalo ještě srpnové vylodění Američanů a Francouzů na jihu. Francie i země Beneluxu byly do září 1944 osvobozeny a spojenecká vojska se probíjela až k německým hranicím.

Narůstající počet důstojníků, kteří nesouhlasili s Hitlerovým způsobem vedení války vyvrcholil 20. července 1940 v neúspěšný pokus o atentát na vůdce Německa. Ten při něm téměř ohluchl, ale jinak nepozbyl ničeho

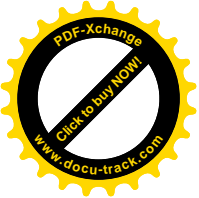
ze své odhodlanosti vést válku a do posledního muže. „Příčinou Hitlerovy neochoty zasadit se o uzavření míru i v tomto momentu je v první řadě to, že zarputile spojoval osud německého národa se svým ubohým životem a že se mu žádná oběť nezdála dost velká, pokud jeho vlastní život mohla prodloužit o několik měsíců.“ (Neumayr, s. 170)

Nacistický vůdce trpěl hypochondrickými úzkostmi ze své předčasné smrti, kvůli kterým usiloval o dobytí světa během několika let. Parkinsonova choroba, která se u něj projevovala třesem levé ruky, nijak neovlivnila jeho schopnost myslet ani jeho charakterové rysy, nelze proto na něj pohlížet jako na nesvéprávného člověka. „... jeho pozdější izolace v bunkru berlínského Říšského kancléřství měla za cíl udržet si odstup od mrazivě děsivé skutečnosti v naději, že si tak uchová vůli nevzdat se.“ (Neumayr, s. 171)

Během léta 1944 se i východní fronta přiblížila k německým hranicím. „Letní ofenzíva sovětských vojsk vyřadila z války Finsko, osvobodila Bělorusko, Pobaltí, západní Ukrajinu a východní Polsko. Sovětská vojska dorazila již v červenci 1944 až k řece Visle a stála fakticky před Varšavou.“ (Čapek, Pátek, Zwettler, s. 183)

Tady se dočasně zastavila severní část fronty. Na jižním úseku zatím probíhalo úspěšné osvobození v podstatě celé jihovýchodní Evropy. V Moldávii, Bulharsku a Rumunsku došlo ke zhroucení fašistického režimu a rumunští občané pak pomáhali Rudé armádě osvobodit Maďarsko, a Československo.

Osvobozena byla také Jugoslávie a Řecko, které prodělalo britskou vojenskou intervencí, usilující o oslabení levicového politického vlivu. To se zdařilo a řecký stát se stal opět monarchií. Dál se Rudá armáda na svém Vídeňském směru probíjávala přes Slovensko, až 13. dubna 1945 dobyla hlavní město Rakouska. Na přelomu roku 1944 –1945 již bylo Německo obklíčeno. Jeho porážka se zdála být jen otázkou času, ale nacistická vojska přesto podnikla ještě ofenzívu v Ardenách. Kvůli potřebě německých posil na východní frontě byla brzy zastavena a jejím jediným výsledkem bylo zdržení postupujících Spojenců o několik týdnů.

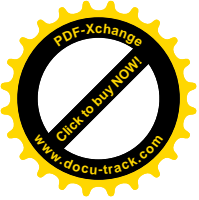
Během dalších dvou- nebo třístranných diplomatických jednání je vytvořena organizace UNRRA, která má pomáhat válkou citelně zasaženým národům především při hospodářské obnově jejich státu. Následně byly založeny i Mezinárodní měnový fond a Světová banka pro obnovu a rozvoj, které na ni navazovaly. V říjnu 1944 se pak konala další sovětsko-britská schůzka v Moskvě, věnující se sféram vlivu obou států v Evropě. Velká Británie se zavázala uznat vliv SSSR v zemích, které osvobodí.

Druhá schůzka „Velké trojky“ proběhla v únoru 1945 v Jaltě na Krymu. Mimo jiné byla stanovena okupační pásma v Německu (tj. přibližné vytyčení linií dotyku spojeneckých armád), projednávaly se válečné reparace a znovu byla zmíněna bezpodmínečnost německé kapitulace. Všechny zúčastněné státy podepsaly „Prohlášení o svobodné Evropě“, v němž se zavazovaly realizovat právo osvobozených národů zvolit si demokratické instituce. Sovětský svaz však v budoucnu své závazky plnil pouze pokud to bylo v jeho zájmu, takže pokus USA a Velké Británie o kompromis se SSSR selhal.

V době jednání představitelů protihitlerovské koalice zahájila spojenecká vojska další ofenzívu na západní frontě, při níž se jim podařilo zatlačit nacistická vojska až za řeku Rýn a pokořit město Kolín nad Rýnem. Současně začalo být Německo dobýváno od dolního toku Rýna, čímž byla odříznuta nacistická armáda v Nizozemí.

Na italské frontě byla zahájena ofenzíva 9. dubna 1945. „Mussolini se pokusil s dalšími stoupenci utéci do Švýcarska, byl však partyzány zadržen a 28. dubna 1945 popraven.“ (Čapek, Pátek, Zwettler, s. 185) Den poté se německá vojska v Itálii rozhodla kapitulovat.

Také německá západní fronta se nezadržitelně hroutila. Všechny zbylé jednotky byly stahovány na obranu Berlína, v němž se ukrýval v podzemním krytu i Adolf Hitler. Z města však již nebylo úniku, a proto 30. dubna 1945 spáchal sebevraždu. Jako svého nástupce jmenoval velkoadmirála Dönitze. Ten se snažil o uzavření separátního míru s Velkou Británií a USA, ovšem bez úspěchu. Nakonec 7. května 1945 podepsal v Remeši všeobecnou kapitulaci, která ovšem nabyla platnosti až v noci z 8. na 9. května,

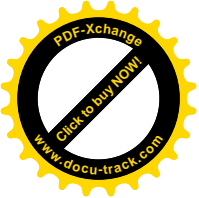
aby sovětská vojska mohla dokončit pražskou operaci, čímž bylo prakticky rozhodnuto o budoucím politickém režimu v obnoveném Československu.

Vítězství spojenců v Evropě umožnilo přesun vojenských sil do Tichomoří kde se stále nedařilo zlomit japonský odpor, pro který byli nejtypičtějšími piloti – sebevrahové (tzv. kamikadze). „Vzhledem k tomu, že útok na samotné japonské ostrovy by značně prodloužil válku a znamenal velké ztráty, rozhodl se americký prezident Truman použít atomovou pumu.“ (Čapek, Pátek, Zwettler, s. 187) První byla svržena 6. 8. 1945 na město Hirošimu, druhá o dva dny později na Nagasaki. „Výbuch byl tak prudký, že z některých obětí nezůstalo víc než siluety vpálené do betonových zdí. Dokonce ještě ve vzdálenosti tří kilometrů utrpěli lidé strašné popáleniny. Mnohým žár a výbuch strhaly oděv i kůži.“

Útok na civilní obyvatelstvo si bezprostředně vyžádal přibližně sto tisíc obětí, další přibývaly vlivem silného ozáření. Odhaduje se, že jen v Hirošimě na následky ozáření dodatečně zemřelo 250 000 obyvatel. Spojené státy tak velice drastickým způsobem demonstrovaly svou sílu. Otřesené Japonsko 2. září 1945 kapitulovalo, čímž ukončilo druhou světovou válku také v Asii.

2. 3 Důsledky války

Druhá světová válka se stala nejničivějším konfliktem v dějinách lidstva. „Do válečných akcí vstoupilo 48 států, v nichž žily čtyři pětiny veškerého tehdejšího obyvatelstva světa, na bojištích bojovalo 110 milionů vojáků. Oproti první světové válce, v podstatě válce evropské, se tentokrát bojovalo s obrovským nasazením také v Africe v Asii a na všech oceánech.“ (Pavlíček, s. 40) Šest let bojů si vyžádalo čtyřicet milionů obětí a dalších dvacet osm milionů lidí bylo zmrzačeno. O vítězství rozhodla hospodářská vyspělost, která se během válečných let projevila především v možnostech zbrojní výroby.

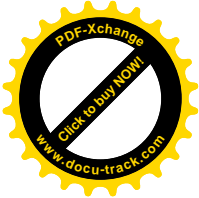
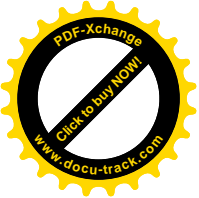

Hitlerův záměr vyhubit a nebo si naprosto podmanit ostatní národy našťastí selhal. Přesto při snahách o jeho splnění bylo pod názvem „konečné řešení...“ zlikvidováno asi šest milionů Židů. Vyhlazovací akce se odehrávaly především v koncentračních táborech. (Obr. – Přílohy) Takto popisuje sám velitel tábora v Osvětimi, R. F. F. Höss, své počínání ve funkci: „...když jsem zřídil vyhlazovací budovu v Osvětimi, začal jsem používat cyklon B, krystalickou kyselinu kyanovodíkovou, kterou jsme do komory smrti vhadzovali malým otvorem. Podle klimatických podmínek trvalo 3-15 minut, než lidé v komoře zemřeli. Věděli jsme, kdy byli lidé mrtví, protože přestali křičet. Obvyčně jsme čekali půl hodiny, než jsme otevřeli dveře a vyndali mrtvolky. Jakmile byla těla vytažena, komanda stáhla mrtvolám prsteny a vytahala jim zlato ze zubů.“ (Heydecker, Leeb, s. 518 – 519)

Práceschopní Židé byli ihned po příchodu zbaveni zavazadel, šatstva a všech cenností a ostříháni. Malé děti nacisté okamžitě posílali do plynových komor, protože byly pro práci nepoužitelné.

Mnohdy se vězni v táborech stávali oběťmi nelidských pokusů, jejichž vědecká hodnota byla navíc nulová. „Jen v Osvětimi zahrnovaly operační zákroky na Židovkách nemocných rakovinou, výzkumy na jednovaječných dvojčatech, experimenty s injekcemi a rentgenovými paprsky s cílem sterilizace. V Buchenwaldu se prováděly pokusy s popáleninami fosforem, sexuálními hormony a otoky z hladu. Pokusy se skvrnitým tyfem stály život téměř 600 vězňů. Jiné pokusy se týkaly žluté zimnice, neštovic, cholery a úplavice. ... V jiných táborech prostřelovali vězňům otrávenou kulkou stehno. Do dvou hodin umírali za strašlivých bolestí. Stejně strašlivá byla smrt těch, jimž vstříkli do žil vzduch nebo petrolej pod kůži.“ (Heydecker, Leeb, s. 528 – 529)

Další Židé byli izolováni v městských ghettech a mučeni hladem. Po ulicích se povalovaly mrtvolky dospělých i dětí vyhublých na kost. Nakonec však nacisté usoudili, že metoda vyhladovění je příliš pomalá a navíc přináší nebezpečí nekontrolovatelných epidemií, takže se postupně ghetta začala rušit a přeživší Židé byli posíláni do vyhlazovacích táborů.

Holocaust se týkal také Romů a příslušníků slovanských národů.

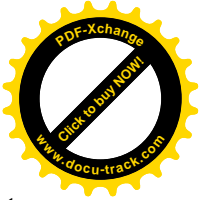
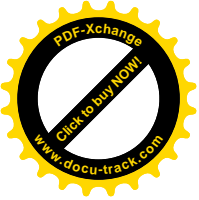
Dalším důsledkem druhého celosvětového konfliktu bezesporu bylo nové rozdělení politických sil ve světě. Hlavní slovo nyní měly dvě takzvané supervelmoci – USA a SSSR, jejichž soupeření později přeroste ve „studenou válku“. Naopak poražené státy – Německo, Itálie a Japonsko – se musely podřídit požadavkům protihitlerovské koalice, jež byly ujednány na Postupimské konferenci v červenci a srpnu 1945. Byla to poslední schůzka „Velké trojky“, které se již účastnil nový americký prezident H. Truman a britský ministerský předseda W. Churchill byl během ní vystřídán svým nástupcem ve funkci, C. R. Attleem.

Německo bylo rozděleno na čtyři okupační pásma (sovětské, britské, americké a francouzské), přičemž hlavní město Berlín bylo také spravováno všemi čtyřmi mocnostmi. Řízení země se odehrávalo podle programu čtyř D: demilitarizace, denacifikace, demokratizace a dekartelizace. Sovětský svaz si prosadil i válečné reparace, které pak na německém obyvatelstvu vymáhal v rámci svého okupačního pásma.

Byly vyřešeny územní spory mezi Polskem a Německem a schváleny kroky vedoucí k odsunu Němců z Československa, Maďarska a již zmiňovaného Polska.

Váleční zločinci byli souzeni Mezinárodním vojenským tribunálem v Norimberku, který vznikl 8. srpna 1945 a poslední rozsudek vynesl až v listopadu 1946.

Obžalovaní z Norimberku byli většinou viněni ze spiknutí (postupovali společně při dobývání moci a společně se také dopouštěli ostatních zločinů), zločinů proti míru (porušovali mezinárodní smlouvy, rozpoutávali útočné války a zavinili vznik světové války), válečných zločinů (přikazovali nebo přihlíželi masovému vraždění, mučení, otrocké práci a hospodářskému drancování) nebo zločinů proti lidskosti (pronásledovali politické odpůrce, rasové a náboženské menšiny, vyhlazovali celé skupiny obyvatelstva).

„...dvanáct obžalovaných bylo odsouzeno k smrti: Göring, Ribbentrop, Keitel, Kaltenbrunner, Rosenberg, Frick, Frank, Streicher, Sauckel, Jodl, Seyss-Inquart a Martin Bormann v nepřítomnosti. Hess, Funk a Raeder byli odsouzeni na doživotí, Schirach a Speer na dvacet, Neurath na patnáct a Dönitz na deset let odnětí svobody.“ (Heydecker, Leeb, s. 581)

Další procesy byly prošetřovány před Mezinárodním tribunálem v Tokiu v letech 1946 – 1948. Z dvaceti osmi zločinců zde bylo sedm odsouzeno k smrti.

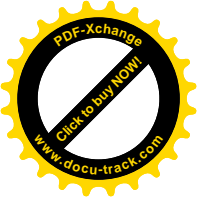
Potřeba chránit mír, lidská práva, rovnost lidí a národů a blahobyt, vedla vítězné státy k založení Organizace spojených národů a schválení charty této instituce, kterou podepsalo na padesát států včetně ČSR.

2. 4 Léta 1939 – 1942 v českých zemích

Československo, po Mnichovu neschopné se bránit, bylo snadnou kořistí nacistického Německa. Hitler už v říjnu 1938 vydal příkazy, které měly náš stát politicky narušit a pak české země separovat od Slovenska.

2.4.1 Rozdělení moci v Protektorátu Čechy a Morava

Po březnové okupaci zbytku území moc českých vládních představitelů slábla. „Ačkoli formálně zůstal hlavou protektorátu státní prezident a nebyla zrušena ani instituce vlády a jejích správních úřadů, ve skutečnosti rozhodoval o veškerém dění přímý vůdcův zástupce – říšský protektor. (Uhlíř, s. 87) Tím se stal Konstantin von Neurath, bývalý německý ministr zahraničních věcí. Jeho dřívější kladné vlastnosti – slušnost a umírněnost „zdegenerovaly postupně v záporné - nevšímavost, bezzásadovost a servilnost; to však byly přesně ty kvality, které jej v Hitlerových očích učinily nadějným kandidátem na nový úřad. Tím pravým protihráčem Háchy bude

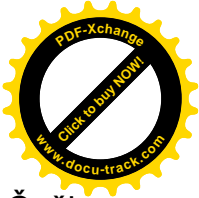
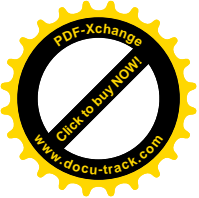

na Pražském hradě spíše byrokrat než politik. Franka jmenoval Hitler Neurathovým zástupcem s titulem státní tajemník. Frank měl zajistit přísné dodržování nacistické linie a poskytovat protektorovi pomoc svými znalostmi českého prostředí“. (Mastný, s. 56) Protektorát ztratil možnost vlastnit armádu a dokonce i možnost styku se zahraničím. Tam jej reprezentoval výhradně Berlín. Hácha si směl ponechat pouze slabé Vládní vojsko, jež čítalo 7000 mužů disponujících pouze lehkými zbraněmi a mizivými pravomocemi.

Stále více do depresí upadající prezident už neměl možnost ani sílu výrazněji se vzepřít. „Začíná hrát svou hru s Hitlerem. Hru na podporu výměnou za drobné ústupky a záchranu životů. Jiná cesta není. Pokud toužil pomáhat národu v těžké chvíli, musel vstoupit na tenký led, na jehož konci ho čekalo zatracení.“ (Budinský, s. 83)

Už v dubnu 1939 byl Rudolf Beran donucen složit svou funkci předsedy vlády. Jeho nástupcem se stal 27. dubna Alois Eliáš. Ten sice Háchu respektoval, ale jako bývalý voják nesdílel jeho fatalismus a ustrašenost. Aktivně se zapojil do domácího odboje. Byl jedním ze zakladatelů odbojové organizace Obrana národa. Podobně jako on „se chovala řada úředníků protektorátní správy, policie, četnictva, důstojníků vládního vojska. Mnoho jich bylo za svou činnost zatčeno, vězněno a popraveno.“ (Pavlíček, s. 46.) Protektorátní vláda se nyní snažila zachovat si co nejvíce pravomocí za cenu přijímání některých pronacistických zákonů. „Ve stavu přehnaného optimismu pokud jde o brzké osvobození, byla většina lidí náchylná podceňovat demoralizující vliv dočasného přijetí Němci diktované reality. Byli tedy, přes vnitřní rezervovanost, ochotni podílet se z různých praktických důvodů na činnosti, která se rovnala kolaboraci s nepřítelem.“ (Mastný, s. 67)

Civilní obyvatelé ale museli hned po okupaci odevzdat zbraně, byly jim zabavovány i rádiové přijímače. Němci si také присvojili asi dvě stě tisíc technických výkresů a patentů, z nichž mnohé měly obrovskou hodnotu. Snažili se získat pod svoji kontrolu i české zlato – protektorát byl tak po celou

dobu okupace takzvaně tunelován. Přišel celkem o 42 899 kg zlata. Češi navíc museli Říši platit daň za to, že je nacistická velmoc vojensky chrání.

Okupanti obsadili i všechny důležité politické a hospodářské posty. „České společnosti byly buď donuceny prodat část svých akcií za ceny diktované německými kupci, nebo musely zvýšit svůj kapitál způsobem, který mezi akcionáři zaručoval německou většinu. Těmito operacemi získaly Hermann Göring Werke, polovládní zbrojní koncern, kontrolu nad Škodovkou a Brněnskou zbrojovkou, největšími výrobci zbraní v protektorátě, stejně jako Poldi Kladno a Vítkovicemi, největšími ocelárnami.“ (Mastný, s. 71-72)

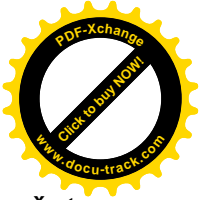
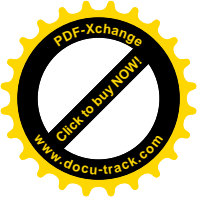
Hlavním záměrem Hitlera totiž bylo využít Čechy jako levné pracovní síly a profitovat z jejich rozvinutého průmyslu. „Výroba složitějšího průmyslového zboží – podstatně výnosnější specializace – byla rezervována pro Říši. Čechy a Morava, jejichž hospodářská struktura byla podobná německé a tudíž nesoběstačná, patřily k této privilegované oblasti.“ (Mastný, s. 82)

2.4.2 Pracovní nasazení v Německu

Ihned po okupaci začal masivní nábor Čechů na práci v Říši. Většinou tam „pracovali ve stavebnictví, ať už se jednalo o budování silnic a dálnic, železnic, rozvodů plynu a elektřiny, a nebo s tím související těžbu surovin a výrobu stavebních hmot. V přístavech byli také zařazováni na překládku zboží do doků a na regulaci říčních koryt a kanálů. Mezi jejich zaměstnavateli nechyběl ani úřad vrchního stavebního inspektora či velké průmyslové koncerny, jakými byli například Hermann Göring Werke,...“ (Havlíková, Hořák, Jakschová, s. 16) První ženy pracovaly v továrnách na výrobu konzerv a zpracování zeleniny.

S postupem času se díky šeptané propagandě lidé v protektorátu dozvídali o otřesných poměrech, které na zahraniční práci mladí lidé zažívají. „Vzrůstal odpor k nucenému nasazení v Říši, kterému se mladí lidé snažili

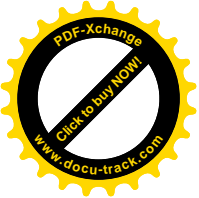

vyhnout všemi dostupnými prostředky. V roce 1942 tak výrazně vzrostl počet uzavřených sňatků a narozených dětí, protože úřady práce alespoň při výběru zaměstnavatele braly větší ohled na ženaté muže a z pracovního nasazení osvobozovaly mladé matky.“ (Havlíková, Hořák, Jakschová, s. 32) Proto byla počátkem roku 1942 pracovní služba povinná pro všechny praceschopné obyvatele protektorátu. „Na rozdíl od roku 1941, kdy bylo na práci do říše vysláno pouhých 45 999 českých dělníků, v roce 1942 stoupl jejich počet na 135 158.“ (Burian, Knížek, Rajlich, s. 57)

Od roku 1941 byly zřizovány také výchovné tábory, , které měly potrestat zběhy a sabotéry nucených prací a současně je odradit od recidivy. Tábory byly nevytápěné, bez elektřiny i bez těch nezákladnějších hygienických potřeb. Vězni dostávaly nedostačující přídělky jídla i ošacení, museli vykonávat tvrdou fyzickou práci, při níž byli bití a psychicky týráni. „Pobyt v pracovním výchovném táboře trval vždy nejméně dva týdny, nesměl však překročit 84 dní. Internovaní vykonávali většinou těžké výkopové a hornické práce nebo pracovali v lese ...Pro ženy a dívky od 15 do 55 let byl určen pracovním výchovný tábor v Plzni-Karlově, který byl zřízen ... nedaleko Škodových závodů. Ženy vykonávaly těžké vyklízecí a asanační práce.“ (Havlíková, Hořák, Jakschová, s. 65, 67)

2. 4. 3 Domácí odboj

Od zabránění zbytku českého území se možnosti odporu proti okupantům zmenšovaly. Svou činnost zahájila německá tajná policie (Gestapo), „život české společnosti byl tzv. „zglajchšaltován podle německého vzoru. Jedinou trpěnou českou politickou organizací se stalo Národní souručenství a všechny odborové svazy byly spojeny do Národní odborové ústředny zaměstnanecké a Ústředí veřejných zaměstnanců. Všechny ostatní společenské, kulturní, osvětové, profesní a tělovýchovné instituce a organizace byly rozpuštěny nebo přímo zakázány.“ (Pavlíček, s. 45) Většina českého obyvatelstva byla

vůči dění v zemi pasivní – chtěla hlavně přežít. Tito občané sice nesouhlasili s německou okupací, ale z nejrůznějších příčin se neodhodlali napomoci změně tohoto stavu.

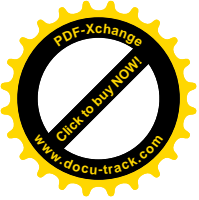
Přesto „hned po 15. březnu vzniká takzvané Politické ústředí (PÚ) reprezentující dřívější koalici politických stran.“ (Augusta, Honzák, 1999 b, s. 24) „Velmi rozsáhlou organizací v první fázi okupace byla Obrana národa (ON), jejímiž členy byli bývalí generálové a důstojníci československé armády. K zakládajícím členům patřil i gen. A. Eliáš. Rozsáhlá síť sdružovala i bývalé legionáře, sokoly a učitele. Levicovější charakter měla odbojová organizace Petiční výbor věrni zůstaneme (PVVZ), sdružující členy bývalých dělnických stran a odborů.“ (Pavlíček, s. 47)

Česká obec sokolská se také v roce 1939 definitivně přesouvá do podzemí a zakládá organizaci Obec sokolská v odboji (OSVO). Pro množství svých členů se stává důležitou součástí domácího demokratického odboje.

Nejdelší zkušenosti s ilegální činností měla KSČ, jež byla zakázána už v roce 1938. „Vybuchovala si hierarchickou síť ilegálních organizací od místních, závodních, okresních a krajských až k I. ilegálnímu ústřednímu výboru, řízenému ovšem z Moskvy. V počáteční fázi okupace byla v nucené pasivitě (sovětsko-německá smlouva o neútočení ze srpna 1939), ale plně se aktivovala po přepadení SSSR“ (Pavlíček, s. 47-48) v červnu 1941.

V první, takzvané organizační, fázi šířily domácí odbojové organizace různé propagační letáky a periodika. Nejrozšířenějšími tituly byly časopisy V boj, Český kurýr nebo Rudé právo. Na Olomoucku vycházely komunistické noviny Mládí vpřed.

V roce 1940 se nekomunistický odboj zčásti sjednotil v Ústředním vedení odboje domácího (ÚVOD). Měl sloužit jako „stínový kabinet pro budoucnost. Tento orgán měl zasáhnout v případě, že by kdokoli zkompromitovaný kolaborací s nepřítelem, nadále zůstal u moci.“ (Mastný, s. 146).

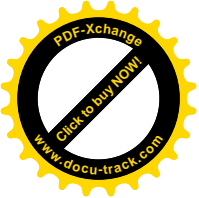
Proslulými členy domácího odboje se stali bývalí důstojníci čs. armády Josef Balabán, Josef Mašín a Václav Morávek, nacisty přezdívaní „Tři králové“. „Vedle mnoha dalších akcí tato trojice nejen naplánovala, ale dokonce uskutečnila atentát na Himmlera přímo v Berlíně. Jen shodou okolností – vlak přijel pro poruchu na jiné nádraží – mu v lednu 1941 druhý muž třetí říše unikl.“ (Augusta, Honzák, s. 26, b) Dlouho se jim díky pomoci spolubojovníků i prostých Čechů dařilo unikat, až do dubna 1941, kdy byl zajat pplk. Balabán. Ani po brutálních výsleších neprozradil své komplice. Byl popraven krátce po nástupu Heydricha do funkce protektora. O měsíc později byl dopaden i pplk. Mašín, kterého nacisté zavraždili za 2. stanného práva, a v březnu 1942 padl i škpt. Morávek. Díky statečnosti a vydařeným únikům mohla tato skupina podávat informace přímo do Londýna. Že šlo o informace zásadní dokládá skutečnost, že byly získávány od agenta A-54, Paula Thümmela (důstojník německé kontrarozvědky).

„V létě roku 1941 vyústilo jednání II. ilegálního ústředního výboru KSČ a ÚVODu ve vytvoření Ústředního národně revolučního výboru Československa jako nejvyššího orgánu domácího odboje. Byl to také první krok k vytvoření široké domácí odbojové fronty všech sil ochotných přispět k obnově ČSR.“

2. 4. 4 Počáteční vzdor českého obyvatelstva v protektorátu

Doma se mezitím lidé museli smířit s novými jazykovými nařízeními. Všechny úřední texty byly dvojjazyčné, jiné se z němčiny nesměly vůbec překládat. Veškerá veřejná prostranství a budovy také změnila svůj název. Pařížské ulici v Praze se teď říkalo Norimberská, Vítězné náměstí bylo přejmenováno na náměstí Branné moci.

Připojením k Říši začaly i u nás platit Norimberské rasové zákony. Židé byli zbavováni majetku i lidských práv. „Vytvoření tzv. neviditelného ghetta

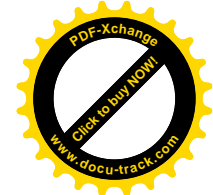
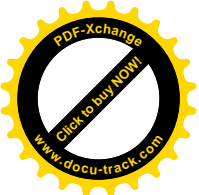
znamenal jejich vyčlenění ze společnosti a odtud byl jen krok k jejich soustředění v terezínském ghettu a k likvidaci v plynových komorách na východě.“ (Pavlíček, s. 47)

Na sklonku léta 1939 se rozeběhla akce Albrecht I., která byla namířena proti představitelům české inteligence, především z umělecké sféry. Tento akt měl v Češích vzbudit strach. Měli si uvědomit, že nacistická ruka dosáhne na každého. Mimo jinými byli zatčeni i F. Peroutka, E. Filla a Josef Čapek.

České obyvatelstvo se však s okupanty nehodlalo smířit a 28. října 1939 vyrazilo v hojném počtu do ulic, aby si připomnělo vznik Československého státu. V Praze, kde se pochopitelně sešlo nejvíce lidí, bylo při tvrdých zásazích nacistů do davu stříleno. Jedna z kulek znamenala smrtelné zranění pro studenta medicíny Jana Opletala. Na jeho pohřeb, konaný 15. listopadu, přišly tři tisíce jeho kolegů, což se stalo vítanou záminkou pro K. H. Franka. S Hitlerovým souhlasem v noci z 16. na 17. listopadu provedl razii na vysokoškolských kolejích v Praze a v Brně. „Kolem 1200 studentů bylo zatčeno a odesláno do koncentračních táborů. Na úsvitu 17. listopadu zemřelo před popravčí četou – evidentně bez předchozího soudu – devět studentů a jejich těla byla spálena.“ (Mastný, s. 117) Frankova touha zastrašit českou společnost se mu naplnila. „Po zkušenostech z října a listopadu 1939 se už Češi podobných projevů odporu nezúčastňovali. Stali se opatrnějšími a vyhýbali se hromadným akcím, které by mohly nacisty provokovat.“ (Mastný, s. 122) „Dnem 17. listopadu byly uzavřeny všechny české vysoké školy...a jejich majetek zkonfiskován.“ (Augusta, Honzák, 1999 b, s. 14) Vyučující byli zařazeni do nižších stupňů škol nebo museli pracovat v průmyslové výrobě.

2. 4. 5 Vláda Reinharda Heydricha

V dalších týdnech fakticky vládl místo říšského protektora K. H. Frank. Hitlerovi došla trpělivost. Považoval Neuratha za člověka příliš mírného

a senilního, který se už pro tak vysoký post nehodí. K velkému Frankovu zklamání však novým protektorem nejmenoval jeho, ale bývalého šéfa Sipo, Reinharda Heydricha. Tento mladý, ambiciózní muž využil svou inteligenci k vypracování projektu na vyhlazení Židů, ač (jak se později prokázalo) byl sám z jedné třetiny Židem. Jako zastupující protektor (Neurath oficiálně pouze odjel na ozdravný pobyt) se měl zdržet jen krátce. Tím víc energicky zakročil proti narůstající vlně odbojové činnosti v protektorátu.

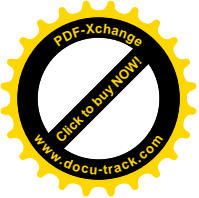
Ihned po svém příjezdu do Prahy 27. září 1941 nařídil Heydrich zatknout ministerského předsedu A. Eliáše, kvůli kompromitujícím důkazům. Týž den se daly opět do práce stanné soudy, bylo vyhlášeno stanné právo a zákaz vycházení.

Prvního října stanul Alois Eliáš před soudem v Praze. Byl shledán vinným z kolaborace a odsouzen k popravě. Na intervenci Háchy nacisté popravu odložili a drželi tak Čechy v šachu. Teprve v červnu 1942, po atentátu na Heydricha, zemřel Eliáš před popravčí četou.

Čistka v protektorátu byla opravdu důsledná. Kromě rozkladu domácího odboje deportovaly vlaky kolem pěti tisíc českých Židů do vyhlazovacích táborů. Další transporty směřovaly do Terezína, jehož Hlavní pevnost - koncentrační tábor - zahájila svou činnost v listopadu 1941. Židé věřili, že transport do Terezína jim zachrání život, německá propaganda jej totiž vykreslovala jako líbezné město.

I když nebyl antisemitismus v Protektorátu nijak zvlášť rozšířen, na vyhlazování to nemělo žádný vliv. Našla se jen hrstka Čechů, kteří byli ochotni Židům pomoci. Napomohl tomu sám Heydrich svým zastrašováním. V jednom svém projevu se rozpovídal o rozdílech technik útlaku – „lámání“ a „ohýbání“. Slovany chtěl nejprve zlomit, aby se už nepokusili o žádný odpor, a potom je ohýbat. Měl tím zřejmě na mysli především úspěšnou asimilaci obyvatelstva.

Stanné soudy, působící v Brně a Praze, vyhlášovaly jen tři druhy rozsudků: smrt, osvobození a „předání gestapu“ - to znamenalo transport do koncentračního tábora. Nejvíce práce soudy odvedly v říjnu a listopadu

1941, kdy poslaly 342 lidí na smrt a téměř 13 stovek jich svěřily do péče gestapa

Množství odsouzených bylo v Protektorátě výrazně nižší než v jiných okupovaných zemích. Novému protektorovi šlo totiž především o zastrašení obyvatelstva jen do té míry, nikoli o vyprovokování ke mstě.

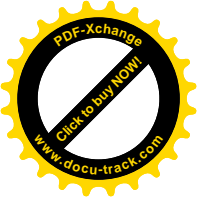
Dne 9. října pak Heydrich přistoupil k druhé fázi svého plánu podmanění si Čechů. Po deseti dnech obnovil povolení vycházet z domu a dočasně zastavil činnost stanných soudů.

Podle svého návrhu preferenčního zacházení s dělníky a rolníky pozval jejich odborové předáky k vyjednávání. Obě skupiny pracujících byly totiž silnými a nepostradatelnými pro říšskou ekonomiku. Heydrich počítal s tím, že nabízenými výhodami národ rozpolťí a zvýší efektivitu výroby. Závodním jídelnám přidělil více jídla, dělníci měli zajištěnu dovolenou zdarma ve vybraných letoviscích, nové zákony zlepšovaly zdravotní, úrazové a starobní pojištění a přinášely výhody zaměstnaným ženám a učňům. Na oplátku museli rolníci uvést na pravou míru podhodnocená data o produkci a dělníci dodržovali vysoké výrobní kvóty.

Heydrichovým příchodem ztratila vláda jakoukoli moc. Protektorátní vládní činitelé byli nacisty očerňováni v tisku i rozhlase. V té době došlo k osobní rezignaci Háchy na neutěšenou situaci v zemi. Už nedoufal v osvobození a usoudil, že pro zachování českého národa bude nejlepší podvolit se zcela Říši a naučit se s ní spolupracovat.

Ve svém projevu dne 8. listopadu 1941 zpochybnil exilovou vládu a obvinil její členy, že svádí Čechy a dává jim falešné naděje. Tím se definitivně dostal do opozice proti Benešovi a jejich kontakty byly přerušeny. Jeho tělesná, ale ještě více duševní sešlost, se u něj začala znatelně projevoval. Z Háchy se stal zlomený člověk, pouhá loutka v rukou nacistů.

V lednu 1942 pak došlo k reorganizaci vlády. Tentokrát si protektor vybíral vhodné a hlavně spolehlivé lidi na ministerské pozice sám.

„Nejdůležitější osobou byl Walter Bertsch ... Bylo mu jako jedinému Němci ve vládě svěřeno životně důležité ministerstvo hospodářství a práce a jeho pravomoc byla rozšířena i nad průmysl, obchod a pracovní vztahy. Emanuel Moravec se stal ministrem školství a stanul v čele nově vytvořeného Úřadu lidové osvěty, české obdoby Goebbelsova ministerstva propagandy.“ (Mastný, s. 194) Jaroslav Krejčí zastával kromě úřadu ministra spravedlnosti i post předsedy vlády, jelikož byl Heydrichem považován za bezpáteřního člověka.

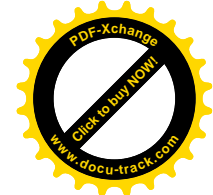
Autonomie české vlády se tak stala jen formální. Protektor od ní neočekával nic než poslušnost a schopnost uvádět jeho příkazy do praxe.

2. 4. 6 Zahraniční odboj

„Již den po 15. březnu 1939 zaslal bývalý prezident E. Beneš, dlící v té době v USA jako soukromá osoba, telegram prezidentovi USA a premiérovi Velké Británie, v němž protestoval proti německému obsazení Čech a Moravy. Současně dal na vědomí, že znovu vstupuje do politického života a zahajuje akci na osvobození Československa.“ (Pavlíček, s. 49-50) „Vrátil se do Anglie a pustil se do práce. Přesně po roce, v červenci 1940, konečně britská vláda uznala československou exilovou vládu ... Mnichov byl již nyní částečně anulován, Beneš začal mluvit o nepřerušném trvání prezidentské funkce.“ (Budínský, s. 55)

Po 15. březnu 1939 odcházeli čeští i slovenští mladí muži, většinou vojáci, do zahraničí, kde chtěli založit vlastní armádu. „K ustavení zahraniční vojenské skupiny československé došlo v polském Krakově dokonce již 30. dubna 1939.“ (Burian, Knížek, Rajlich, s. 12) Polská vláda ale o tento vojenský útvar nejevila přílišný zájem, a tak přecházela většina Čechoslováků do Francie.

Jelikož ještě nevypukl válečný konflikt, mohla je francouzská armáda přijmout jen do cizineckých legií. Teprve po napadení Polska, na jehož obraně se naši vojáci také podíleli, došlo 29. září 1939 ke zřízení 1. pěšího praporu

československé zahraniční armády v jihofrancouzském městě Adge. Ta se pak dále rozrůstala, až v květnu 1940, jako 1. čs. divize, čítala téměř 11 500 mužů.

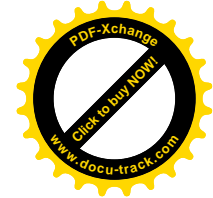
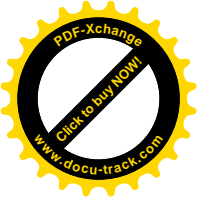
Mezitím byl v Polsku 3. září 1939 oficiálně uznán Legion Čechů a Slováků, ale našim neozbrojeným vojákům nezbylo, než ustoupit do Francie nebo do Sovětského svazu.

Čechoslováci zasáhli aktivně i do bojů o Francii, ale pak museli být i se svými francouzskými kolegy evakuováni do Velké Británie. „Do poloviny srpna 1940 dosáhlo britských břehů více než 900 letců a do konce roku toto číslo vzrostlo na téměř 1300.“ (Hurt, s. 8) „Podobně jako před několika měsíci ve Francii ležela v naší armádě ve Velké Británii i nyní hlavní tíha bojů na čs. letcích, kteří se ihned zapojili do letecké bitvy, která zuřila nad britským územím.“ (Burian, Knížek, Rajlich, s. 16) Naši letci bojovali v RAF obvykle v 310. a 312. stíhací peruti a v 311. bombardovací peruti. „K největším úspěchům čs. pozemních sil patří pouštní tažení 11. čs. pěšího praporu pod vedením podplukovníka Karla Klapálka.“ (Augusta, Honzák, 1999 b, s. 41) Šest týdnů bránil tento prapor spolu se spojeneckými vojáky strategický Tobruk a po vítězném skončení bojů byl převelen zpět do Velké Británie.

V průběhu roku 1941 zahájila na popud exilové vlády činnost Zvláštní skupina D, jež byla určena k výcviku a vysílání čs. parašutistů z Anglie do protektorátu. Zde měli její členové „provádět zpravodajské, sabotážní, spojovací a teroristické útoky.“ (Burian, Knížek, Rajlich, s. 18) Jen několika málo paravýsadekům se však podařilo splnit úkol. Jedním z nich se stal dvoučlenný výsadek ANTHROPOID, jenž seskočil v noci z 28. na 29. prosince 1941 u Prahy. Téměř pět měsíců se pak Josef Gabčík a Jan Kubiš připravovali na realizaci jejich úkolu.

Co se týče Moskevského zahraničního odboje, řídil se výhradně sovětskými nařízeními. Českoslovenští vojáci se zapojovali do obranných bojů v SSSR, partyzánské brigády do Československa odcházely až později.

2. 4. 7 Operace Anthropoid a heydrichiáda

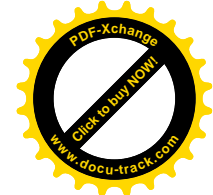
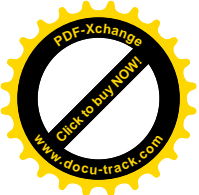
„Počátkem dubna 1942 přispěl k výběru definitivní podoby atentátu sám Heydrich, když se přestěhoval ze svého dosavadního sídla na Pražském hradě do zámku v Panenských Břežanech. K útoku byla nakonec zvolena ostrá pravá zatáčka..., kudy Heydrichovo auto každý den projíždělo cestou na Pražský hrad a kde musel jeho řidič ... výrazně zpomalit.“ (Burian, Knížek, Rajlich, s. 58)

Dne 27. května 1942 selhává samopal, jímž měl Gabčík zastřelit zastupujícího protektora. Proto jeho komplic Kubiš vhadzuje do vozu bombu, ta však míjí cíl a exploduje nad stupátkem pravého zadního kola. Aniž by to tušili, byl jejich čin úspěšný. Kus karoserie a část čalounění předního sedadla smrtelně zranili třetího nejvýznamnějšího muže Třetí říše.

K. H. Frank se stal zastupujícím protektorem do Heydrichova očekávaného zotavení. Ještě v den atentátu vyhlásil stanné právo (zastavení dopravy, zákaz vycházení). Tím však jeho činnost coby protektora skončila. Hned druhý den byl na Hitlerův příkaz nahrazen Kurtem Daluegem, velitelem Orpo, a sám se stal opět jen zástupcem svého vysněného postu. Zoufalý Frank byl Vůdcem ujištěn, že do budoucna to bude on, státní tajemník, kdo bude mít v Protektorátu rozhodující slovo a protektor se stane jen čestnou funkcí.

V noci 28. května byly provedeny masivní akce, které pátraly nejen po těch, kteří se na atentátu podíleli, ale také po lidech, kteří pouze tento čin schvalovali. Do honu za atentátníky a nepřáteli Říše se ochotně zapojila i protektorátní vláda. Hácha a ministr Moravec vyzvali Čechy ke spolupráci pod pohrůžkou zbytečných obětí na životech.

4. června se situace ještě vyostřuje, když v ranních hodinách Heydrich umírá.

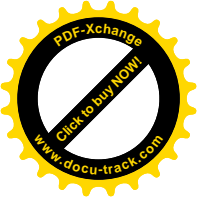
V Protektorátu se zatím rozhořely nenávistné odvetné ataky proti Čechům, místy měly dokonce podobu lynčování. Protektorátní přívrženci nacismu požadovali co nejtvrdší trest.

Dopisem, ve kterém předstíral odbojovou činnost s cílem ukončit nemanželský poměr, přivedl jeho autor gestapo „na stopu“ dvou lidických rodáků, kteří v té době působili v RAF. Gestapo jalo podezření z účasti obyvatel této vsi na atentátu. „Do 22:00 hodin dne 9. června vesnici obklíčila německá vojska a policie za asistence českého četnictva. V noci sepsali její obyvatelstvo, odvezli dobytek a jiný movitý majetek. Za úsvitu následujícího dne postřílela speciální jednotka Orpo na dvoře jednoho ze statků 173 mužských obyvatel.“ (Mastný, s. 211) Sto devadesát osm žen, pokračovalo do koncentračního tábora Ravensbrück. „Z 98 dětí bylo 81 označeno za rasově nevyhovující a později povražděno,... Ostatní byly dány k adopci německým rodinám. 10. června armádní ženisté vesnici vypálili.“ (Mastný, s. 211)

Po 9. červnu pokračoval hon na lidické občany, kteří se v době plenění vesnice zdržovali na jiném místě. Pouze oddálený konec znamenalo pro čtyři ženy jejich těhotenství. Poté, co v nemocnici porodily, byly jim děti odebrány a ony samy hned putovaly do Ravensbrücku.

U Němců vyvolala tato zvěrstva vlnu radosti a zadostiučinění. Beneš ve svém projevu cynicky připustil, že toto hrozné jednání Němců udělalo z Československa v očích Spojenců respektovaný stát, který má právo na samostatnost.

Když se nacistům nedařilo dopadnout pachatele atentátu, vydal Daluge vyhlášku, v níž sliboval milost všem, kteří nahlásí do 18. června místo, kde se Heydrichovi vrazi zdržují. Pokud by je nikdo neudal, hrozilo exemplární potrestání všem Čechům. Jediným slabým článkem se ukázal být Karel Čurda. „Nejprve napsal 13. června 1942 udavačský dopis, v němž označil Gabčíka s Kubišem za pachatele atentátu. Když se nedostavila očekávaná reakce, vydal se 16. června 1942 osobně do Prahy ... svou

obsáhlou výpovědí způsobil senzaci, neboť až do té doby bylo veškeré pátrání nacistů po atentátnících bezvýsledné. Čurda gestapu udal všechny spolupracovníky parašutistů, které osobně znal, a to nejen v Praze, ale i v Pardubicích, Lázních Bělohrad a Plzni. Svou zradou způsobil smrt desítek vlastenců a jejich rodin.“ (Burian, Knížek, Rajlich, s. 76)

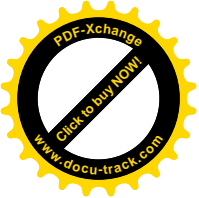
O dva dny později se v obklíčeném kostele sv. Cyrila a Metoděje v Praze odehrál poslední boj – o holý život. Gabčík i Kubiš, kteří se zde ukrývali s dalšími pěti parašutisty, nakonec zvolili sebevraždu před vydáním se gestapu. Oficiální verze pro tisk pak vychvalovala práci německé policie, zdůrazňovala, že akce byla úspěšná díky pomoci Čechů a záměrně se vyhnula zmínce o hrdinném boji obou parašutistů.

Krátce nato gestapo díky Čurdovi odhalilo vysílání parašutistů z východočeské vesničky Ležáky. Dne 24. června její obyvatele potkal podobný osud jako lidické oběti. Tentokrát byli zastřeleni muži i ženy a děti byly deportovány. Čurda za svou „pomoc“ dostával rentu a poklidně žil s nově uděleným říšským občanstvím a pod cizím jménem v Říši. Po válce byl československou justicí odsouzen k smrti a popraven.

Obyvatelé Bernatic u Tábora minul verdikt vyneseny nad dvěma předchozími obcemi. Nacisté od jejich vyhlazení upustili kvůli obrovské vlně odporu, „která se v zahraničí zvedla jako reakce na vyvraždění Lidic, a proto se v represáliích omezili na zavraždění skutečných spolupracovníků parašutistů.“ (Burian, Knížek, Rajlich, s. 84)

Součástí msty bylo i vyvraždění české inteligence. Během své obnovené činnosti vynesly stanné soudy rozsudek smrti téměř sedmsetkrát.

Za civilního výjimečného stavu bylo transportováno „1000 Židů z Prahy přímo do vyhlazovacího tábora Majdanek. Válku z nich přežil jediný. V říjnu 1942 bylo v Mauthausenu zmasakrováno dalších 252 osob, včetně celých rodin, za to, že se přímo nebo nepřímo podílely na vražedném spiknutí. Pravoslavní kněží, kteří Gabčíka a Kubiše ukrývali, byli po veřejném procesu

zastřeleni. Podzemní síť, kterou parašutisté vytvořili, se úplně rozpadla. Gestapo zatkl poslední zbývající členy Úvodu.“ (Mastný, s. 215-216)

I přes manifestace na Václavském náměstí, kde musel 1,5 milionu protektorátních občanů slíbit poslušnost Říši, odpor vůči Němcům neoslabil. Tato propagandistická akce záměrně vyvrcholila 3. července 1942, kdy bylo zrušeno stanné právo.

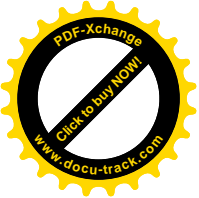
„Lidé přes veškeré utrpení chápali atentát jako spravedlivou odplatu na svém katu.“ (Augusta, Honzák, 1999 b, s. 35)

Zatímco Mastný se domnívá, že spáchání atentátu byla politická chyba, jejíž následky „zdecimovaly české podzemí do míry stěží srovnatelné kdekoli v Hitlerově Evropě“ (Mastný, s. 216), autoři publikací *Atentát: Operace Anthropoid 1941-1942* (Burian, Knížek, Rajlich, s. 94) a *Dějiny v obrazech: Československo 1938-1945* (Augusta, Honzák, 1999 b, s. 37) soudí, že tato akce se zasadila o konečné oduznání mnichovské dohody Velkou Británií a Francií. Zabitím tak mocného nacisty se navíc podlomila víra v neporazitelnost Německa.

2. 5 Léta 1943 – 1945 v českých zemích

Po heydrichiádě téměř ustal odpor domácího českého obyvatelstva. K. H. Frank si u vůdce prosadil zmírnění chování vůči protektorátnímu obyvatelstvu. Zavedl namísto toho perzekuci konkrétních osob. Na Pankráci zřídil místnost, takzvanou „sekyrárnu“, kde bylo do konce války usmrceno 1066 osob. Pro rychlejší zbavení se nepohodlných zavedl popravy bez soudu, jindy volil popravy exemplární. V roce 1943 tak byli například zavražděni čtyři četníci před svými sto padesáti kolegy.

Teroru se už málokdo odhodlal výrazně vzepřít. Namísto toho Češi překonávali těžkou dobu specifickým způsobem – humorem. „...byl smutný a mnohdy velmi černý,...“ (Augusta, Honzák, 1999 b, s. 36) Už samotný

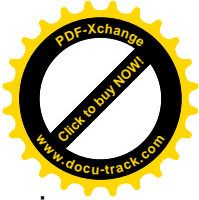
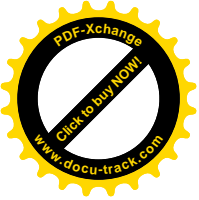

německý název Čech a Moravy – *Böhmen und Mähren* – dokázali výstižněji vyslovit jako „berem a vemem“. Reakcí na zabavování národního majetku bylo

až téměř vědecké vysvětlení pojmu Germanie: „Ukradne-li dítě sem tam něco, říká se tomu nepěknému návyku *manie*. Objeví-li se chorobný pud krást u dospělého člověka, mluví se o *kleptomanii*. Ale zachvátí-li tato vášeň celý národ, pak mluvíme o *Germanii*.“ (Jílek, s. 119) Iniciály na německých vozech WH (*Wehrmacht Heer*) si Češi překládali „Věnoval Hácha“. Když už musel z Čechů zvednout ruku k nacistickému pozdravu, spojoval ji často se slovy: „Takhle vysoko skáče pes.“ Také násilně poněmčené názvy orientačních tabulek na ulicích a náměstích dokázali obyvatelé protektorátu přeložit daleko zajímavěji než jejich nacističtí okupanti: „Pohořelec *Grossdeutschesreichsplatz*, Zbořenec – *Westwall* nebo *Siegfriedlinie*, (...) Hrdlořezy – *Es kommt der Tag!*“ (Jílek, s. 121) Na sklonku války se odehrává rozhovor německých grenadýrů, kteří utíkají před postupujícími Sověty na západ k Američanům: „Vůdce nám sliboval blahobyť na tisíc let a tak nám to uteklo!“ (Jílek, s. 125)

2.5.1 Holocaust na českém území

Koncentrační tábor Terezín plnil rovněž funkci decimační, tj. likvidace Židů se neodehrávala jen v rámci vyhlazovacích táborů, ale také během jejich přepravy či pobytu právě ve sběrných táborech. Od listopadu 1941 do dubna 1945 zemřelo v táboře 33 316 osob, tedy každý čtvrtý vězeň. Pro staré lidi nad 65 let a německé takzvaně privilegované Židy, kteří bojovali za Německo ve světové válce, byl Terezín konečnou stanicí. Byli zde také vězněni Židé z Rakouska, Holandska, Dánska, Slovenska a Maďarska. Od ledna 1945 sem deportovali i členy smíšených manželství. Z terezínského ghetta bylo vypraveno 63 transportů s více než 87 000 lidmi, kteří většinou končili ve vyhlazovacích táborech.

Město bylo sice osvobozeno 8. května 1945, avšak tyfová epidemie, která vypukla v polovině téhož měsíce, zvýšila počet zemřelých v táboře na 73 000 osob.

Řešení „cikánské otázky“ v protektorátu začalo už v létě 1940, kdy zahájily svou činnost kárné pracovní tábory v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu. Romové byli označeni písmenem „C“ a tvořili a tvořili pět až deset procent všech vězňů v táborech. V těchto zařízeních vládly nelidské životní podmínky. Jako dozorcí zde fungovali čeští četníci, kteří zdejší vězně rozhodně nešetřili. Romové stavěli silnice, odklízeli polomy nebo pomáhali v zemědělství, za což dostávali nedostačující množství stravy. „Například na začátku prosince 1942 nebyl v Letech prakticky žádný vězeň schopný práce. Ze třiceti zde narozených dětí nepřežilo ani jediné.“ (Hořák, Jelínek, s. 48)

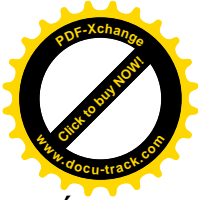
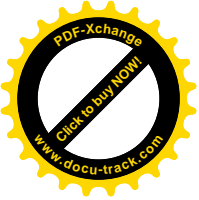
Před koncem války byli Romové deportováni do koncentračních táborů. Několika šťastlivcům se podařilo utéct.

2.5.2 Pracovní nasazení

„Velkým příkořím na mladé generaci bylo takzvané totální nasazení. Od roku 1942 nastupovaly celé ročníky (nejprve 1921, 1922, pak 1918 až 1920 a nakonec i 1923 a 1924) mladých lidí na práci do říše.“ (Augusta, Honzák, 1999 b, s. 36)

Češi byli na jednu stranu chápáni jako „tuzemci zvláštního druhu“, ale platily pro ně předpisy pro cizince a jako rasa byli méněcenní. Německá policie považovala přivezené dělníky za potencionální hrozbu pro bezpečnost říše. Dokonce měla národnosti rozděleny do rizikových skupin, přičemž Češi jakožto Slované patřili do té nejnižší kategorie.

Život v zahraničí navíc české mládeži ztěžovala neznalost jazyka, nekvalifikovanost a katastrofální životní podmínky. Bydlení v dřevěných

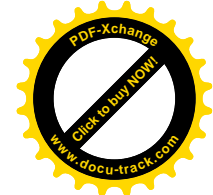
barácích bez teplé vody, za otřesných hygienických podmínek (neudržované toalety, špína, paraziti) a s pouze jedním jídlem denně (takzvaný „Eintopf“), se podepsaly na zdraví mnohých dělníků.

Ke konci války byli dělníci stále více ohrožováni nálety spojeneckých letadel. Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě – organizace, založená R. Heydrichem a Emanuelem Moravcem, měla pronacisticky vychovat českou mládež. Vydávala propagandistické časopisy, pořádala sportovní klání a různé kulturní akce. Kuratoristé působili na české mladé (většinou zemědělce) i v Dolním Rakousku při zákopových pracích: cenzurovali jejich dopisy, vykrádali balíčky z domova, surově je bili a nechávali pracovat i těžce nemocné.

Češi budovali u Neziderského jezera zákopy a protitankové zátarasy Jihovýchodního valu, který měl Němce chránit před útokem Spojenců. V zimě, bez dostatečného oblečení a jídla, pracovali zákopníci tak dlouho, dokud nesplnili denní normu. „Poslední měsíce války patřily pro zahraniční dělníky k těm nejhorším. Řada průmyslových podniků byla nálety zcela zničena, a tak byli „auslandeři“ často nasazováni na odklizení trosk nebo zákopové práce.“ (Havlíková, Hořák, Jakschová, s. 82) Dostávali do těsné blízkosti fronty a někdy se také stávali oběťmi bombardování. Tuto práci nacisté někdy svěřovali i pouze šestnáctiletým chlapcům. Dezerce se stávala stále běžnější, vyskytlo se i několik sebevražd.

V listopadu 1943 byla založena západními mocnostmi organizace UNRRA, která pak pomáhala osobám zavlčeným do ciziny dostat se zpět domů. „Už v létě 1945 naprostá většina bývalých vězňů a zahraničních dělníků dorazila zpět do Československa. Zcela odlišné poměry panovaly na území osvobozeném Rudou armádou.“ (Havlíková, Hořák, Jakschová, s. 84-85)

„Německými továrnami prošlo během války na 600 000 pracovníků z Čech a Moravy.“ (Augusta, Honzák, 1999 b, s. 36) Podle odhadů Hořáka a Jelínka bylo nuceně nasazeno 400 000 až 450 000 Čechů.

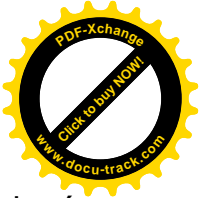
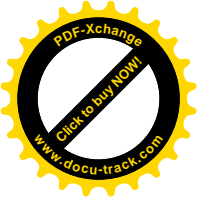
2.5.3 Sjednocení odboje a počátky povstání v českých zemích

„Před koncem roku 1943 se postupně Štáb pro vybudování branné moci(ŠVBM) v Londýně, MNO i prezident Beneš shodovali v závěru, že k našemu území se s největší pravděpodobností nejdříve a nejbližší přiblíží Rudá armáda. Vzhledem k tomu, že Velká Británie a USA stále častěji dávaly najevo zdrženlivost v poskytnutí potřebné vojenské a materiální pomoci, bylo obojí stále více spojováno s východní frontou a s Rudou armádou.“ (Šolc, s. 121) Spolupráci demokratického a komunistického československého odboje zpečetily rozhovory Edvarda Beneše s Josifem Stalinem v Moskvě v prosinci 1943, po nichž obě strany podepsaly spojeneckou „Smlouvu o vzájemné pomoci a poválečné spolupráci mezi SSSR a ČSR. ... Potvrdilo se, že nadále existují dvě odbojová centra v zahraničí, ale po likvidaci centrálního vedení domácího odboje v průběhu roku 1942, bylo československé národně osvobozené hnutí reprezentováno především zahraničním odbojem.“ (Pavlíček, s. 52)

Domácí odboj se jen těžko vzpamatovával z teroru heydrichiády. Kromě schopných a statečných lidí mu nejvíce chyběly zbraně, které Londýn mnohokrát sliboval shodit z letadel, ale nikdy k této formě pomoci nedošlo. „V letech 1943 – 1945 měly jak odbojové ilegální organizace, tak vznikající partyzánské oddíly velké problémy s novým způsobem práce gestapa, které začalo nasazovat množství konfidentů. Jejich radiová zaměřovací služba vypátrala řadu vysílaček a jejich odhalení často využívalo gestapo ke zpravodajským protihrám s Londýnem i s Moskvou.“ (Pavlíček, s. 49)

Do popředí začínají vstupovat partyzánské skupiny. „Vedoucí organizátoři ilegální činnosti komunistického podzemí a aktivisté, jimž hrozilo zatčení, odcházeli do odlehlých oblastí a v lesních úkrytech se skrývali před zatčením. K nim se postupně přidávali další, sovětští zajatci, kterým se podařilo uprchnout z transportů či z nucených prací, mladí muži, kteří se vyhýbali otrocké práci v tzv. totálnímu nasazení v Německu a další. ... Nyní

šlo o to, aby se lidé přestali v lesích ukryvat, ale začali odtud klást ozbrojený odpor, který oslabí německé válečné úsilí.“ (Šolc, s. 151)

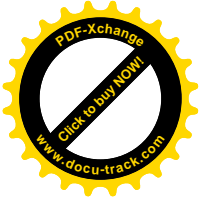
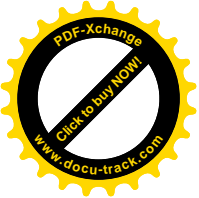
Především na Moravu se začaly stahovat partyzánské skupiny, dosud působící za hranicemi protektorátu, které měly pomoci s organizací diverzních aktivit. Brigády Jan Žižka z Trocnova a Zarevo přišly ze Slovenska, organizátorské skupiny Jermak, Jan Kozina, Dr. Miroslav Tyrš a Mistr Jan Hus byly letecky vysazeny zahraničním odbojem.

„Obě zahraniční odbojová centra, československá exilová vláda v Londýně i moskevské centrum KSČ v duchu teorie o kontinuitě ČSR, koncipovaly povstání v obou, byť Hitlerem od sebe oddělených částech“ (Česko a Slovensko) „předmnichovské ČSR.“ (Kural, Štěpánek, s. 17) Nejprve vše nasvědčovalo tomu, že povstání dříve propukne v českých zemích. Po vítězství SSSR u Kurska však bylo jasné, že RA bude u československých hranic rychleji, což znamenalo zahájení povstání na Slovensku.

Na společné moskevské schůzi, konané 16. prosince 1943, se Gottwald s Benešem dohodli, že slovenskému povstání přispěchá na pomoc i československá brigáda v SSSR.

Stále masivnější partyzánské akce stále okatěji upozorňovaly Němce na měnící se situaci v zemi, čímž znesnadňovaly plán udržet povstání v tajnosti a využít tak momentu překvapení. Rostoucí napětí a nedůvěra nacistů vyvrcholilo vojenským obsazením zbytku Slovenska.

Slovenské povstání navíc muselo být zahájeno 22. srpna 1944 bez pomoci Rudé armády, která uvízla v Dukelském průsmyku. Mezitím byli povstalci nuceni stáhnout se do středního Slovenska a čelit útokům Němců ze severu (tj. z Protektorátu) a oblasti Popradu a Telgártu. Povstání dostalo formu spíše partyzánského obranného boje, když dvě polní divize byly zajaty dřív, než mohly přispěchat na pomoc. Není divu, že na konci října bylo SNP poraženo.

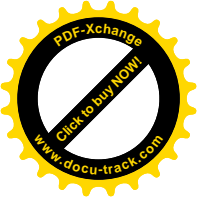
Přesto přineslo několik pozitiv. Nasměrovalo sovětské operace na Karpaty a tedy i na Československo, upoutalo na sebe část německých ozbrojených sil a přispělo také k překonání nedůvěry Čechů vůči Slovákům. Mnoho českých mužů tajně přecházelo moravsko-slovenskou hranici na pomoc povstalcům.

V Protektorátu ale dosud pro povstání nebyly připraveny podmínky.

Německá Jagdkomanda se v zimě 1944/1945 snažila partyzánský odboj v protektorátu zničit. Společně s einsatzkomandy diverzanty pronásledovali po lesích, přepadali jejich tábory nebo naopak do jejich řad nasazovali konfidenty. „Útok sice i nyní vedli s cílem zničit partyzánské oddíly, ale přednostně proti jejich základnám mezi legálně žijícím obyvatelstvem, aby tak narušili vztahy mezi partyzány a jejich mnohem více zranitelnějšími pomocníky – a ovšem i proto, že zde doufali v možnost vytlouci z lidí informace a některé získat jako konfidenty gestapa či SD.“ Němcům se podařilo v zimní ofenzívě zničit asi jednu třetinu partyzánských základen. Přesto se zbytek partyzánů odhodlával stále k novým akcím. Nejčastěji přepadávali četnické stanice, vykolejovali vlaky nebo je alespoň poškozovali, vypouštěli z cisteren pohonné hmoty, likvidovali trhavinami různá strategická místa nepřítele – například železniční mosty.

Zesíleným pronásledováním byli odbojáři navíc nuceni stále se stěhovat, a tak se vlastně rozšiřovalo i jejich hnutí.

Sovětská vojska se nyní do západní Evropy valila dvěma hlavními směry – berlínským a vídeňským. Ty posílili o dvě vedlejší operace, které měly vést přes západní Karpaty a Ostravu a zajistit jim tak snazší průnik na hlavních postupech. Těchto pomocných operací se zúčastnili i českoslovenští vojáci, tvořící celé armádní sbory. Ostravská operace byla ovšem bržděna vytrvalým odporem nacistických vojsk. V pohraničních oblastech k tomu paradoxně přispívala betonová opevnění z doby před Mnichovem, která teď využíval nepřítel. Čeští vojáci, kteří opevnění

znali, pomohli sovětské spolubojovníky provést přes hluchá místa, která mezi sebou jednotlivá opevnění nevykryla, čímž se dostali až těsně k nim. I přes velké zdržení byla nakonec 30. dubna Moravská Ostrava osvobozena a RA dále pokračovala na Olomouc a z druhého pomocného směru na Brno. „Vítězný postup Rudé armády vytvářel předpoklad k otevřenému domácímu vystoupení, které chtělo narušením fašistického zázemí urychlit porážku společného nepřítele a usnadnit náročný úkol osvoboditelů.“ (Kural, Štěpánek, s. 59)

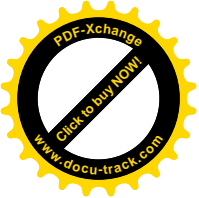
První ohnisko vzpoury proti okupantům vzniklo v Přerově, důležitém odbojovém středisku. Povstání iniciovala zpráva, že se Německo vzdalo – pravděpodobně deformovaná informace o smrti Hitlera. Začalo odzbrojování německých a maďarských jednotek, ovšem ještě 1. května bylo povstání potlačeno a k večeru nacisté ve městě vyhlásili stanné právo. Na příkaz K. H. Franka byla asi stovka občanů zatčena, krutě vyslýchána a přibližně pětina pak byla přepravena do Olomouce a popravena.

Přesto bylo české vzepětí se úspěšné. Přerov, jakožto důležitý železniční uzel po sabotážích a útěku řady železničářů k partyzánům nedokázali nacisté zprovoznit lépe, než na pouhých deset procent původního stavu. Tím se omezila možnost provádět devastační práce v rámci kraje.

Revoluční akce se rozšířily do Čech, přesněji do Nymburka, Poděbrad, Chlumce nad Cidlinou, Nového Bydžova, Rakovníka, ale také na Trutnovsko, Semilsko, Železnobrodsko a Kladensko.

V obcích se pak strhávaly německé nápisy a znaky, byla vyvěšována československá vlajka a zřizovaly se revoluční národní výbory.

Kromě povstání sílily i partyzánské boje. Díky nim byly už 3. května 1945 osvobozeny Vizovice a další oblasti. Vrcholem těchto odbojových aktivit se o den později stalo povstání ve Vsetíně. V rozhodující chvíli přišly na pomoc jednotky čs. armádního sboru a společně s partyzány nad fašisty zvítězily.

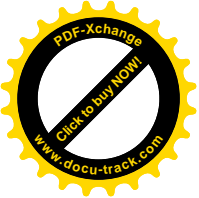
Němci se z celé Moravy stahovali na západ. Před svým odchodem ale nechtěli nechat kámen na kameni. Likvidovali továrny, sklad, mosty, elektrárny, železniční sítě a prostředky. Partyzáni i civilní obyvatelstvo se jim v tom snažili zabránit mnohdy úspěšně, ale často za cenu vlastního života. Důležitou práci například odvedla ilegální organizace Jindra (jeden čas působila i na Olomoucku), která v Ostravě poškodila telefonní vedení, a tak zamezila předání nacistického pokynu k destrukci ostravských závodů a železničních tratí.

Boje o Brno se staly jedněmi z nejdůležitějších a nejnáročnějších operací na našem území.

2.5.4 Pražské povstání a osvobození ČSR

V sobotu 5. května ráno se ozval pražský rozhlas, volající o pomoc. Němci se jej rozhodli zlikvidovat, aby zamezili šíření povstaleckých nálad. Podařil se jim však pravý opak. K budově rozhlasu se sjeli protektorátní policisté a hasiči a po krátkých bojích příslušníky wehrmachtu přemohli a odzbrojili. Se získanou výzbrojí se pak přesunuli do německých kasáren a na nádraží, kde v bojích a likvidaci okupačních sil pokračovali. „...povstalci hlavně díky momentu překvapení a jisté demoralizaci posádek wehrmachtu (ne SS) uvnitř Prahy bodovali.. Během jejich nástupu frank a jeho generalita provozovali spíš udržovací taktiku směřující k tomu, aby se udržely aspoň některé německé opěrné body uvnitř Prahy (Hradčany, velitelství SS v Právnické fakultě UK apod.)“ (Kural, Štěpánek, s. 127-128)

Ještě téhož dne se začala německá vojska stahovat ku Praze, aby podpořila nacistický protiútok. Především se ale Schörnerova armáda „Střed“ chtěla dostat přes Čechy a přes Prahu do snesitelnějšího amerického zajetí. Povstání však vojskům nejprve znemožnilo přechod přes Krušné hory a jeho další vlna jejich postup značně zpomalila. Útvary SS se však nehodlaly vzdát. Kvůli těžkým zbraním, kterými hojně disponovali, představovali

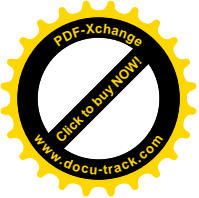

nebezpečnou hrozbu pro nedostatečně vyzbrojené Čechy. Němci navíc měli přístup i k letounům na Ruzyňském letišti a v Pardubicích.

Významným faktem byl pro osud této fáze povstání nedostatek pohonných hmot pro německé jednotky. Ty se proto přesouvaly ku Praze po železnici. Díky českým železničářům, kteří na trase koleje demontovali, zůstala trať neprůjezdná až do konce války. Obě strany – Němci i ČNR – hrály o čas. Nacisté ho potřebovali k přesunu armád a dokončení příprav k útoku, obránci Prahy zase spoléhali na příchod osvobozeneckých vojsk. K. H. Frank dokonce předložil ultimativní požadavky, např. aby byla Praha prohlášena za lazaretní město a maršál Schörner měl zajištěn i se svou armádou volný pohyb. Vyhrožoval dokonce i destrukcí hlavního města, pak přešel raději k ústupkům.

„...Německo v Remeši 7. května 1945 podepsalo bezpodmínečnou kapitulaci, byť s tím, že vstoupí v platnost až 8. května ve 24:00 hodin německého letního času (tj. 9. května v 1:00 hodin času moskevského).“ (Kural, Štěpánek, s. 133-134) Klauzule o ukončení bojů až v noci z 8. na 9. května měla Němcům poskytnout dostatek času, aby se dostali se svou armádou za angloamerickou osvobozovací linii a unikli tak sovětskému zajetí.

Pražské povstání kvůli této časové rezervě zažilo životní krizi. Přes venkov se přehnal masivní ustupující armáda „Střed“. Za překažené plány na útek se Němci krutě mstili. 1. května proběhly popravy povstalců v Přerově a 5. května došlo na stejném místě k upálení partyzánských pomocníků. Podobný osud postihl téhož dne i obyvatelé Javoříčka. V pátek ráno se příslušníci gestapa vypravili ze své bouzovské základny do této malé osady a začali ji obklíčovat. Postupně zapálili všechna stavení pancéřovými pěstmi nebo fosforovými barvami. „Všichni muži od 15 let, až na ty, kterým se podařilo utéci potokem, skrýt se, byli zastřeleni. ...Mnozí byli utlučeni v hořících domech, kde byla nalezena jejich spálená těla. Ti, kteří se chtěli spasit útekem, byli hlídkami buď zastřeleni mimo osadu, nebo vráceni zpět a poté ubiti brutálním způsobem. Ženám a dětem bylo nakázáno vyhnat

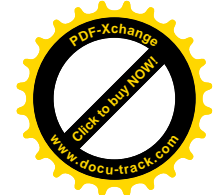
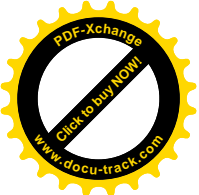

dobytek ze svých stájí a opustit osadu.“ (Vyhlídal, s. 6) Celkem bylo zavražděno 38 mužů od 15 do 76 let. Padli nejen obyvatelé Javoříčka, ale i ti, kdo obcí pouze procházeli. Po vyhlazení obce se příslušníci gestapa vrátili na Bouzov. O dva dny později několik mladých mužů z okolí pohřbilo těla zavražděných do hromadného hrobu. Po válce prošlo místo posledního odpočinku úpravou a na jeho místě dnes stojí pískovcový pomník.

V Praze zatím pronikaly německé tanky na Staroměstské náměstí, kde svou střelbou pobořily a zapálily staroměstskou radnici a některé další historické budovy. Pozemní útoky doprovázelo i letecké a dělostřelecké bombardování, které zničilo další domy. V hlavním městě propukly poráženecké nálady. Lidé měli strach, že zůstanou bez pomoci. Tu jim nakonec poskytli „vlasovci“ ještě 7. května. Po jejich brzkém odchodu, už 8. května, pak vypomáhali dobrovolníci z okolí Prahy.

„Vlasovci“ byli bývalými sovětskými vojáky, kteří na začátku války upadli do německého zajetí. Zpočátku s nimi bylo hrůzně zacházeno, vše mělo dospět až k jejich likvidaci, jakožto příslušníků slovanského národa. S rostoucí poptávkou po německých vojenských silách, byli do jejich pomocných složek najímáni i tito sovětsí zajatci. Ze zvětšující se německé krize pak vznikla i ozbrojená složka Ruské osvobozené armády (ROA) v čele s generálem Vlasovem. Ten se zavázal vstoupit se svými vojáky, protože měl příslibeno bojovat proti bolševickému režimu, tj. sovětským vojskům. Naivně se domníval (v roce 1944), že Hitler válku vyhraje a splní svůj závazek, tedy že Vlasovovi pomůže zbudovat nezávislé Rusko.

První divizi ROA velel generál Buňačenko. Po vstupu do Čech odmítl uposlechnout německý a Vlasovův příkaz a vydal se pomoci bojujícím Pražanům. Při té příležitosti plánoval i odchod svých jednotek do amerického zajetí. Od 7. května se tedy „vlasovci“ účastnili bojů v Praze. Ostřelováním donutili z Ruzyňského letiště odletět německé Messerschmitty, posílili obranu Vinohrad, Pankráce a Smíchova. Blížící se Rudá armáda však „vlasovce“ vyděsila a Buňačenko nařídil ústup vojsk na jih, pryč z Prahy. „...zůstala však

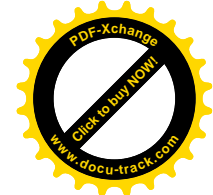
statečná skupina odhodlaných – asi v síle jednoho praporu pod velením majora Gubanova.“ (Kural, Štěpánek, s. 203)

Schörnerova zbržděná armáda neměla šanci. Dne 9. května 1945 byla uvězněna v kleštích ukrajinských frontů. „Druhá světová válka skončila obklíčením armádní skupiny ... v prostoru Lysá nad Labem, Jičín, Hořice, Pardubice, Chrudim, Chotěboř a Kolín..., kdy tato armáda měla ještě stav 860 000.“ (Auský, s. 160)

„Povstavší Pražané a jejich venkovské posily projevili na barikádách bezpochyby velké hrdinství, odolnost i vynalézavost. ... Souhrnně vzato, osvobození Prahy bylo syntézou jejího velkého útočného i obranného výkonu, celkové německé prohry v druhé světové válce, jakož i dílem přímého průlomu sovětské armády do Čech a jmenovitě do Prahy, přičemž role „frontových“ faktorů včetně amerického byla pro osvobození země i přímo Prahy rozhodující.“ (Kural, Štěpánek, s. 193)

„Osvobozené Košice byly 4. dubna 1945 místem, kde se představila nová vláda se svým programem. Program, zvaný Košický byl rozdělen do 16 kapitol a z hlediska revolučního vývoje obsahoval významná ustanovení týkající se národní očisty, změn sociální struktury, národnostní otázky, charakteru nové moci a zahraniční orientace.“ (Pavlíček, s. 56) Program také zmiňoval hluboké zásahy do sociální a hospodářské struktury československé společnosti.

Na rozdíl od zahraničí vstoupil československý odboj do nové republiky sjednocen. Byla to jistě zásluha i staronového prezidenta Beneše, který se v průběhu emigrace politicky přiklonil hodně doleva a byl ochoten přijmout řadu sociálních a mocenských reforem navrhovaných komunisty. „Od této doby nebyl již možný návrat zpět k předmnichovským poměrům, což zaručovaly nejen mocenské pozice komunistů, ale také skutečnost, že jsme se stali součástí sovětské vlivové sféry.“ (Pavlíček, s. 57)

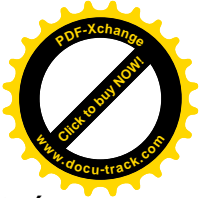
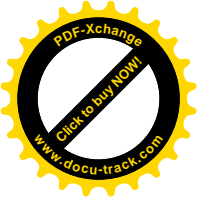
2. 6 Uničovský region za druhé světové války

Uničov, který byl založen roku 1213 markrabím Vladislavem Jindřichem, bratrem krále Přemysla Otakara I., dlouhou dobu požíval titulu královského města. „...leží v mírné krajině, vytvářené kotlinou řeky Oskavy, v jednom ze severních výběžků Hornomoravského úvalu. Hanácká nížina se zde prvními vlnami rozbíhá směrem k horám nízkého Jeseníku...“ (Langer, Horák, s. 6). Může se pyšnit několika zachovalými historickými památkami z doby gotiky, renesance a baroka. Před vypuknutím druhé světové války byl dějištěm dalších významných událostí: byl jedním z husitských měst, za třicetileté války jej obléhala švédská vojska, byl v roce 1770 svědkem setkání rakouského císaře Josefa II. s pruským králem Fridrichem II. Jeho sláva ale pomalu slábla. Před druhou světovou válkou byl obyčejným městečkem s výraznou převahou německého obyvatelstva.

Soužití Němců a Čechů v Uničově bylo v období první republiky téměř bezproblémové. V tisku sice občas došlo k dosti ostrým výměnám názorů, ale ani samotní aktéři jim nepřisuzovali větší váhu. Ještě 28. října 1934 je v uničovské kronice popsáno nadšení, s jakým se německé obyvatelstvo zapojilo do oslav vzniku Československé republiky. Část německého obyvatelstva se však již v těchto letech začala myšlenkově ubírat jiným směrem.

Idea „návratu do vlasti“, ve formě připojení Sudet k Německu, měla ve městě mnoho příznivců. „Zatímco v únoru 1938 měla uničovská skupina SdP 700 členů, 24. dubna jich bylo už 1121 (tj. 27 % místních Němců). 1. května 1938 uspořádalo německé obyvatelstvo v Uničově mohutnou manifestaci spojenou s průvodem a táborem lidu, jehož se údajně zúčastnilo na dvanáct tisíc lidí a jenž jednoznačně podpořil Henleinovy (a Hitlerovy) plány.“ (Langer, Horák, s. 52) Od té chvíle zavládla ve městě napjatá atmosféra. Uniformovaní příslušníci Henleinovy SdP (tzv. ordneři) po setmění vylepovali na domy různá hesla a znečišťovali české firmy a ve dne hlídali

české obchody, aby sem Němci nechodili nakupovat. V tomto nenávisném ovzduší proběhly 12. června 1938 obecní volby, kvůli nimž přijel do města agitovat i samotný Henlein. Výsledky byly zřejmé: Češi získali pouhé tři mandáty ze třiceti. Nejvíce hlasů získala samozřejmě SdP (2394 hlasů). Pro Němce to znamenalo další povzbuzení a vyvolalo ještě ostřejší konflikty mezi nimi a českou menšinou.

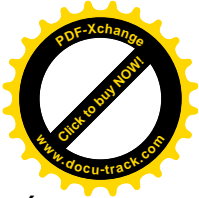
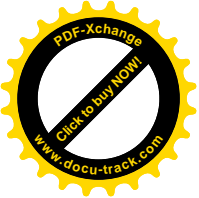
V této situaci československá vláda Henleinovu stranu zakázala. Dne 23. září 1938 byla vyhlášena všeobecná mobilizace, která se samozřejmě dotkla i obyvatel Uničova. Spousta německých mužů ale nenarukovala. Ukrývali se v libinských lesích a čekali na příchod Wehrmachtu. Češi se báli, že se sen nacistů vyplní. Řada z nich by radši svůj majetek zničila, než aby připadl Němcům.

Následoval Mnichovský diktát. „Osvobozování“ Sudet německým vojskem začalo hned 1. října – všechna čtyři dohodnutá okupační pásma byla obsazena během sedmi dnů. Hitlerovi to ale bylo málo. Státy zúčastněné na Mnichovské konferenci proto dodatečně vymezily ještě páté pásmo – a jeho součástí byl i Uničov.“ (Langer, Horák, s. 54)

„Německý zábor zasáhl soudní okres uničovský včetně Želechovic a sousedních Střelic a Červenky. Tyto tři obce byly 24. 11. 1938 ze záboru vypuštěny, zůstaly v něm však české obce Lazce, Lipinka, Pískov, Troubelice, Šumvald a celé Zábřežsko a Doubrava. Celnice byly na silnici mezi Uničovem a Střelicemi a u želechovického mostu, při jízdě vlakem byla celní prohlídka ve Šternberku, jen na propustku se mohlo přes hranice i po vzniku tzv. Protektorátu.“ (Soušek, s. 11-12)

Uničov byl obsazen 9. října 1938 německým pěším plukem z Vratislavi (Breslau), kterému velel plukovník Schmidt. Město bylo opět přejmenováno na Mährische Neustadt. Šesti stům uničovských Čechů nastaly dny plné strachu. Většina z nich nečekala a vzápětí opouštěla město. Při útěku jim pomáhali českoslovenští vojáci, kteří byli odvoláni z pohraničních opevnění.

„Prvním úkolem nového režimu bylo odstranit všechno, co připomínalo „české jho“. Čeští „přivandrovalci“, kteří včas neopustili město, byli přechodně

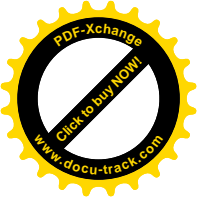

uvěznění a potom z města vykázáni. Jejich domy dostaly nucenou správu a jejich majitelé byli donuceni k prodeji za stanovenou cenu.“ (Zamazal, s. 9-10) „... náměstí bylo pojmenováno po Hitlerovi a všechno, co připomínalo Čechy, bylo rázem odstraněno.“ (Soušek, s.12) Národní dům, který byl kulturním střediskem Čechů, Němci změnil na sídlo SA. Všude visely vlajky s hákovými kříži a němečtí obyvatelé vítali jednu významnou nacistickou návštěvu za druhou. Česká menšina se od obsazení výrazně ještě zmenšila. V roce 1939 už ve městě žilo pouhých 68 Čechů, z čehož plyne, že více než 500 jich uprchlo. Někteří z těch, co v Uničově zůstali, se přidali k SdP.

Zanedlouho se konaly volby do Říšského sněmu. Staly se demonstrací podpory vývoje v Sudetech. Židé, antifašisté a většina Čechů nebyli k volbám připuštěni. Ti, kteří přece jen volit směli, dostali speciální zelené hlasovací lístky, aby byli snáze identifikovatelní. Z celkového počtu 3073 odevzdaných hlasů, byl pouze jeden proti a dva byly neplatné. V celých Sudetech se pak pro Říši vyslovilo téměř 99% voličů.

Prvotní nadšení začalo nacistické přívržence ze Sudet brzy opouštět. Slibovaný blahobyt se nedostavoval, naopak – životní úroveň se vlivem orientace hospodářství na válku zhoršila. Přídělový systém, dosazování pouze říšských Němců do významnějších úřadů a přísná kázeň totalitního státu byli daleko nepříjemnější než poměry za první republiky. „Válečné situaci se podřizoval veškerý život: mládež musela vykonávat pracovní službu u sedláků v okolí a o její ideovou vyspělost dbaly nejen školy, v nichž se výuka v průběhu války neustále zkracovala, ale i organizace Hitlerjugend, která měla své sídlo v někdejší Národním domě (nyní přejmenován na Horst – Wessels – Haus) v Panské ulici. Ve městě působila i NSDAP; jejím střediskem byl Volkhaus na dnešním náměstí Osvobození.“ (Langer, Horák, s. 56)

Utahující se smyčku kolem Říše pocítili i uničovští. Od února vznikl ve městě polní lazaret SS, na radnici sídlil polní soud, zbývající chlapci, nemocní a staří muži byli stanoveni členy domobrany (tzv. Volksturmu), která

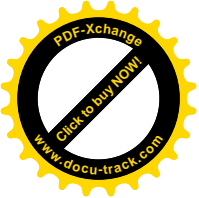

měla město chránit před útokem Rudé armády. Stále častěji padal jediný možný trest za zběhnutí – poprava. „Zuřivost gestapáků stupňovaná blížící se zkázou vyvrcholila na Uničovsku dne 31. 3. 1945 vraždou 16 mladých chlapců na bratrušovské střelnici a potom vypálením Javoříčka.“ (Soušek, s.12) Popravčí čety vykonávaly rozsudky v Uničově na dvoře gymnázia, za hřbitovní zdí a na kopci Šibeníku. Další případ je neméně krutý. Čtyři zběhové měli být krátce před osvobozením města pověšeni na železných stupadlech elektrických sloupů. Uničovské ženy však zasáhly, takže byl oběšen jen jeden a zbylí tři zastřeleni. Nad visící mrtvolu byla připevněna cedule s německým textem, v překladu „Kdo se bojí čestné smrti, zemře v hanbě. Opustil své těžce bojující kamarády, aby zachránil svůj bídny život.“ (Langer, Horák, s. 56)

Dne 5. května 1945 dorazily do města ustupující jednotky generála Schörnera. Ten chtěl z Uničova vybudovat opěrný bod. Zatarasil všechny přístupové cesty a hodlal město bránit. Starosta Siegel pochopil marnost odporu a poukazoval na riziko zbytečných obětí na životech. Složil funkci, poté odešel domů, kde zastřelil manželku a pak se oběsil. Osmdesát jedna nacistických obyvatel jej následovalo. Mnoho Němců místo obrany utíkalo do lesů nebo na západ. Šířily se totiž zvěsti o krutých praktikách sovětské armády. „Vpodvečer 6. května byl Uničov osvobozen vojáky 4. ukrajinského frontu Rudé armády pod velením nadporučíka Maximova.“ (Langer, Horák, s. 56) „Padlí příslušníci RA byli pohřbeni na třídě Hrdinů proti bývalému kinu, u rybníka, u kostela a na hřbitově. Dne 6. března 1946 byli pietně exhumováni a převezeni do Olomouce.“ (Zamazal, s.12)

Po osvobození se spustila mohutná vlna rabování. Nejen sovětské vojáky, ale i Češi vykrádali německé domy a obchody. Část věcí byla nešetřených zacházením zničena. Zamezit dalšímu rozkrádání majetku, který podle usnesení pařížské reparační smlouvy připadl státu, přišel strážní oddíl, složený většinou z partyzánů.

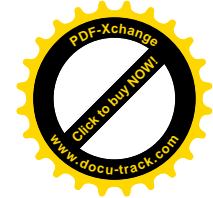
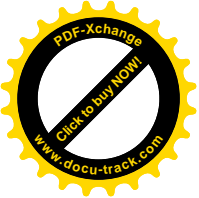
Partyzánská činnost se na uničovsku po celou dobu války nijak neprojevila. Přišli sem až deset dní po osvobození města.

Česká škola v Uničově existovala minimálně už od druhé poloviny 15. století, kdy město bylo husitské. Po Mnichovu bylo české obyvatelstvo z města vyhnáno. „České školy v Uničově i ostatní menšinové školy a měšťanská škola v Troubelicích byly zrušeny a v českých obcích byly při školách zřizovány německé třídy, do kterých byly nuceně naháněny i české děti.“ (Soušek, s.12)

Na období německé okupace Uničova a jeho okolí vzpomíná německý pamětník Rudolf Thiem, který žil v dětství s rodiči v nedalekém Brníčku. V roce 1938 měl nastoupit na uničovské gymnázium, ale německý zábor a vypuknutí války jeho přijetí o rok odsunuli. „...byl jsem pak ale mile překvapen, když mne místo přísných mužů s vlnitými plnovousy vyučovaly... dámy, protože učitelé ve věku povinné vojenské služby odcházeli postupně do války. Jen málo učitelů jsme měli po všechna ta léta až do konce války: ... - jinak se objevovali stále noví lidé a po čase zase mizeli.“ (Langer, Horák, s. 114) Rudolf Thiem upozorňuje, jak silně okolní dění zasahovalo do jeho dětských let: „Ve škole se v té době také častěji objevovaly vlajky a uniformy, když např. na začátku školního roku byla vztyčována vlajka s hákovým křížem a nový správce školy se objevil právě tak v uniformě jako my chlapci i dívky v mládežnických uniformách, protože jsme všichni museli být v hitlerjugend.“ (Langer, Horák, s.114) Ke konci války byl Uničov často ohrožován nálety, žáci byli přidělováni k letecké obraně a museli podávat hlášení protiletecké hlídce města. Vyučování bylo neustále narušováno a zkracovalo se. Učitelé mnohdy učili střídavě na více školách. Na podzim roku 1944 byl Rudolf Thiem povolán k domobraně. Chvíli, kdy přísahal „vůdci“ na náměstí Adolfa Hitlera, popisuje jako strašidelnou. Ještě téhož roku se Rudolf Thiem odstěhoval. Přes různé peripetie se po třiceti letech vrátil do Uničova.

Všechny obyvatele města ovšem nečekal tak dobrý konec. Místní organizace Sokola i první český fotbalový oddíl SK UNION Uničov byly ihned po okupaci rozpuštěny. „...část funkcionářů zahynula v koncentračních táborech v době druhé světové války.“ (Zamazal, s.107)

3 Téma druhé světové války ve školských dokumentech

V Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání můžeme téma druhé světové války nalézt ve vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět“, přesněji ve třech jejích tematických okruzích: Místo, kde žijeme, Lidé kolem nás a Lidé a čas. „Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět je koncipována pro 1. a 2. období základního vzdělávání (1. – 5. ročník). Jde o integrovanou vzdělávací oblast, ve které se propojuje učivo společenskovední s přírodovědným a s výchovou ke zdraví...“ (Šimíčková, s. 15).

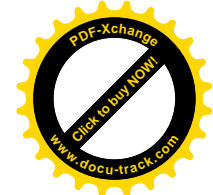
S dějinnými událostmi druhého celosvětového válečného konfliktu se žáci seznámí v druhém období základního vzdělávání, v pátém ročníku.

Z tematického okruhu „Místo, kde žijeme“ můžeme použít tato podtémata a hesla: obec (město), místní krajina (její části, poloha v krajině, minulost a současnost obce), okolní krajina, naše vlast (domov, národ, státní symboly), mapy obecně zeměpisné a tematické.

Tematický okruh „Lidé kolem nás“ nabízí učivo: soužití lidí (mezilidské vztahy, komunikace), chování lidí (vlastnosti lidí, pravidla slušného chování, principy demokracie), právo a spravedlnost (základní lidská práva a práva dítěte, protiprávní jednání) a kultura.

Z učiva v rámci tematického okruhu „Lidé a čas“ lze vybrat následující: orientace v čase (dějiny jako časový sled událostí, letopočet, generace), současnost a minulost v našem životě (proměny způsobu života, státní svátky a významné dny).

Po probrání tohoto období dějin by měli být žáci schopni splnit následující výstupy: „určí a vysvětlí polohu svého bydliště nebo pobytu vzhledem ke krajině a státu; určí světové strany...podle mapy; rozlišuje mezi náčrt, plány a základními typy map; ...rozlišuje základní rozdíly mezi jednotlivci, obhájí při konkrétních činnostech své názory, popř. připustí svůj omyl, dohodne se na společném postupu a řešení se spolužáky; rozpozná

ve svém okolí jednání a chování, která se už tolerovat nemohou a která porušují základní lidská práva nebo demokratické principy; ... pracuje s časovými údaji a využívá zjištěných údajů k pochopení vztahů mezi ději a mezi jevy; využívá...knihoven...jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti; ...rozeznává současné a minulé a orientuje se v hlavních reáliích minulosti a současnosti naší vlasti...; objasní historické důvody pro zařazení státních svátků a významných dnů“ (RVPZV, s.39 – 40). Výstupy se vztahují pouze k tématu druhé světové války.

V RVP ZV činí časová dotace pro tento předmět 1 - 2 vyučovací hodiny týdně.

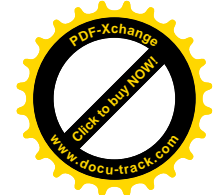
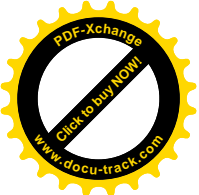
Klíčové kompetence, které žák využije:

- 1) kompetence k učení
- 2) kompetence k řešení problémů
- 3) kompetence komunikativní
- 4) kompetence sociální a personální
- 5) kompetence občanské.

Didaktické testy budou vyplňovat žáci šestých a devátých ročníků základních škol, tj. druhého stupně. V tomto případě je téma druhé světové války zařazeno do vzdělávací oblasti Člověk a společnost, přesněji ve vzdělávacím oboru Dějepis a tematickém okruhu Moderní doba.

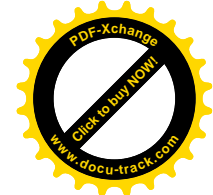
Praktická část se bude odehrávat ve školním roce 2008/2009 v pátém ročníku, což znamená, že vzdělávání ještě proběhne podle vzdělávacích programů Základní škola, Obecná škola nebo Národní škola. Základní škola U Stadionu se řídí osnovami vzdělávacího programu základní škola a téma druhé světové války je zde probíráno v rámci předmětu Vlastivěda.

„Vlastivěda je komplexním předmětem. Její složky, tj. dějepisná, zeměpisná i občanskovýchovná, nejsou ve vyučování oddělovány. Výuka vlastivědy završuje úvodní etapu vrůstání dítěte do společnosti. Na konci tohoto období je dítě orientováno v základních pojmech a souvislostech a má vytvořeny základy postojů k okolnímu světu na úrovních: rodina, škola, obec,

region, vlast.“ (Šimíčková, s. 12) Hlavním smyslem předmětu je vybavit dítě do budoucnosti základy jeho osobní a národní identity a vytvořit mu podmínky pro zvládnutí orientace ve společnosti.

Týdenní dotace tohoto předmětu činí v 5. ročníku 1 – 3 hodiny. Základní škola U Stadionu, kde bude učivo žákům předkládáno projektovou metodou, jej dotuje dvěma hodinami týdně. Téma druhé světové války je náplní učiva vzdělávací oblasti Obrazy z českých dějin. Mezi cíle, související s učivem druhého celosvětového konfliktu a vývoje českých dějin v tomto období, patří: „posoudit život v českých zemích v době nacistické okupace a význam obnovení československé republiky.“ (Jeřábek, s. 126) Lze říci, že žáci uplatní při výuce dříve nabyté poznatky ze zbylých tří vzdělávacích oblastí: Místo, kde žijeme; Naše vlast; Česká republika, Evropa a svět.

4 Projektová metoda

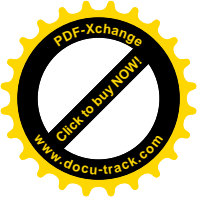
Projektová metoda vznikla na přelomu 19. a 20. století v USA, kde se utvářelo tzv. hnutí progresivní výchovy. Na konci 19. století se snesla kritika na „tradiční školy“, kterým bylo vytýkáno zejména nerespektování žáka, omezování jeho aktivity, nezohledňování jeho zájmů a zkušeností, nedostatečná reakce na jeho individuální předpoklady, motivy a prožitky. „Stoupenci hnutí usilují o přiblížení obsahu vyučování přirozeným činnostem dětí, ruší členění vyučování na jednotlivé předměty, propagují motorické projevy dětí. Je odmítnuta striktní disciplína a dril, za své bere tradiční představa o pořádku a tichu ve třídě. Podle stoupenců progresivismu má být hlavní metodou práce ve škole projektové a problémové vyučování.“ (Coufalová, 2006, s.7)

Tvůrcem projektové metody byl zakladatel a hlavní představitel amerického vzdělávacího progresivismu John Dewey. Progresivní výchova je podle Urbanovské chápána jako permanentní růst ve smyslu neustálé přestavby zkušeností. „Výchova má sloužit především osobnímu rozvoji jedince, ovšem prostřednictvím toho také rozvoji celé společnosti.“ (Urbanovská, Grecmanová a kol., 2003, s.117)

Dewey usiloval o to, aby se dítě učilo a rozvíjelo se v situacích přiměřených jeho věku, které vycházejí z reálného života. Jeho cílem byla touha dítěte po dalším vzdělávání. Byl zastáncem tzv. činné školy. Nepoužíval sice označení „projektová metoda“, ale položil teoretický základ této metody.

Myšlenky J. Deweye aplikoval do praxe jeho blízký spolupracovník William Heard Kilpatrick. Nešlo mu ani tak o zvládnutí učiva z hlediska obsahu jednotlivých předmětů, ale především o rozvoj osobnosti dítěte, například odpovědnosti žáka za své chování. Důležitými rysy projektu pro něj byly plánovitost a silná vůle žáka uskutečnit projektovaný záměr. Tato plánovitá činnost má potom značný vliv i na mravní rozvoj žáka.

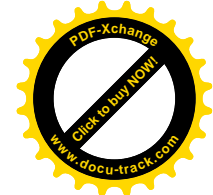
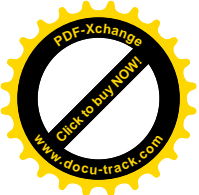
Projektovou metodu experimentálně ověřoval E. Collings v letech 1917-1921. Po čtyřech letech prokázaly výsledky vědomostních testů větší efektivnost a přehled u žáků pracujících projektovou metodou, než u žáků kontrolních škol.

I když závěry experimentu byly sporné kvůli údajné nerovnosti podmínek, výsledky dokázaly, že projektová metoda přináší nejen výchovný efekt, ale také výsledky v oblasti vědomostí.

Americká pragmatická pedagogika začala ovlivňovat od sklonku dvacátých let 20. století i české školství. Jejími propagátory a zastánci projektové metody byli především Václav Příhoda, Jan Uher, Stanislav Vrána a Karel Velemínský, kteří studovali v USA přímo u J. Deweye. Projektová metoda byla v různých podobách zařazována do výuky tzv. pokusných škol, které měly ověřovat nové způsoby vzdělávání. Zřízení těchto škol bylo povoleno výnosem ministerstva školství a národní osvěty od školního roku 1929-30. Ve školách se změnila organizace výuky i metody práce. Vedoucí projektu, tzv. experimentátor, určoval i charakter projektu. Vznikaly tak projekty, v nichž mělo dítě naprostou svobodu, nebo projekty, které sice vycházely ze zájmů dětí, ale jejich hlavním cílem bylo budování soustavy poznatků.

Po dlouhé odmlce, způsobené německou okupací a komunistickým režimem, se projekty do naší školy opět vrací. Je jasné, že nelze přímo navázat na padesát let staré zkušenosti, jelikož dnešní dítě žije už v jiném sociálním prostředí, má jiné zkušenosti a je jinak motivováno.

V projektu jde nyní o nový vztah teorie a praxe. To znamená, že žáci jsou vedeni od praxe k docenění teoretických poznatků. „Projektovou metodou rozumíme takovou vyučovací metodu, v níž jsou žáci vedeni k řešení komplexních problémů a získávají zkušenosti praktickou činností a experimentováním.“ (Šimíčková, s.18) Projektové vyučování je pak způsobem výuky, jenž užívá projektovou metodu.

Coufalová (2006, s. 11) se pokouší shrnout základní rysy, které by měl projekt mít, takto:

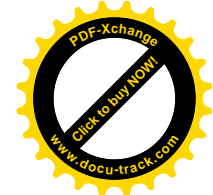
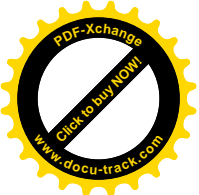
- a) Projekt vychází z potřeb a zájmů dítěte. Umožňuje uspokojit jeho potřebu získávat nové zkušenosti, být odpovědný za svou činnost.
- b) Projekt vychází z konkrétní a aktuální situace. Neomezuje se na prostor školy, ale mohou se do něho zapojit i rodiče a širší okolí.
- c) Projekt je interdisciplinární.
- d) Projekt je především podnikem žáka.
- e) Práce žáků v projektu přinese konkrétní produkt. Pokud je to možné, je průběh a výsledek zdokumentován. Vznikne výstup, kterým se účastníci projektu prezentují ve škole nebo mimo školu.
- f) Projekt se zpravidla uskutečňuje ve skupině. Sociální psychologie druhé poloviny minulého století prokázala, že učení ve skupině je významné nejen pro rozvoj osobnosti žáka, ale zvyšuje i efektivitu procesu učení.
- g) Projekt spojuje školu s širším okolím. Umožňuje začlenění školy do života obce nebo širší společnosti.“ (Coufalová, 2006, s.11)

Projekt koncentruje učivo kolem ústředního motivu tj. tématu, na které je zaměřen. Integrace učiva je jednou ze základních vlastností projektu.

Vytváří jednotný pohled na daný problém. Mezipředmětové vztahy v rámci zvoleného tématu mají žákovi pomoci chápat skutečnost jako celek a budovat si ucelený obraz okolního světa. Tento způsob výuky usiluje o propojení teoretických poznatků s praktickými činnostmi žáků.

Má v žákovi navodit pocit reálného světa, ve kterém musí hlavně umět získané vědomosti a dovednosti použít v praxi. To se týká zejména projektů zaměřených na procvičování učiva.

Při zpracovávání projektu musíme určit jeho cíle, zaměřenost (učivo jednoho předmětu nebo integrace více předmětů), organizaci (které dny a v jakých hodinách se bude konat), délku trvání (krátkodobý, střednědobý, dlouhodobý) a místo konání (škola, muzea, spolupráce s institucemi). Je

nutné také specifikovat, zda se projekt týká pouze jedné třídy, ročníku nebo jde snad o celoškolský projekt.

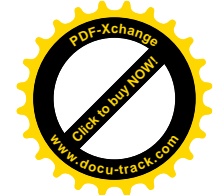
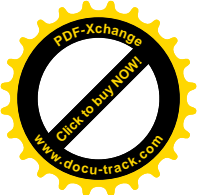
„Jako optimální pro rozvoj rozmanitých inteligencí se jeví kooperativní výuka, kdy se děti seznamují s novými poznatky prostřednictvím různých her, úkolů a cvičení, které realizují pomocí skupinové práce.“ (Šimíčková, s.14)

„V projektech, které připomínají projekty řešené v běžném životě dospělými, jsou často členům týmu přidělovány role podle zájmu a schopností. Jindy je úkol společný a tým hledá způsob jeho řešení vzájemnou diskusí. Učitel by měl žáky vést k tomu, aby práci ve skupinách nechápali jenom jako organizační opatření, ale aby cítili výhody takové práce, chápali smysl dělby práce. Z tohoto pohledu jsou vhodné projekty, ve kterých dochází k integraci výsledků jednotlivců ve výsledek skupiny a z výsledků skupin se skládá výsledek celé třídy.“ (Coufalová, 2006, s.17)

Je ovšem možné, že se ve třídě vyskytne dítě, které nedokáže pracovat ve skupině. Učitel mu může nabídnout samostatnou funkci, jakýsi „podprojekt“, ve kterém žák uplatní svou individualitu.

Projektové vyučování lze realizovat ve všech výchovně vzdělávacích programech, ovšem nejideálnější podmínky mu poskytuje primární škola.

Projekt na prvním stupni základní školy je specifický. Jeho iniciátorem, který žákům předkládá problém a seznamuje je s ním, je učitel. Primární motivace na prvním stupni bývá u žáků většinou vnější, čili dítě pracuje, aby bylo učitelem odměněno. Během plnění co nejrozmanitějších úkolů se ale motivace začíná přeměňovat na vnitřní – sama práce žáka naplňuje, přináší mu potěšení a uspokojení. U některých žáků pak dokonce převáží nad motivací vnější. Způsobuje to fakt, že projekt se stává dílem žáků, čímž roste jejich samostatnost a zodpovědnost. Projektová metoda by měla odbourat strach dětí z některých předmětů, měla by jim je přiblížit tak, aby pro ně nebyly nudné, a dokázat jejich význam ve skutečném životě. Cenné je i poznání, že nynější objem poznatků k řešení všech problémů nestačí, že je bude třeba dále rozvíjet a získávat nové informace.

Během plnění úkolů není ovšem žák odkázán jen na své dosavadní znalosti. Projekt má u něj rozvíjet schopnost vyhledat potřebné informace, nebo dává dítěti možnost radit se s kamarády, ale také opravit svou chybu, když ji odhalí.

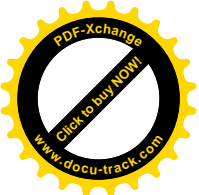
Po skončení projektu práci žáků společně zhodnotíme. Důležité je i individuální hodnocení každého žáka, vystižení změny, kterou během projektu prošel.

Projektová metoda je na prvním stupni základních škol důležitá a obohacující ještě z jednoho důvodu. Charakteristickou zvláštností psychiky dítěte mladšího školního věku je zvýšená obrazotvornost, která se projevuje v jeho sociálních činnostech a souvisí s jeho poznávací expanzí i s rozvojem emocionálního života.

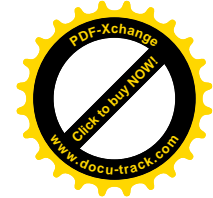
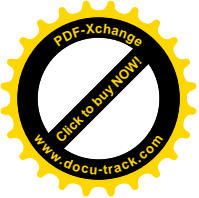
Nedostatek podmínek pro uplatnění tvořivosti a fantazie může mít za následek poruchy obrazotvornosti, jejichž nejčastější variantou je tzv. denní snění, kterým děti mladšího a středního školního věku někdy nahrazují nedostatek produktivní činnosti, uzavírají se do sebe a obtížně se pak socializují.

Jak uvádí Šimíčková ve své publikaci, „projektové vyučování je jednou z cest, jak změnit školu zevnitř...“ (Šimíčková, s.18) S jeho pomocí lze překonat strnulost metod a forem vyučování, odtržení od reality, neatraktivnost příliš odborných výkladů nebo pamětního memorování faktů, které nejsou uváděny do souvislostí.

„Pozorovateli zejména jednodenního projektu se může zdát, že se žáci téměř nic nenaučili, protože během dopoledne nebylo řešeno tolik úkolů jako při běžném vyučování. Považuje to za selhání projektu. Vyberme si ale jednoho konkrétního žáka a zkusme se zamyslet nad tím, co celé dopoledne dělal právě on. Zrekapitulujme, do kolika aktivit byl zapojen, kolik problémů řešil, kolikrát spolupracoval s ostatními. Zpravidla potom zjistíme, že vstupoval aktivně do vyučování výrazně častěji než při běžných hodinách, ve kterých byl vyvolán jednou nebo dvakrát za hodinu a chvíli pracoval

samostatně, aniž se dozvěděl během dne bezprostředně hodnocení své práce.“ (Coufalová, 2006, s.20)

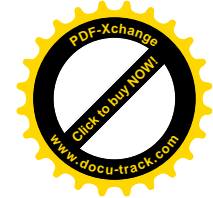
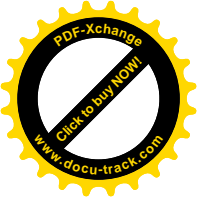
5 Povědomí české mládeže o daném období národních a světových dějin

Didaktický test zkoumající množství a kvalitu vědomostí o druhé světové válce byl rozeslán do šestých a devátých tříd tří základních škol v Olomouckém kraji. Základní školy Pionýrů a U Stadionu sídlí v Uničově, na rozdíl od olomoucké ZŠ Stupkova. Ročníky byly vybrány záměrně. Žáci šestých tříd se s daným tématem setkali v minulém školním roce, v předmětu Vlastivěda, zatímco v devátém ročníku se toto dějinné období probírá znova v předmětu Dějepis. Ani na jedné ze škol nebyla druhá světová válka dosud vyučována podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.

Testování znalostí bylo prováděno na jaře (ZŠ Pionýrů a U Stadionu) a na podzim (ZŠ Stupkova) roku 2008. Proto u olomoucké základní školy měl devátý ročník s probíráním tématu pouze jednu zkušenost stejně jako mladší respondenti. To se také projevilo na konečném výsledku.

Úspěšnost jednotlivých škol:

škola	Základní část testu	Bonusová část testu
ZŠ Stupkova	50,3 %	30,0 %
ZŠ U Stadionu	57,8 %	61,8 %
ZŠ Pionýrů	65,9 %	77,0 %

5.1 Didaktický test

Celkem dvě stě třicet devět žáků ze tří základních škol si ověřilo své znalosti v didaktickém testu, jehož otázky se týkaly období druhé světové války.

Přehled počtu respondentů:

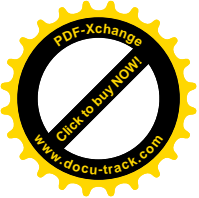
škola	6. ročník	9. ročník	celkem
ZŠ Stupkova	50	24	74
ZŠ U Stadionu	32	26	58
ZŠ Pionýrů	47	60	107
celkem	129	110	239

Tento test měl zjistit také hloubku, do jaké se dějiny druhé světové války na školách vyučují. U šestých ročníků jsem se zajímala především o znalost regionálních dějin v šestadvacáté otázce.

Nešlo pouze o zjišťování vědomostí, které by měli žáci znát z výuky ve škole, ale předmětem mého zkoumání se stala i fakta, jenž si dítě mohlo osvojit na základě vlastního zájmu o dané téma (např. sledováním filmů, četbou, hraním PC her, navštěvováním zájmových kroužků atd.). V testu se vyskytlo i pár otázek, v nichž mohl žák uplatnit svou prostorovou představivost či logický úsudek.

Test je členěn na dvě části. Sto dvacet devět respondentů z šestých ročníků a sto deset žáků devátých tříd odpovídalo společně na dvacet šest otázek z takzvané Základní části testu, která obsahovala otázky méně náročné, týkající se spíše národních dějin. Bonusovou část se 14 otázkami, které již byly náročnější a týkaly se i učiva druhého stupně, zodpovídali pouze žáci devátých ročníků.

Didaktický test je rovněž obodován, ale toto hodnocení sloužilo spíše pro jeho snazší zpracování.

Základní část testu čítá patnáct otázek uzavřených - v obou částech jsou dítěti nabídnuty, až na jednu výjimku, vždy tři možnosti odpovědi – ku jedenácti otázkám otevřeným. Žáci v ní mohli získat až dvacet devět bodů. Je zaměřena především na učivo prvního stupně, tedy národní dějiny v období druhé světové války.

Bonusová část testu obsahuje čtyři otevřené otázky a deset otázek uzavřených. Stoprocentně úspěšní respondenti v ní mohli obdržet osmnáct bodů. Týká se více světových dějin, požaduje po žákovi znalost některých dat, ale také znalost cizojazyčných pojmů. Otázky jsou proto obtížnější a vyplňují je pouze starší žáci. Výsledky Bonusové části tudíž slouží spíše pro zajímavost, mají odhalit do jaké míry jsou znalosti žáků devátých tříd bohatší oproti šestým ročníkům.

Celý didaktický test i s vyznačenými správnými odpověďmi a jejich bodovým ohodnocením naleznete v Přílohách.

Položky otevřené: 1, 5, 6, 7, 10, 13, 14, 15, 19, 21, 25, 28, 30, 34 a 40.

Položky uzavřené: 2, 3, 4, 8, 9, 11, 12, 16, 17, 18, 20, 22, 23, 24, 26, 27, 29, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38 a 39.

Poměr otevřených položek k uzavřeným je 15:25, čili 3:5.

5.2 Vyhodnocení testů

Samotné vyhodnocení jsem rozdělila do dvou podkapitol. Nejprve je každá otázka zpracována zvlášť a doplněna stručnou poznámkou nebo charakteristikou – na co byla zaměřena, jaká byla její specifika, v čem žáci často chybovali, atd. V druhé podkapitole jsou získané poznatky shrnuty a vyhodnoceny jako celek. Takto zpracované testy pak posloužily jako podklad pro vytvoření školního projektu, jenž je rozpracován v následující kapitole.

5.2.1 Vyhodnocení jednotlivých otázek

Četnost jednotlivých odpovědí je zaznamenána v tabulce a u správné odpovědi je uvedena v závorce i úspěšnost otázky v procentech. Snažila jsem se dopátrat možné příčiny nezdaru u méně úspěšně zodpovězených otázek.

Základní a Bonusová část jsou označeny a za každou z nich následuje tabulka hodnotící jejich celkovou úspěšnost.

Konkrétnější vyhodnocení otázek, kde rozlišuji i počet odpovědí na jednotlivé možnosti uzavřených otázek nebo způsob jejich formulace na otevřené položky, naleznete v Přílohách.

Základní část:

1. V kterých letech probíhala druhá světová válka?

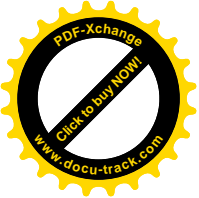
	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	22 (17%)	83 (75%)	105 (43,9%)
Špatná n. žádná odpověď	107	27	134

Otázka sledovala schopnost vymezit časové období druhého celosvětového konfliktu. Žáci často uváděli jako začátek války rok 1938. Šesté ročníky pak měly občas problém i se zařazením války do správného století.

2. Napadením které země Německem začala druhá světová válka?

	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	51 (39,5%)	97 (88,2%)	148 (61,9%)
Špatná odpověď	73	12	85
Žádná odpověď	5	1	6

Respondent se měl rozhodnout mezi ČSR, Rakouskem a Polskem. Zkoumána byla faktická znalost – bezprostřední příčina vzniku válečného konfliktu. Mladší žáci často podle odpovědí považovali za počátek války okupaci ČSR.

3. Kdy byla podepsána Mnichovská dohoda?

	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	40 (31,0%)	68 (61,8%)	108 (45,2%)
Špatná odpověď	77	39	116
Žádná odpověď	12	3	15

Ačkoli byla celkově správná odpověď nejčetnější, velice často respondenti volili také odpověď b) 15. 3. 1939. Byli to především žáci šestých tříd, kde tato odpověď dokonce početně zvítězila.

4. Který prezident neřídil zemi za druhé světové války?

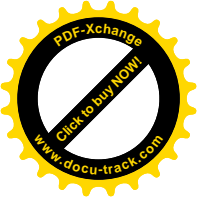
	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	54 (41,9%)	86 (78,2%)	140 (58,6%)
Špatná odpověď	72	23	95
Žádná odpověď	3	1	4

Podstatou tohoto dotazu bylo mimo znalost pořadí našich prezidentů především pečlivé přečtení textu.

5. Které země patřily do Osy?

	6. ročník	9. ročník	celkem
Celá správná odpověď	5 (3,9%)	47 (42,7%)	52 (21,8%)
2 státy správně	15 (11,6%)	6 (5,5%)	21
1 stát správně	25	5	30
Špatná n. žádná odpověď	84	52	136

Otázka vyžadovala znalost pojmu „Osa“ a taktéž případné odvození jmen států od názvů svých hlavních měst: Berlína, Říma a Tokia. Většina všech žáků na otázku neodpověděla. Nejčastěji bylo jmenováno Německo, celkem jednačtyřicetkrát.

6. Kdo byl označován jako vůdce Třetí říše (Německa)?

	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	107 (82,9%)	102 (92,7%)	209 (87,4%)
Špatná n. žádná odpověď	22	8	30

Šestou položku jsem záměrně vytvořila jako otevřenou, jelikož ji považuji za jednoduchou. Správně na ni odpovědělo téměř 87,5% dotázaných.

7. Co důležitého se stalo dne 15. 3. 1939 v ČSR?

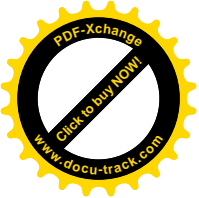
	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	2 (1,6%)	49 (41,8%)	51 (21,3%)
Špatná n. žádná odpověď	127	61	188

Překvapilo mě vysoké procento špatných nebo žádných odpovědí. Žáci si datum obsazení druhé republiky zaměňovali především s událostmi z 30. září 1938. Odpovědi typu: „vznik Protektorátu Čechy a Morava“, jsem uznávala, ač bylo toto státní zřízení oficiálně vyhlášeno až o den později. V šestém ročníku se otázka stala nejméně úspěšnou, když na ni odpověděli správně jen dva respondenti ze sto dvaceti devíti.

8. Jakou funkci zastával v protektorátu Reinhard Heydrich?

	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	52 (40,3%)	89 (80,9%)	141 (59,0%)
Špatná odpověď	65	16	81
Žádná odpověď	12	5	17

Mladší žáci se možná nechali zmást vysvětlením zkratky v možnosti c).

9. Které obce byly vypáleny při heydrichiádě? (2 odpovědi správné)

	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	82 (63,6%)	94 (85,5%)	176 (73,6%)
Jedna obec správně	43	14	57
Žádná odpověď	4	2	6

Položka v tomto případě zkoumala pouze vědomosti. Za plnohodnotné odpovědi mohou být považovány jen ty zcela správně zodpovězené.

10. Jak se říkalo pracovním věznicím s plynovými komorami?

	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	75 (58,1%)	82 (74,5%)	157 (65,7%)
Špatná n. žádná odpověď	54	28	82

Položka se snažila ověřit znalost pojmu koncentrační popř. vyhlazovací tábor.

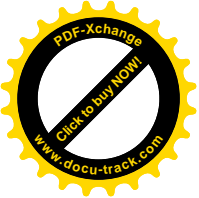
11. Jaký byl ideální vzhled příslušníka árijské rasy podle Adolfa Hitlera?

	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	71 (55,0%)	103 (93,6%)	174 (72,8%)
Špatná odpověď	56	7	63
Žádná odpověď	2	---	2

Otázka měla zjistit povědomí dětí o problematice rasové politiky za vlády Adolfa Hitlera. V devátých ročnících se stala třetí nejúspěšněji zodpovězenou.

12. V jakém roce zaútočili Němci na SSSR?

	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	39 (30,2%)	78 (70,9%)	117 (49,0%)
Špatná odpověď	76	25	101
Žádná odpověď	14	7	21

Tento dotaz se u mladších žáků vyloženě zaměřil na jejich mimoškolní zájem o dané téma.

13. Co znamená zkratka SSSR?

	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	39 (30,2%)	41 (37,3%)	80 (33,5%)
Špatná n. žádná odpověď	90	69	159

I když jsem požadovala přesné znění zkratky názvu, u respondentů z šestých tříd jsem odpovědi hodnotila mírněji. Stačilo, když dítě uvedlo všechna čtyři slova v jakémkoli pořadí a třeba i s nesprávnými koncovkami. Pro přísnější posuzování se položka stala nejméně úspěšnou pro deváté ročníky v Základní části.

14. Napiš jméno jedné významné osoby z tohoto období, na kterou byl spáchán atentát:

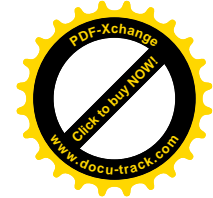
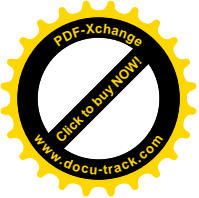
	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	64 (49,6%)	76 (69,1%)	140 (58,6%)
Špatná n. žádná odpověď	65	34	99

Téměř všichni respondenti buď na otázku neodpověděli, nebo uváděli jména Adolfa Hitlera či Reinharda Heydricha. Mnohým ke správnému zodpovězení možná chybělo jen vybavit si souvislosti.

15. Co to bylo gestapo?

	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	60 (46,5%)	82 (74,5%)	142 (59,4%)
Špatná n. žádná odpověď	69	28	97

Pokud si děti neosvojily pojem, nemohly být úspěšné. Zajímala mě věcná charakteristika této instituce, nikoli popis jejích činností.

16. Kdy byl vyhlášen samostatný Slovenský štát?

	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	48 (37,2%)	70 (63,6%)	118 (49,4%)
Špatná odpověď	74	35	109
Žádná odpověď	7	5	12

Tato na pohled těžká otázka nevyžadovala nic jiného než znalost sledu událostí, popř. orientační datum 15. března 1939. Položka byla navíc formulována jako uzavřená.

17. Který britský politik prohlásil, že: „nemůže svému národu nabídnout nic než krev, slzy a pot“?

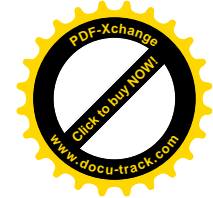
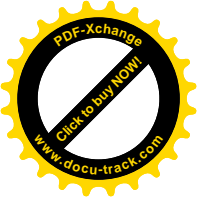
	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	51 (39,5%)	75 (68,2%)	126 (52,7%)
Špatná odpověď	64	30	94
Žádná odpověď	14	5	19

Zadání opět odkazuje na mimoškolní zájem o tematiku či rozšířenou výuku. V odpovědích se častěji vyskytlo jméno amerického prezidenta.

18. Jaký byl úřední jazyk v ČSR během 2.světové války?

	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	60 (46,5%)	84 (76,4%)	144 (60,3%)
Špatná odpověď	50	24	74
Žádná odpověď	19	2	21

Zajímalo mě, jaké představy děti mají oběžném životě v protektorátu. Výsledky jsou v tomto případě uspokojivé.

19. Co to byl přidělový systém?

	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	34 (26,4%)	65 (59,1%)	99 (41,4%)
Špatná n. žádná odpověď	95	45	140

Pojem týkající se znova života v protektorátu a vůbec ve válečném stavu, si většina vybavila v souvislosti s jídlem. Mnohdy ale nedokázali vhodně formulovat odpověď. Třetí nejnižší stupínek obsadila otázka u starších dětí.

20. Jak se nazývala ruská armáda?

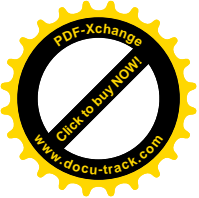
	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	96 (74,4%)	105 (95,5%)	201 (84,1%)
Špatná odpověď	28	5	33
Žádná odpověď	5	---	5

Naopak jednou z neúspěšnějších pro oba ročníky se stala dvacátá položka. Její úspěšnost shledávám jednak v medializaci pojmu a jednak ve skutečnosti, že se vztahuje i na další, časově bližší období našich dějin.

21. Které zemi patřil přístav Pearl Harbor, který napadli Japonci?

	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	53 (41,1%)	99 (90,0%)	152 (63,6%)
Špatná odpověď	29	7	36
Žádná odpověď	47	4	51

Zde byl opět zkoumán mimoškolní zájem dětí. Úspěšnost byla vysoká. Jen část žáků zaměřovalo USA s GB.

22. Co bylo hlavní náplní válečného průmyslu?

	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	123 (95,3%)	108 (98,2%)	231 (96,7%)
Špatná odpověď	4	2	6
Žádná odpověď	2	---	2

Soustředění se pouze na logické myšlení a jednoduchost volby mezi zadanými možnostmi učinily tuto položku nejúspěšnější pro šestý ročník a druhou nejúspěšnější pro žáky devátých tříd.

23. Jak zemřel Adolf Hitler?

	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	107 (82,9%)	109 (99,1%)	216 (90,4%)
Špatná odpověď	21	1	22
Žádná odpověď	1	---	1

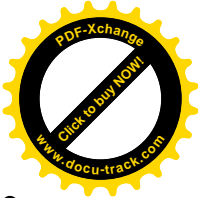
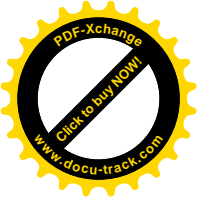
Suverénně nejjednodušší byla pro starší žáky otázka, jenž se ptala na způsob skonu německého Vůdce.

24. Na která japonská města byly svrženy atomové bomby?

	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	67 (51,9%)	99 (90,0%)	166 (69,5%)
Špatná odpověď	57	9	66
Žádná odpověď	5	2	7

Kvůli mladším žákům jsem otázku vytvořila jako uzavřenou. Její úspěšnost je celkově velmi dobrá.

25. Ve které zemi vznikaly celé letecké oddíly československých pilotů?

	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	33 (25,6%)	79 (71,8%)	112 (46,9%)
Špatná odpověď	29	6	35
Žádná odpověď	67	25	92

Položka měla zjistit, co si žáci zapamatovali o československém zahraničním odboji. Vinou špatné formulace však některé děti uváděly ČSR. Uznávala jsem i odpověď Polsko, ač v něm piloti nikdy samostatný československý oddíl nevytvořili.

26. Patřila vaše obec ..... do Sudet?

	6. ročník	9. ročník	celkem
Správná odpověď	75 (58,1%)	95 (86,4%)	170 (71,1%)
Špatná odpověď	46	13	59
Žádná odpověď	8	2	10

Regionální rozměr tématu zkoumala poslední položka Základní části testu. Žáci do znění otázky vepsali název své obce a označili nabízenou odpověď.

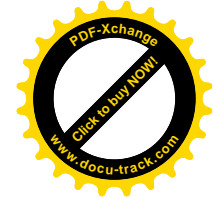
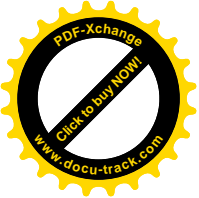
Úspěšnost v Základní části testu činí **59,14%**.

Bonusová část:

27. Co znamená „Sitzkrieg“?

Správná odpověď	90 (81,8%)
Špatná odpověď	19
Žádná odpověď	1

Předpokladem k správnému zodpovězení otázky byla buď znalost pojmu nebo německého významu. Podobná byla i následující otázka.

28. Co to je antisemitismus?

Správná odpověď	58 (52,7%)
Špatná odpověď	18
Žádná odpověď	34

29. Na kterou zemi útočil SSSR v tzv. „zimní válce“?

Správná odpověď	80 (72,7%)
Špatná odpověď	23
Žádná odpověď	7

K znesnadnění tipování byly jako možnosti nabídnuty tři severské státy.

30. Které státy se zúčastnily Mnichovské konference?

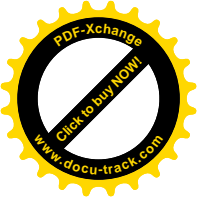
Správná odpověď	31 (28,2%)
3 státy správně	25
2 státy správně	15
1 stát správně	9
Žádná odpověď	30

Pokud neurčili přímo všechny státy, pak respondenti nejčastěji uváděli Německo (38krát), dále pak Velkou Británii (32krát), Francii (24krát) a nejméně Itálii (11krát). Občas se stalo, že si žák spletl státy Osy s účastníky konference. Otázka byla nejméně úspěšnou nejen v Bonusové části, ale pro devátý ročník vůbec.

31. Přes které země podnikl Hitler útok na Francii?

Správná odpověď	83 (75,5%)
Špatná odpověď	27
Žádná odpověď	---

Možnosti odpovědi prověřily žákovu znalost mapy Evropy a logický úsudek.

32. Francie byla okupací rozdělena na dvě části. Její neokupovaná území spravovala vláda maršála Pétaina se sídlem:

Správná odpověď	67 (60,9%)
Špatná odpověď	38
Žádná odpověď	5

Znalost situace ve Francii za druhé světové války prokázalo téměř 61% žáků.

33. Jakými prostředky chtěli nacisté v roce 1940 dobýt Anglii?

Správná odpověď	91 (82,7%)
Špatná odpověď	12
Žádná odpověď	7

Společně s 36. položkou se staly neúspěšněji zodpovězenými v Bonusové části. Pokud se dítěti vybavil pojem „letecká bitva o Anglii“, zvolil snadně i správnou variantu.

34. Jak se jmenoval německý velitel, přezdíváný „liška pouště“, který bojoval proti Spojencům v Africe?

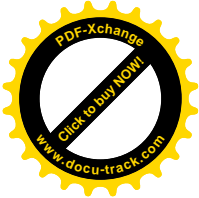
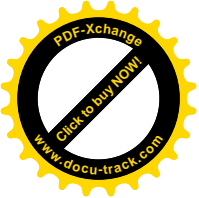
Správná odpověď	47 (42,7%)
Špatná n. žádná odpověď	63

Otázka, týkající se spíše osobního zájmu dítěte, byla vcelku úspěšná.

35. Do kterého ruského města se Němcům podařilo proniknout?

Správná odpověď	79 (71,8%)
Špatná odpověď	22
Žádná odpověď	9

Nad očekávání úspěšná byla i tato položka, zaměřená na Hitlerovo tažení na Sovětský svaz a bitvu, která se stala zlomovým okamžikem války.

36. Který stát byl poražen v bitvě u tichomořského ostrova Midway?

Správná odpověď	91 (82,7%)
Špatná odpověď	17
Žádná odpověď	2

Znalost jedné z důležitých bitev mezi Japonskem a USA prokázalo 82,7% respondentů.

37. V kterém roce byla zahájena invaze do Normandie?

Správná odpověď	73 (66,4%)
Špatná odpověď	30
Žádná odpověď	7

Rozhodující protiútok zahájili Spojenci v den se snadno zapamatovatelným datem. Podíl na menším počtu správných odpovědí měli žáci z olomoucké školy, kteří ještě světové dějiny války neprobírali.

38. Který den propuklo Pražské květnové povstání?

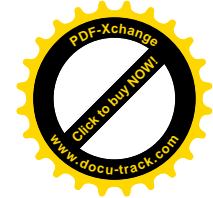
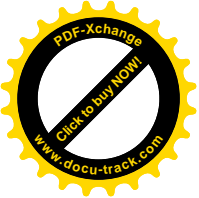
Správná odpověď	58 (52,7%)
Špatná odpověď	49
Žádná odpověď	3

Jen v dotaznících ze ZŠ Pionýrů se správná odpověď vyskytla častěji než všechny ostatní možnosti. Nejvíce žáci uváděli datum 7. května 1945.

39. Ve kterém městě probíhaly soudní procesy s válečnými zločinci?

Správná odpověď	70 (63,6%)
Špatná odpověď	38
Žádná odpověď	2

O Norimberském procesu někdy slyšela většina respondentů.

40. Napište alespoň dva způsoby možného odboje v protektorátu:

Správná odpověď	46 (41,8%)
1 forma odboje	16
Žádná odpověď	48

Téměř 44% žáků nevedlo ani jeden způsob domácího odboje. Někteří naopak uváděli více než dvě možnosti. Nejčastěji si vzpomněli na sabotáže, partyzány a zpravodajskou činnost.

Úspěšnost Bonusové části dosáhla **62,6%**.

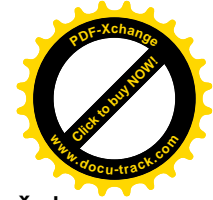
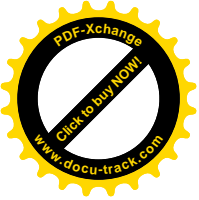
5.2.2 Shrnutí výsledků testu

Z dostupných dat tedy plyne, že celková úspěšnost testu činí 60,25%. Nejproblematictější se pro žáky šestých ročníků stala otázka sedmá, týkající se popisu důležité události ze dne 15. března 1939 v ČSR. Následovaly jí první a pátá položka. Starší žáci nejčastěji chybovali v otázce třicáté, třinácté a páté.

Naopak nejsnáze si mladší žáci poradili s odpověďmi na dvaadvacáté, šesté a třiaadvacáté textové zadání. Pochopitelně ještě úspěšnějšími byli žáci devátého ročníku, nejmarkantněji v otázce třiaadvacáté, dvaadvacáté a dvacáté.

Výsledky mj. vypověděly, že starší žáci mají o tématu lepší poznatky, což je způsobeno nejen širším a hlubším probíráním látky v devátém ročníku, ale také, jak dokázali žáci olomoucké školy, individuálním zájmem žáků o druhou světovou válku.

Všeobecně úspěšnější v testech byli spíše chlapci než dívky. Tento fakt je dán povahou tématu, které po technické stránce samozřejmě více zaujme mužské pohlaví.

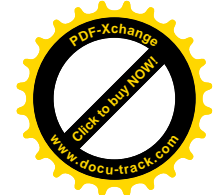
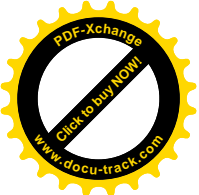

Zajímala jsem se rovněž o poměr znalostí žáků z oblasti dějin našeho státu a dějin světových. Takto jsem zkoumala první část testu, do které jsem vybrala polovinu otázek týkajících se národních událostí (3, 4, 7, 8, 9, 14, 15, 16, 18, 19, 22, 25, 26) a zbylých třináct otázek se zabývalo světovými dějinami. Z poměru správných odpovědí vyplývá, že, bez ohledu na stáří respondentů, lepší znalosti mají žáci o národním dění (61 %) než o světovém (57%).

Šestadvacátá otázka se blíže zaměřila na region dítěte, které nejprve uvedlo název své obce a potom odpovědělo, zda se nacházela či nenacházela na území Sudet. U mladších žáků odpovědělo správně jen asi šedesát procent, starší žáci měli přehled téměř o třicet procent větších.

Jak efektivní je současný způsob výuky tohoto tématu na základních školách tento výzkum pouze naznačuje. Byl proveden pouze na třech školách, navíc se značnou časovou prodlevou od výuky tohoto tématu. Přesto je právě tento časový odstup přínosem. Udává množství a kvalitu informací, které si dítě dlouhodobě osvojilo. Z nesprávných nebo nedostatečných znalostí, které se v testu u respondentů šestých ročníků vyskytly, vyvozují poznatky pro sestavení plánu výuky svého projektu:

- 1) Zaměřit se na vysvětlení okolnosti, že zabránění Sudet i zbytku ČSR druhé světové válce předcházelo.
- 2) Důkladně probrat rozdíl mezi událostmi z 30. 8. 1938 a 15. 3. 1939.
- 3) Osvětlit přímou příčinu vzniku druhé světové války.
- 4) Procvičit s dětmi soustředěné čtení textu.
- 5) Objasnit pojmy Osa a Spojenci.
- 6) Vysvětlit rozdíl mezi uskupením mocností, které ratifikovaly Mnichovskou dohodu, a států náležejících do Osy.
- 7) Zdůraznit funkci protektora Reinharda Heydricha.
- 8) Seznámit žáky s pojmy gestapo a přidělový systém.
- 9) Umožnit poznat dětem běžný život Čechů za války, ale také formy odbojové činnosti.
- 10) Podrobněji informovat žáky o důležitých událostech v jejich regionu.

6 Zpracování tematiky druhé světové války projektovou metodou

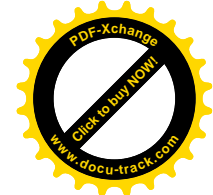
Téma bylo zpracováno na základě teoretické a empirické části diplomové práce. Projektová metoda byla zvolena pro svou prokazatelnou efektivitu schopnost přiblížit žákům sedmdesát let staré události a souvislosti a co nejvíce je do problematiky vtáhnout.

V Přílohách naleznete podrobněji popsany projekt, pracovní listy a stručně zpracované výsledky didaktického testu, který byl rovněž výstupem projektové metody a v neposlední řadě fotografickou dokumentaci průběhu projektu.

6.1 Projekt v pátém ročníku ZŠ

Tématu druhé světové války bylo věnováno 18 hodin v průběhu tří týdnů. Vlastivědné učivo bylo integrováno do předmětů Matematika (2 hodiny), Český jazyk (2 hodiny), Výtvarná výchova (5 hodin) a Tělesná výchova (2 hodiny).

Výuku jsem zahájila v předmětu Výtvarná výchova, jejíž náplní bylo zpracovat podtéma Lidská práva. Nejprve byli žáci s využitím dataprojektoru seznámeni s existencí lidských ras, s Listinou základních lidských práv a svobod a s dokumentem Úmluva o právech dítěte. Následná debata dospěla k závěru, že lidská práva nemají být porušována, což každý ozbrojený konflikt porušuje, člověk by si svých práv měl vážit a umožnit jejich naplnění i druhým. Pak si každé dítě zvolilo jedno právo člověka, které ztvárnilo jako činnost osoby určité rasy, která mu byla zadána. V dalších týdnech děti vytvořily skupiny po 3 – 4 a společně namalovaly na balicí papír obraz země a doplnily jej postavami, ztvárňujícími lidská práva. Při závěrečném hodnocení žáci mj. hádali skutečnost, kterou spolužákova postava představuje a vybírali společně nejlepší ztvárnění. Výsledky práce byly vystaveny na třídní nástěnce.

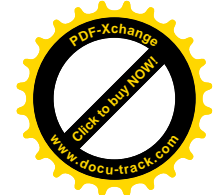
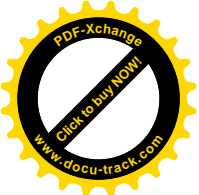
Druhý týden byl zahájen Tělesnou výchovou. V pondělí bylo téma válečného konfliktu integrováno u skupiny dívek, ve čtvrtek se obě poloviny ročníku spojily, aby byla soutěž družstev zajímavější. Nejlépe přijatou se stala hra Zachraň svého pacienta, při níž družstva hledala na papírcích názvy nemocí a lékařských pojmů, čímž zachraňovala život zraněných vojáků. Slova, mnohdy i nesmyslná, byla psána pozpátku a vyžadovala tak maximální soustředění, ale i rychlost dítěte. V dalších disciplínách žáci udolávali pomyslné minové pole a v průběhu motivace se dozvídali informace o životě vojáka, vedení boje a existenci československých paravýsadkových skupin v Anglii.

Matematické slovní úlohy až na první, zkušební, počítali žáci samostatně a pak byly společně kontrolovány i s případnými odpověďmi na doplňující tématické otázky. Cílem integrace do tohoto předmětu mělo být pochopení důležitosti této disciplíny v běžném životě a přiblížit ji dětem.

V Českém jazyce obdržela každá ze tří skupin odlišný text a pracovní list, podle nějž v článku vyhledávali její členové zpočátku samostatně požadované informace. Pak se vždy skupina dohodla na společném přednesu své práce a její členové si mohli vzájemně doplnit chybějící informace v pracovním listu. Prezentace společného tématu a vyhodnocení nejlepší skupiny přispělo k většímu soustředění a lepšímu osvojení přečtených nebo odpřednášených informací.

Integraci do jiných předmětů uzavíral dvouhodinový blok her, umístěný do tělocvičny školy. Družstva žáků v první části nejprve plnila úkoly na šesti stanovištích a zapisovala je do pracovního listu. Žáci měli například poznat vlajky převážně evropských států, odhadnout hmotnost nebo délku předmětů, využít již získané znalosti o druhé světové válce z hodin Vlastivědy, ale také pracovali s knihami (Anglicko-český slovník, Rozum do kapsy) a procvičili si písemné odčítání. V druhé části bloku se děti rozdělily na obchodníky a kupující občany na Černém trhu s potravinovými lístky. Jejich úkolem bylo získat co nejvíce peněz (v případě obchodníků) nebo co nejvíce

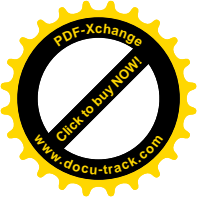
potravinových lístků (kupující). Obě strany směly smlouvat. Nakonec se sečetly tržby a lístky a vyhodnotila se úspěšnost jednotlivých skupin.

V předmětu Vlastivěda jsem učivu druhé světové války a životu v okupovaných českých zemích věnovala pět vyučovacích hodin. Využívala jsem dataprojektoru, obrázků z knih, pracovních listů i předmětů, které přinášeli samotní žáci. Snažila jsem se uplatnit poznatky získané ve výzkumné části diplomové práce. Poslední hodinu, věnovanou tomuto tématu, žáci vyplňovali stejný didaktický test jako jejich starší spolužáci z 6. a 9. ročníků.

6.2 Didaktický test

Žáci 5. A Základní školy U Stadionu zodpovídali dvacet šest otázek Základní části didaktického testu, který byl současně i výstupem projektu. Nutno dodat, že tento jediný pátý ročník navštěvuje jeden integrovaný žák a další čtyři zvýhodnění. Navíc otázky 21, 23 a 24 nebyly při výuce probírány. Zajímalo mě, kolik žáků ve třídě se podrobněji zabývá tématem i ve volném čase.

Pokud tedy k těmto faktům přihlédneme, můžeme konstatovat, že nejméně úspěšnou otázkou se stala položka, požadující přesné znění zkratky SSSR. Zcela správně odpovědělo jen sedm (25,9%) dotazovaných ze sedmadvaceti. Pouze deset respondentů (37%) si vzpomnělo na rok napadení Sovětského svazu Německem. Třetí nejneúspěšnější otázkou byla ta s pořadovým číslem 18, v níž se měl určit úřední jazyk v Protektorátu Čechy a Morava. Správně ji zodpovědělo jen 40,7% všech dotázaných. Tyto informace žáci většinou získávali během plnění úkolů v dvouhodinovém bloku. I přes opakované vysvětlení rozdílu mezi událostmi z 30. září 1938 a 15. března 1939 správně na sedmou otázku odpovědělo jen dvanáct žáků, dalších pět si zaměnilo již zmiňované události.

Nejúspěšnějšími otázkami byly ty, dotazující se na náplň válečného průmyslu (ot. 22; 26 správných odpovědí), na jména státu, jehož napadením začala válka (ot. 2; 25 správných odpovědí) a nebo na jméno vůdce Německa (ot. 6; 24 správných odpovědí). Rozpětí jejich úspěšnosti v procentech je od 96,3 do 88,9. Za úspěšné považují ty položky, které správně vyplnila nadpoloviční většina respondentů. Takových v testu bylo celkem sedmnáct z šestadvaceti.

Celková úspěšnost testu činí v 5. A ZŠ U Stadionu 64,5% (na jednu otázku tedy připadá přibližně 17 správných odpovědí). Pokud porovnáme úspěšnost s výsledky žáků šestých ročníků, z empirické části práce, můžeme být spokojeni: ZŠ Stupkova 46,7%, ZŠ Pionýrů 43,2 % a ZŠ U Stadionu 45,8%. Samozřejmě musíme brát v úvahu fakt, že u respondentů z šestých tříd uběhlo podstatně více času mezi seznámením se s učivem a vyplněním testu.

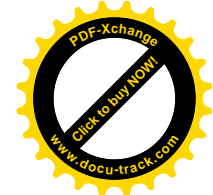
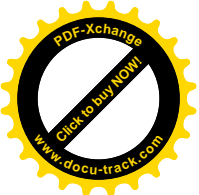
Přesto z výsledků testu vyvozují, že téma druhé světové války bylo formou projektové metody osvojeno úspěšně.

6.3 Shrnutí, hodnocení projektu

Výuka tématu druhé světové války probíhala projektovou metodou po dobu tří týdnů v pátém ročníku ZŠ U Stadionu v Uničově. Podle zpracovaných výsledků testů rozesílaných do šestých a devátých ročníků základních škol jsem vyvodila deset závěrů, které pak byly do výuky tohoto tématu zahrnuty jako dílčí cíle.

Zaměřila jsem se na vysvětlení okolnosti, že zábor Sudet i okupace zbytku ČSR Německem druhé světové válce předcházely. S výsledkem jsem spokojena. Pouze dva žáci v testu neoznačili Polsko, jakožto příčinu rozpoutání válečného konfliktu.

I přes časté opakování a zdůrazňování rozdílů mezi událostmi z 30. září 1938 a 15. března 1939 pouze necelá polovina dotazovaných uvedla

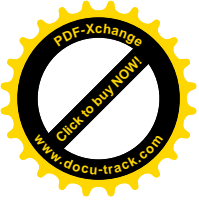
správnou odpověď v sedmé otázce didaktického testu. Pět žáků si tyto dvě události přímo zaměnilo. To byl jediný dílčí cíl, který se mi nepodařilo uspokojivě splnit.

Naopak dostatečnou soustředěnost žáci předvedli při práci s textem v hodině českého jazyka, což potom zúročili ve čtvrté otázce, která byla velmi úspěšná.

I další cíle byly splněny a didaktickým testem ověřeny. Díky integraci tématu do ostatních předmětů mohly být prohlubovány informace o životě na okupovaném území i činnosti odbojářů. Téměř 80% žáků si pak vzpomnělo, že Uničov patřil do sudetské oblasti.

Děti se aktivně zapojovaly do výuky, obohacovaly ji vlastní literaturou a předměty, týkajícími se daného tématu. Vyprávěním o osudech svých rodinných příslušníků za druhé světové války umožnily ostatním spolužákům lépe pochopit atmosféru té doby.

Celková úspěšnost žáků (včetně tří neprobíraných otázek) činí 64,5%, což je lepší výsledek, než všechny ty, kterých dosáhly šesté ročníky v předchozím výzkumu. I po skončení projektu se žáci o téma dále zajímali, což bylo hlavním smyslem této práce a mohu tedy konstatovat, že výuka tématu druhé světové války formou projektové metody byla úspěšná.

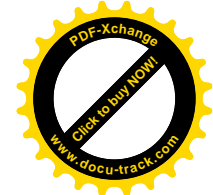
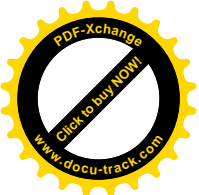
Závěr

Diplomová práce s názvem Druhá světová válka v učivu ZŠ usilovala o proniknutí do problematiky výuky tohoto tématu v primárním školství a snažila se nalézt a ověřit metody, jenž by jej dokázaly žákům učinit zajímavějším.

V teoretické byla věnována pozornost především dějinnému vývoji českých zemí v období 1938 až 1945 a regionálním událostem z tohoto období na Uničovsku. Tyto poznatky pak byly využity při zpracování tematiky do projektu „České země v letech 1938 – 1945“, prováděném v pátém ročníku ZŠ U Stadionu v Uničově, praktické části této diplomové práce.

Tomu však předcházela výzkum formou didaktického testu, který byl rozeslán do tří základních škol s celkovým počtem 239 žáků, přičemž 129 z nich navštěvovalo šestý ročník a zbylých 110 ročník devátý. Test byl dělen na část Základní s 26 otázkami, které zodpovídali všichni respondenti, a na část Bonusovou, jejíž 14 položek vyplňovali pouze žáci devátých tříd a byla jen jakousi zajímavou doplňující informací o povědomí této věkové skupiny o dané problematice v širších souvislostech. Z výsledků testu vyplynulo, že žákům činí největší potíže rozlišit události 30. září 1938 a 15. března 1939, určit bezprostřední příčinu druhé světové války i celkové časové vymezení tohoto dějinného období nebo jen vyjmenovat státy „Osy“. Z těchto skutečností jsem vyvodila deset dílčích cílů, které jsem se snažila během praktické části diplomové práce splnit a ověřit si tak metody zefektivňující výuku dané látky.

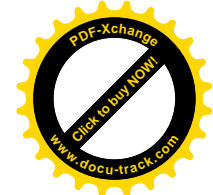
Pro třítydenní výuku tohoto tématu jsem zvolila projektovou metodu a dotvořila ji osmnácti hodinami. Jelikož praxe probíhala ve školním roce 2008/2009, vycházela jsem ještě ze vzdělávacího programu Základní škola. Učivo bylo integrováno do předmětů Matematika, Český jazyk, Tělesná výchova a Výtvarná výchova. Výstupem se stal opět didaktický test, použitý i v empirické části této diplomové práce. Z jeho a výsledků šestých ročníků vyplynulo, že žáci 5. A Základní školy U Stadionu v Uničově byli úspěšnější,

než jejich starší spolužáci, ačkoli třídu navštěvuje jeden integrovaný žák a čtyři znevýhodnění. Současně je ovšem nutné konstatovat, že šesté ročníky vyplňovaly test s markantní časovou prodlevou od doby, kdy jim bylo toto učivo ve škole předloženo. Přesto se podařilo splnit téměř všechny dílčí cíle. Jediným nezdarem byl fakt, že i přes opakované zdůrazňování odlišnosti událostí ze září 1938 a března 1939, odpověděla na otázku: „Co důležitého se stalo 15. 3. 1939 v ČSR?“ jen necelá polovina žáků správným způsobem.

Přesto lze praktické ověření projektově zpracovaného učiva pokládat za úspěšné, neboť žáky tematika druhého celosvětového konfliktu a související okupace českých zemí bavila a i po skončení projektu se o její problematiku dále zajímali ve svém volném čase, což bylo hlavním cílem této práce.

Samotné zpracování tohoto tématu mě velice obohatilo jak teoretickými znalostmi, tak cennými zkušenostmi z praktického ověřování metod výuky. Obojí jistě využiji v dalších letech praxe a budu se snažit své znalosti dále prohlubovat a rozšiřovat, neboť mě zmiňované nesmírně obsáhlé období národních i světových dějin zaujalo.

Seznam použitých pramenů a literatury

AUGUSTA, P., HONZÁK, F. *Československo 1918 - 1938*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1999 a). 64 s. ISBN 80-00-00774-6.

AUGUSTA, P., HONZÁK, F. *Československo 1938 - 1945*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1999 b). 64 s. ISBN 80-00-00776-2.

AUSKÝ, S. A. *Vojska generála Vlasova v Čechách: (Kniha o nepochopení a zradě)*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1980. 348 s. ISBN 0-88781-088-8.

BAUER, F., SVÁTEK, F., ARNOT, M. *Mein Kampf: (Očima historiků)*. Praha: Nakladatelství XYZ, 2005. 181 s. ISBN 80-86864-15-4.

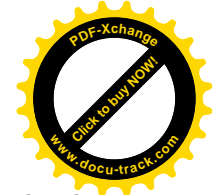
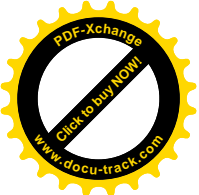
BRIGGS, A., HALL, A., HAWKES, N. a kol. *Kdy, kde, proč & jak se to stalo*. Praha: Reader's Digest Výběr, 1997. 448 s. ISBN 80-902069-6-4.

BUDINSKÝ, L. *Deset prezidentů*. Praha: Knižní klub, 2003. 285 s. ISBN 80-242-0966-7.

BURIAN, M., KNÍŽEK, A., RAJLICH, J. a kol. *Atentát: (Operace ANTHROPOID 1941 – 1942)*. 2. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2007. 95 s. ISBN 978-80-7278-411-0.

COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy. Náměty pro učitele*. Praha: Fortuna, 2006. 136 s. ISBN 80-7168-958-0.

ČAPEK, V., PÁTEK, J., ZWETTLER, O. *Světové dějiny II pro žáky středních škol: (Dějiny lidských civilizací od poloviny 17. století po současnost)*. Praha: Fortuna, 1993. 255 s. ISBN 80-7168-091-5.

GLANTZ, D. M. *Obléhání Leningradu 1941-1944: (900 dnů hrůzy)*. Praha: Beta-Dobrovský; Plzeň : Ševčík, 2007. 270 s. ISBN 978-80-7306-321-4.

GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ, D., URBANOVSKÁ, E., a kol. *Obecná pedagogika II*. Olomouc: Hanex, 1998. 192 s. ISBN 80-85783-24-X.

HAVLÍKOVÁ, J., HOŘÁK, M., JAKSCHOVÁ, V. *Museli pracovat pro Říši: (Nucené pracovní nasazení českého obyvatelstva v letech 2. světové války)*. Praha: Státní ústřední archiv, 2004. 110 s. ISBN 80-86712-06-0.

HEIBER, B., HEIBER, H. *Odvrácená tvář hákového kříže*. Praha: Mladá fronta, 1997. 320 s. ISBN 80-204-0608-5.

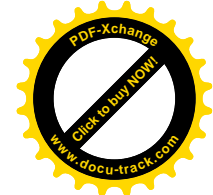
HELMICHOVÁ, Š. *Sudetští Němci a Česká republika*. Praha: Český svaz bojovníků za svobodu, 2007. 79 s.

HEYDECKER, J. J., LEEB, J. *Norimberský proces*. Praha: Ikar, 2007. 734 s. ISBN: 978-80-249-0940-0.

HOŘÁK, M., JELÍNEK, T. *Nacistická perzekuce obyvatel českých zemí*. Praha: Galén, 2006. 80 s. ISBN 80-7262-393-1.

HURT, Z. *Češi a Slováci v RAF za druhé světové války*. Brno: Computer Press, 2005. 96 s. ISBN 80-251-0803-1.

JEŘÁBEK, J. a kol. *Vzdělávací program Základní škola*. 2. vyd. Praha: MŠMT ČR – Fortuna, 2001. 344 s. ISBN 80-7168-595-X.

JEŘÁBEK, J., LISNEROVÁ, R., TUPÝ, J. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2005. 113 s. ISBN 80-86666-24-7.

JÍLEK, F. *Čeština je jazyk vtipný*. Praha: Mladá fronta, 1958. 2. vyd. 248 s.

KEEGAN, J. *Kdo byl kdo ve II. světové válce*. Brno: Barrister & Principal, 1995. 297 s. ISBN 80-85947-07-2.

KNOPP, G. *Stalingrad: (Peklo na Volze)*. Praha: Ikar, 2005. 366 s. ISBN 80-249-0610-4.

KOSTLÁN, A., MORAVCOVÁ, D., VANÍČEK, V. *Encyklopedie dějin Německa*. Praha: Ivo Železný, 2001. 556 s. ISBN 80-237-3590-X.

KURAL, V., ŠTĚPÁNEK, Z. *České národní povstání v květnu 1945*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008. 232 s. ISBN 978-80-246-1376-5.

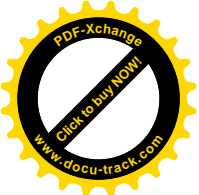
LANGER, A., HORÁK, J. *Tak krásný je Uničov*. Uničov: Město Uničov, 2000. 123 s. ISBN 80-238-5557-3.

LIDDELL HART, B. H. *Dějiny druhé světové války*. Brno: Jota, 2000. 776 s. ISBN 80-7217-117-9.

MASTNÝ, V. *Protektorát a osud českého odboje*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2003. 238 s. ISBN 80-86432-56-4.

MÜLLER, H., KRIEGER, K. F., VOLLRATH, H. *Dějiny Německa*. Praha: Lidové noviny, 1995. 589 s. ISBN 80-7106-125-5.

NEUMAYR, A. *Diktátoři v zrcadle medicíny*. Praha: Vašut, 1999. 317 s. ISBN 80-7236-107-4.

PETRÁČKOVÁ, V., KRAUS, J. a kol. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0982-5.

SALMAGGI, C., PALLAVISINI, A. *2194 dnů: (Ilustrovaná chronologie druhé světové války)*. Praha: Olympia, 2007. 767 s. ISBN 798-80-7376-005-2.

SOCHROVÁ, M. *Dějepis v kostce II: (Novověk, Dějiny nové doby)*. 2. vyd. Havlíčkův Brod: FRAGMENT, 1999. 160 s. ISBN 80-7200-339-9.

SOUŠEK, T. *Uničov: (Malé dějiny města)*. 2. vyd. Olomouc: MNV, 1985.

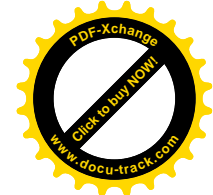
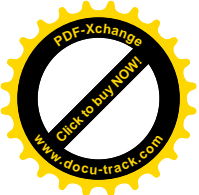
STERN, J. P. *Hitler: vůdce a lid*. Praha: Lidové noviny, 1992. 194 s. ISBN 80-7106-054-2.

ŠIMÍČKOVÁ, H. *Integrovaná témata ve vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět“*. 2. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. 62 s. ISBN 978-80-7368-559-1.

ŠOLC, J. *Osudná rozhodnutí: (Kapitoly z historie československého odboje v letech 1939-1945)*. Praha: Naše Vojsko, 2006. 223 s. ISBN 80-206-0827-3.

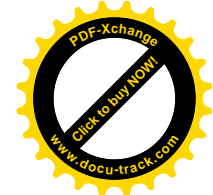
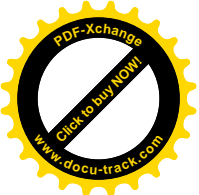
UHLÍŘ, J. B. *Protektorát Čechy a Morava v obrazech*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2008. 799 s. ISBN 978-80-7360-675-6.

VYHLÍDAL, M. *Javoříčko – pietní místo, turistické centrum*. Javoříčko: Občanské sdružení Javoříčko, 2005. 28 s. ISBN 80-239-4813-X.

YOUNG, D. *Rommel*. 2. vyd. Praha: Naše Vojsko, 2001. 216 s. ISBN 80-206-0586-X.

ZAMAZAL, L. a kol. *Renesance českého Uničova*. Olomouc: Poznání, 2005. 149 s. ISBN 80-86606-39-2.

Seznam příloh

Textové přílohy:

Příloha č. 1: Vzorový didaktický test

Příloha č. 2: Ukázka didaktického testu z empirické části diplomové práce

Příloha č. 3: Projekt: České země v letech 1938 - 1945

Příloha č. 4: Stručný přehled úspěšnosti položek didaktického testu v 5.A
ZŠ U Stadionu

Příloha č. 5: Ukázka didaktického testu z empirické části diplomové práce

CD 1: Diplomová práce

Obrazové přílohy CD 2:

Příloha č. 6: Prezentace do VV - Lidské rasy

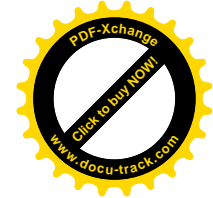
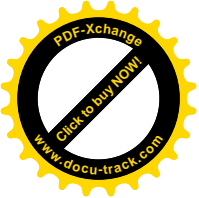
Příloha č. 7: Prezentace do VL - Československo před válkou

Příloha č. 8: Prezentace do VL - České země za druhé světové války

Příloha č. 9: Prezentace do VL - Českoslovenští vojáci v boji o vlast

Příloha č. 10: Prezentace do VL - Druhá světová válka

Příloha č. 11: Fotografie z průběhu praktické části diplomové práce

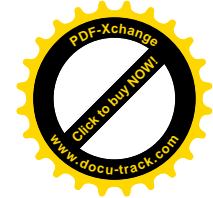
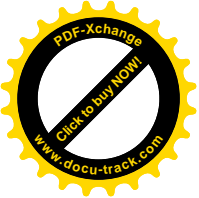
Příloha č. 1

Didaktický test – bodové ohodnocení jednotlivých otázek

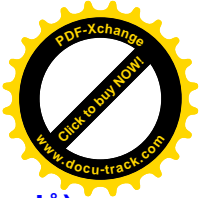
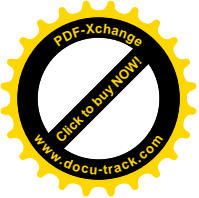
Všeobecná část:

(max. 29 bodů)

1. V kterých letech probíhala druhá světová válka? (1)
1939 – 1945
2. Napadením které země Německem začala druhá světová válka? (1)
a) ČSR   b) Rakouska   c) **Polska**
3. Kdy byla podepsána Mnichovská dohoda? (1)
a) **30. 9. 1938**   b) 15. 3. 1939   c) 5. 4. 1939
4. Který prezident neřídil zemi za druhé světové války? (1)
a) Emil Hácha   b) **Tomáš Garrigue Masaryk**   c) Edvard Beneš
5. Které země patřily do Osy? (3)
Německo, Itálie, Japonsko
6. Kdo byl označován jako vůdce Třetí říše (Německa)? (1)
Adolf Hitler
7. Co důležitého se stalo dne 15. 3. 1939 v ČSR? (1)
Vznik Protektorátu Čechy a Morava, tj. zabrání zbytku ČSR Němci
8. Jakou funkci zastával v protektorátu Reinhard Heydrich? (1)
a) vůdce   b) **protektor**   c) předseda NSDAP (nacistická strana v ČSR)
9. Které obce byly vypáleny při heydrichiádě? (2 odpovědi správné) (2)
a) **Lidice**   b) **Ležáky**   c) Lipník
10. Jak se říkalo pracovním věznicím s plynovými komorami? (1)
Koncentrační / vyhlazovací tábory
11. Jaký byl ideální vzhled příslušníka árijské rasy podle Adolfa Hitlera? (1)
a) černé vlasy, modré oči   b) **blond vlasy, modré oči**
c) hnědé vlasy, hnědé oči
12. V jakém roce zaútočili Němci na SSSR? (1)
a) 1939   b) **1941**   c) 1943
13. Co znamená zkratka SSSR? (1)
Svaz sovětských socialistických republik

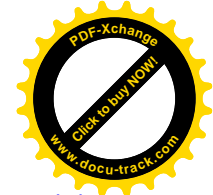
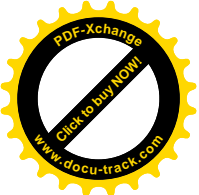
14. Napiš jméno jedné významné osoby z tohoto období, na kterou byl spáchán atentát: **Adolf Hitler, Reinhard Heydrich** (1)
15. Co to bylo gestapo? (1)
tajná německá policie
16. Kdy byl vyhlášen samostatný Slovenský štát? (1)
a) 13.9.1938
b) 14.3.1939
c) 1.3.1939
17. Který britský politik prohlásil, že: „nemůže svému národu nabídnout nic než krev, slzy a pot“? (1)
a) N. Chamberlain **b) W. Churchill** c) F. D. Roosevelt
18. Jaký byl úřední jazyk v ČSR během 2.světové války? (1)
a) německý b) český **c) německý i český**
19. Co to byl přidělový systém? (1)
Přidělování omezeného množství potravin, směna za lístky (poukazy)
20. Jak se nazývala ruská armáda? (1)
a) rudá b) bílá c) bolševická
21. Které zemi patřil přístav Pearl Harbor, který napadli Japonci? (1)
USA, Havajské ostrovy
22. Co bylo hlavní náplní válečného průmyslu? (1)
a) výroba nábytku
b) výroba zbraní
c) výroba potravin
23. Jak zemřel Adolf Hitler? (1)
a) sebevraždou b) padl v bitvě c) na stáří
24. Na která japonská města byly svrženy atomové bomby? (1)
a) Hirošima a Tokio b) Okinawa a Tokio **c) Nagasaki a Hirošima**
25. Ve které zemi vznikaly celé letecké oddíly československých pilotů? (1)
Velká Británie, Francie
26. Patřila vaše obec ..... do Sudet? (1)
a) ano **b) ne**

Bonusová část:

(max. 18 bodů)

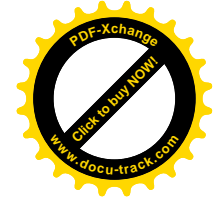
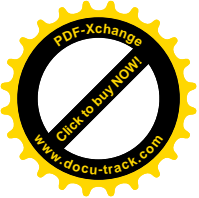
27. Co znamená „Sitzkrieg“? (1)
a) blesková válka
b) válka v sedě
c) konec války
28. Co to je antisemitismus? (1)
Nenávistný postoj vůči Židům
29. Na kterou zemi útočil SSSR v tzv. „zimní válce“? (1)
a) Finsko b) Norsko c) Dánsko
30. Které státy se zúčastnily Mnichovské konference? (4)
Německo, Itálie, Francie, Velká Británie
31. Přes které země podnikl Hitler útok na Francii? (1)
a) Rakousko, Itálie, Lichtenštejnsko b) Dánsko, Belgie, Holandsko
c) Holandsko, Belgie, Lucembursko
32. Francie byla okupací rozdělena na dvě části. Její neokupovaná území spravovala vláda maršála Pétaina se sídlem: (1)
a) v Paříži b) v Ardenách **c) ve Vichy**
33. Jakými prostředky chtěli nacisté v roce 1940 dobýt Anglii? (1)
a) tanky **b) letadly** c) slzným plynem
34. Jak se jmenoval německý velitel, přezdíváný „liška pouště“, který bojoval proti Spojencům v Africe? **Ervin Rommel** (1)
35. Do kterého ruského města se Němcům podařilo proniknout? (1)
a) Moskva b) Leningrad **c) Stalingrad**
36. Který stát byl poražen v bitvě u tichomořského ostrova Midway? (1)
a) USA b) Velká Británie **c) Japonsko**
37. V kterém roce byla zahájena invaze do Normandie? (1)
a) 6.6. 1941 b) 6.6. 1943 **c) 6.6. 1944**
38. Který den propuklo Pražské květnové povstání? (1)
a) 5. 5. 1945 b) 6. 5. 1945 c) 7. 5. 1945
39. Ve kterém městě probíhaly soudní procesy s válečnými zločinci? (1)
a) Berlín b) Haag **c) Norimberk**

40. Napište alespoň dva způsoby možného odboje v protektorátu:

(2)

Partyzánství, pomoc rodinám pronásledovaných, skrývání pronásledovaných, ilegální tiskoviny, zpravodajská činnost, sabotáže nuceně nasazených, atentáty, zpěv národních písní, šíření vtipů proti režimu, ...

Projekt: České země v letech 1938 - 1945

Název projektu: České země v letech 1938 - 1945

Cílová skupina: Žáci 5. ročníku 1. stupně základní školy.

Cíl projektu: Seznámit žáky s dějinami vlasti v letech 1938 až 1945, propojit je s významnými světovými a regionálními událostmi té doby, podnítit zájem žáka o téma i mimo školní výuku

Organizační zajištění: třídní učebna, tělocvična školy

Pomůcky: tvrdé papíry A4, tužka, tuš, vodové a temperové barvy, štětce, balicí papír, staré noviny a časopisy, nůžky, lepidlo; pracovní listy do M, VL, ČJ a na dvouhodinový blok; 3 druhy textů do ČJ, prezentace v ppt., dataprojektor, mapa ČR, naučné publikace o druhé světové válce, Anglicko-český slovník, Rozum do kapsy, kámen, magnet, tkanička, pexeso vlajek států (2x), kartičky s pojmy, papírové peníze, potravinové lístky z barevného papíru, fotoaparát.

Tematický celek: druhá světová válka

Očekávaný výstup: didaktický test

Integrace vzdělávacího obsahu z jiných vzdělávacích oborů:

Matematika: desetinná čísla, zlomky, římské číslice, odhad délky a hmotnosti, základní písemné početní operace

Český jazyk: práce s textem, porozumění textu

Výtvarná výchova: kresba, malba, stříhání a lepení

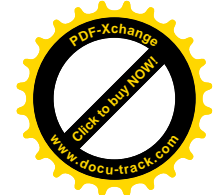
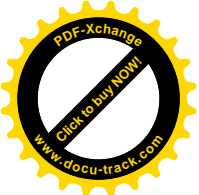
Tělesná výchova: soutěže družstev v rychlosti, obratnosti

Forma výuky: skupinová i hromadná

Metoda výuky: projektová

Předpokládaný časový nárok: 3 týdny/ 18 vyučovacích hodin

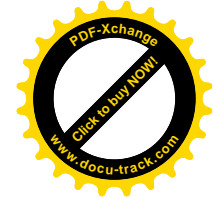
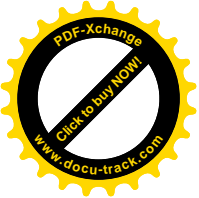
Informační zdroje:

COUFALOVÁ, J. Projektové vyučování pro první stupeň základní školy. Náměty pro učitele. Praha: Fortuna, 2006. 136 s. ISBN 80-7168-958-0.

GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ, D., URBANOVSKÁ, E., a kol. *Obecná pedagogika II*. Olomouc: Hanex, 1998. 192 s. ISBN 80-85783-24-X.

JEŘÁBEK, J. a kol. *Vzdělávací program Základní škola*. 2. vyd. Praha: MŠMT ČR – Fortuna, 2001. 344 s. ISBN 80-7168-595-X.

ŠIMÍČKOVÁ, H. *Integrovaná témata ve vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět“*. 2. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. 62 s. ISBN 978-80-7368-559-1.

Třítýdenní plán:

Týden od 9. do 13. března 2009

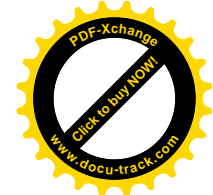
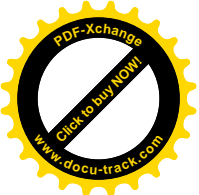
Den/ hod.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Po						VV	VV
Út							
St							
Čt							
Pá	VL						

Týden od 16. do 20. března 2009

Den/ hod.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Po				TV		VV	VV
Út							
St		VL					
Čt		M		ČJ	TV		
Pá	VL	M	ČJ				

Týden od 23. do 27. března 2009

Den/ hod.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Po	B L	O K					VV
Út							
St		VL					
Čt							
Pá	VL						

Rozvržení:

I. týden:

Pondělí: 1. a 2. hodina VV

Pátek: 1. hodina VL

II. týden:

Pondělí: 1. hodina TV (dívky), 3. a 4. hodina VV

Středa: 2. hodina VL

Čtvrtek: 1. hodina M, 1. hodina ČJ, 2. hodina TV (chlapci + dívky)

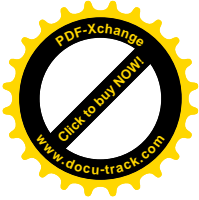
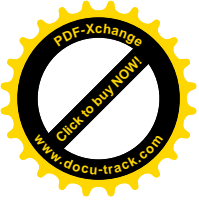
Pátek: 3. hodina VL, 2. hodina M, 2. hodina ČJ

III. týden:

Pondělí: 1. a 2. hodina v bloku – didaktické hry, 5. hodina VV

Středa: 4. hodina VL

Pátek: 5. hodina VL

Výtvarná výchova

Dotace: 5 vyučovacích hodin

Pomůcky: tvrdé papíry A4, tužka, tuš, vodové a temperové barvy, štětce, balicí papír, staré noviny a časopisy, nůžky, lepidlo

Cíle: rozvinout morální hodnoty žáka jeho estetické cítění, smysl pro kompozici a fantazii

Podtéma: Lidská práva

1) Seznámení se s tématem a tvorba postavy

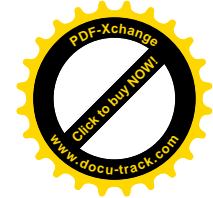
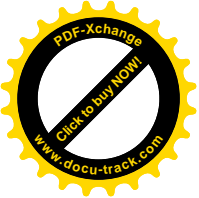
- navázání na probírané učivo 1. světové války (VL) - seznámení se s Listinou základních lidských práv a svobod a s Úmluvou o právech dítěte
- propojení s učivem o lidských rasách (PŘ) – prezentace v ppt.
- sdělení tématu hodiny - diskuse a vybrání vhodného námětu a určení rasy
- tvorba postavy
  - na tvrdý papír předkreslit tužkou postavu, znázorňující některé lidské právo
  - obtažení tuší a po zaschnutí vybarvení vodovými barvami
  - společné zhodnocení práce

2) Malba planety Země

- rozdělení do skupin tak, aby v každé z nich byly zastoupeny všechny tři rasy
- předkreslení kružnice na balicí papír a malba Zeměkoule temperami
- vystřížení obrázků z časopisů a novin a nalepení na povrch planety

3) Dokončení práce

- vystřížení postav – lidských práv, a nalepení na povrch Země
- společné hodnocení práce, debata o působení člověka na přírodu a přírody na něj

Český jazyk

Dotace: 2 hodiny

Pomůcky: pracovní listy (3 provedení), texty 3 článků

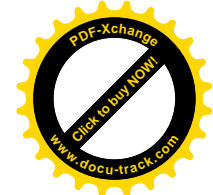
Cíle: zlepšit soustředěnost při čtení, při získávání informací z textu a procvičit schopnost jejich reprodukce; nacvičit samostatný projev před publikem

1) Práce s textem

- seznámení s tématem hodiny a vysvětlení úkolů
- rozdělení žáků na 3 skupiny
- rozdání 3 druhů článků a příslušných pracovních listů – žáci samostatně vypracovávají odpovědi na otázky
- schůzka skupin se stejným textem
  - doplnění a ujasnění otázek
  - rozdělení otázek mezi členy skupiny, kteří je budou předčítat před zbytkem třídy

2) Prezentace skupin a hodnocení

- diskuse o předneseném tématu – uč. klade publiku otázky ohledně prezentace textu
- vyhodnocení nejlepší skupiny a shrnutí nových poznatků o tématu druhé světové války

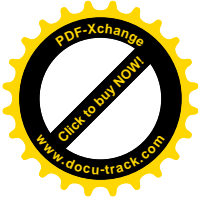
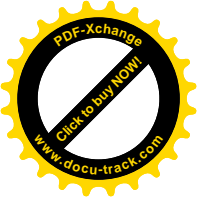
Matematika

Dotace: 2 hodiny (+ integrace v bloku didaktických her)

Pomůcky: PL, psací potřeby, pastelky

Cíle: procvičit základní početní operace u desetinných čísel, celých čísel a zlomků; pokusit se pochopit důležitost předmětu Matematika v praktickém životě; prohloubit si znalosti o druhé světové válce

- 1) Pracovní list se slovními úlohami
- 2) Odhad délky a hmotnosti (1. část bloku)
- 3) Urči rok napadení Sovětského svazu: $2364 - 423$ (1. část bloku)
- 4) Jak dlouho trvala 2. světová válka (1. část bloku)
- 5) hra Černý trh (2 část bloku)

Blok - didaktické hry

Dotace: 2 hodiny (integrace předmětů M, VL, AJ)

Pomůcky: pracovní list, pexeso vlajek států (2x), Anglicko-český slovník, Rozum do kapsy, kámen, magnet, tkanička, kartičky s pojmy, papírové peníze, potravinové lístky z barevného papíru

Cíle: procvičit nabyté vlastivědné znalosti a osvojit si nové informace o daném tématu formou hry

1) Plnění úkolů na stanovištích

- družstva po 5 žácích na 6 stanovištích plní úkoly zadané v pracovním listě

2) Hra: Černý trh

- rozdělení na „Obchodníky“ a „Kupující“

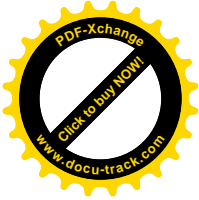
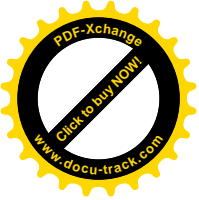
- pravidla hry: 1 komplet = 5 barev lístků (maso, mléko, mouka, cukr, tuk)

- rozdání peněz a krabiček s potravinovými lístky

- směna, smlouvání

- spočítání peněz (Obchodníci) a kompletů potravinových lístků (Kupující)

3) Vyhodnocení obou částí Bloku

Tělesná výchova

Dotace: 2 hodiny

Pomůcky: žíněnky, švihadla, lavičky, žebřiny, závodní čísla, papírky s názvy, prázdné papíry A5, psací potřeby

Cíle: Rozvinout pohybové dovednosti a fantazii, pokusit se zlepšit sociální vztahy mezi žáky, trénovat logické myšlení a rozhodné jednání, podnítit zájem žáků o téma druhé světové války

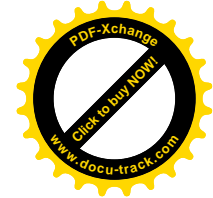
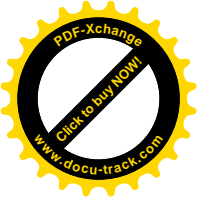
1) Soutěž družstev - dívky

- opičí dráha: skoky přes švihadlo,
plazení po žíněnkách (ruce tak, aby se švihadlo nedotklo země),
slalom s obměnami,
přeskakování lavičky,
kotoul vpřed (dopomoc a záchrana)
- přeledení žebřin (lavičky) – dvě družstva proti sobě

2) Soutěž družstev – celá třída

- nástup – motivace: výcvikový tábor RAF (paravýsadkáři)
- rozběhání – 5 koleček, 20 dřepů
- rozcvička – motivováno výsadkem (přistání, kontrola zlomenin rukou, ukrytí padáku, odvalení balvanu od vstupu do jeskyně, bloudění ve tmě, šátrání, útěk, setkání s ostatními)
- rozdělení na 4-5 skupin – závodní čísla (růz. barva pro každé družstvo)
- hra Zachraň svého pacienta (lístečky se slovy psanými pozpátku, zapamatování a diktování sestrám v polní nemocnici)
- kontrola a zápis bodů
- překážková dráha (plazení po bříše, běh/poskoky, dotek a zpět) - obměny
- nástup - vyhodnocení nejlepšího družstva

Vlastivěda

Dotace: 5 hodin

Pomůcky: dataprojektor, prezentace v ppt., obrazový materiál z knih, učebnice, PL, tabule

Cíle: osvojit si informace o národních, regionálních i světových dějinách v letech 1938 – 1945, rozvinout zájem žáků o dané téma i mimo výuku ve škole

1) Československo před válkou

- stejnojmenná prezentace
- četba z učebnice, vyprávění, diskuse
- zápis do sešitu

2) České země za druhé světové války

- stejnojmenná prezentace
- četba z učebnice, vyprávění, diskuse
- zápis do sešitu

3) Světový rozměr válečného konfliktu

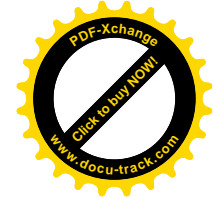
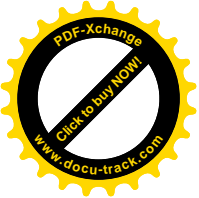
- prezentace: „Českoslovenští vojáci v boji o vlast“
- vyprávění, diskuse
- ukázky literatury a předmětů z druhé světové války, které přinesli žáci

4) Druhá světová válka

- shrnutí a dokončení tématu ve stejnojmenné prezentaci
- četba článku z učebnice, vyprávění, diskuse

5) Psaní didaktického testu

- nejprve zopakování

Stručný přehled úspěšnosti položek didaktického testu

1. V kterých letech probíhala druhá světová válka?

Správná odpověď	21 (77,8%)
Špatná n. žádná odpověď	6

2. Napadením které země Německem začala druhá světová válka?

ČSR	2
Rakouska	---
Polska	25 (92,6%)

3. Kdy byla podepsána Mnichovská dohoda?

30. 9. 1938	19(70,4%)
15. 3. 1939	6
5. 4. 1939	2

4. Který prezident neřídil zemi za druhé světové války?

E. Hácha	3
T. G. M.	23 (85,2%)
E. Beneš	1

5. Které země patřily do Osy?

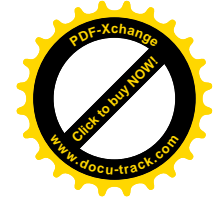
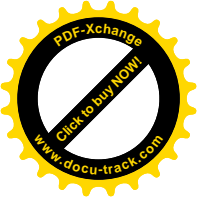
Celá správná odpověď	13 (48,1%)
2 státy správně	2
1 stát správně	1
Špatná n. žádná odpověď	11

6. Kdo byl označován jako vůdce Třetí říše (Německa)?

Správná odpověď	23 (85,2%)
Špatná n. žádná odpověď	4

7. Co důležitého se stalo dne 15. 3. 1939 v ČSR?

Správná odpověď	12 (44,4%)
Špatná n. žádná odpověď	13 / 2

8. Jakou funkci zastával v protektorátu Reinhard Heydrich?

vůdce	3
protektor	23 (85,2%)
Předseda NSDAP	1

9. Které obce byly vypáleny při heydrichiádě? (2 odpovědi správné)

Správná odpověď	24 (88,9%)
Jedna obec správně	1
Žádná odpověď	2

10. Jak se říkalo pracovním věznicím s plynovými komorami?

Správná odpověď	16 (59,3%)
Špatná n. žádná odpověď	11

11. Jaký byl ideální vzhled příslušníka árijské rasy podle Adolfa Hitlera?

Černé + modré	3
Blond + modré	16 (59,3%)
Hnědé+hnědé	7

12. V jakém roce zaútočili Němci na SSSR?

1939	14
1941	10 (37,0%)
1943	3

13. Co znamená zkratka SSSR?

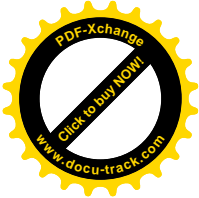
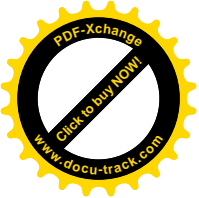
Správná odpověď	8 (29,6%)
Drob. nepřesnosti	6
Špatná n. žádná odpověď	13

14. Napiš jméno jedné významné osoby z tohoto období, na kterou byl spáchán atentát:

Správná odpověď	19 (70,4%)
Špatná n. žádná odpověď	8

15. Co to bylo gestapo?

Něm. tajná policie	19 (70,4%)
Policie	4
Špat. n. žád. odp.	4

16. Kdy byl vyhlášen samostatný Slovenský štát?

13. 9. 1938	3
14. 3. 1939	20 (74,1%)
1. 3. 1939	3

17. Který britský politik prohlásil, že: „nemůže svému národu nabídnout nic než krev, slzy a pot“?

N. Chamberlain	1
W. Churchill	24 (88,9%)
F. D. Roosevelt	---

18. Jaký byl úřední jazyk v ČSR během 2.světové války?

německý	15
český	1
německý i český	11 (40,7%)

19. Co to byl přidělový systém?

Správná odpověď	15 (55,6%)
Špatná n. žádná odpověď	12

20. Jak se nazývala ruská armáda?

rudá	23 (85,2%)
bílá	1
bolševická	2

21. Které zemi patřil přístav Pearl Harbor, který napadli Japonci?

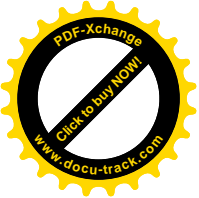
Správná odpověď	7 (25,9%)
Špatná odpověď	4
Žádná odpověď	16

22. Co bylo hlavní náplní válečného průmyslu?

Výroba zbraní	26 (96,3%)
Žádná odpověď	1

23. Jak zemřel Adolf Hitler?

sebevražda	18 (66,7%)
padl v boji	4
na stáří	2

24. Na která japonská města byly svrženy atomové bomby?

Správná odpověď	4 (14,8%)
Špatná odpověď	18
Žádná odpověď	5

25. Ve které zemi vznikaly celé letecké oddíly československých pilotů?

Správná odpověď	13 (48,1%)
Špatná odpověď	3
Žádná odpověď	11

26. Patřila vaše obec - Uničov do Sudet?

ano	21 (77,8%)
ne	3
Žádná odpověď	3

Celková úspěšnost v testu: **64,5 %**